

T.C.
MARMARA ÜNİVERSİTESİ
SOSYAL BİLİMLER ENSTİTÜSÜ
İKTİSAT ANABİLİM DALI
ULUSLARARASI TİCARET VE PARA YÖNETİMİ BİLİM DALI

**İSLAM BANKALARI VE İSLAM BANKACILIĞI
KAPSAMINDA YER ALAN FİNANSAL ARAÇLAR**

Yüksek Lisans Tezi

Ömer ASLAN

İstanbul, 2013

T.C.
MARMARA ÜNİVERSİTESİ
SOSYAL BİLİMLER ENSTİTÜSÜ
İKTİSAT ANABİLİM DALI
ULUSLARARASI TİCARET VE PARA YÖNETİMİ BİLİM DALI

**İSLAM BANKALARI VE İSLAM BANKACILIĞI
KAPSAMINDA YER ALAN FİNANSAL ARAÇLAR**

Yüksek Lisans Tezi

Ömer ASLAN

Danışman: PROF. DR. NURDAN ASLAN

İstanbul, 2013

T.C.
MARMARA ÜNİVERSİTESİ
SOSYAL BİLİMLER ENSTİTÜSÜ MÜDÜRLÜĞÜ

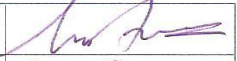
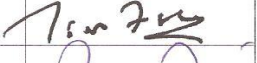
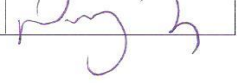
TEZ ONAY BELGESİ

İKTİSAT Anabilim Dalı ULUSLARARASI TİCARET VE PARA YÖNETİMİ Bilim Dalı TEZLİ YÜKSEK LİSANS öğrencisi ÖMER ASLAN'ın İSLAM BANKALARI VE İSLAM BANKACILIĞI KAPSAMINDA YER ALAN FİNANSAL ARAÇLAR adlı tez çalışması, Enstitümüz Yönetim Kurulunun 02.04.2013 tarih ve 2013-10/31 sayılı kararıyla oluşturulan jüri tarafından oy birliği /~~oy çokluğu~~ ile Yüksek Lisans Tezi olarak kabul edilmiştir.

Tez Savunma Tarihi 11/04/2013

Öğretim Üyesi Adı Soyadı

İmzası

1.	Tez Danışmanı	Prof. Dr. NURDAN ASLAN	
2.	Jüri Üyesi	Prof. Dr. SİNAN ASLAN	
3.	Jüri Üyesi	Doç. Dr. NURAY TERZİ	

GENEL BİLGİLER

İsim ve Soyadı	: Ömer Aslan
Anabilim Dalı	: İktisat
Programı	: Uluslar arası Ticaret ve Para Yönetimi
Tez Danışmanı	: Prof. Dr. Nurdan Aslan
Tez Türü ve Tarihi	: Yüksek Lisans – Mart 2013
Anahtar Kelimeler	: Faizsiz Bankacılık, İslam Bankaları

ÖZET

İSLAM BANKALARI VE İSLAM BANKACILIĞI KAPSAMINDA YER ALAN FİNANSAL ARAÇLAR

Günümüz bankacılık sisteminin faiz üzerine kurulu olması İslami prensiplere uygun bir bankacılık sisteminin geliştirilmesini kaçınılmaz hale gelmiştir. Dünya nüfusunun yaklaşık yüzde 30'unu Müslümanların oluşturması ve Ortadoğu'da artan petrol gelirlerinin değerlendirilmesi gereksinimi de yeni bir bankacılık anlayışının oluşturulmasını zorunlu hale getirmiştir. Bu doğrultuda, ilk denemelerin ardından 1975 yılında 7 ülkenin girişimiyle İslam Kalkınma Bankası kurulmuş, bu da İslami bankacılığın ilk örneğini teşkil etmiştir. Bunun ardından, 35 yıllık bir geçmişi olmasına rağmen, İslami bankacılık sistemi hızla yayılarak dünya üzerinde 300'den fazla faizsiz bankacılık hizmeti veren kurum kurulmuş, bunların toplam aktif büyüklüğü de 1,2 trilyon dolara ulaşmıştır. Dünyada hızla gelişen faizsiz bankacılık sistemine Türkiye de zaman içerisinde adapte olmuştur. Nitekim günümüz itibariyle Türkiye'de hizmet veren dört katılım bankasının toplam bankacılık sektöründeki payı yüzde 5,1'e ulaşmıştır. Bu çalışma ile dünyada ve Türkiye'de İslami bankacılığın her geçen gün daha da büyüdüğü, faizsiz bankacılık sisteminin toplam bankacılık sektörü içinde küçük bir paya sahip olmasına rağmen istikrarlı bir gelişme göstererek payını arttırdığı anlatılmaya çalışılmıştır. Bu gelişimin nedenleri arasında faizsiz sistem finansal araçlarının reel proje ve yatırımlara yönelik olması ve prensip olarak faizden kesin olarak uzak durulması bulunmaktadır.

GENERAL INFORMATION

Name and Surname	: Ömer Aslan
Field	: Economics
Programme	: International Trade and Money Management
Supervisor	: Prof. Dr. Nurdan Aslan
Degree Awarded and Date	: Master – March 2013
Keywords	: Interest Free Banking, Islamic Banks

ABSTRACT

ISLAMIC BANKS AND THE FINANCIAL INSTRUMENTS USED IN THE ISLAMIC BANKING

Since today's banking system is based on "interest", establishing a new banking system in compliance with Islamic principles has become inevitable. The issues such as Muslim population which form 30 percent of total population of the world, and the necessity to make the best use of the increasing oil revenues in the Middle East have contributed to the idea of establishing an interest-free banking system. In this regard, after initial trials, Islamic Development Bank, the earliest form of Islamic banks, was founded by seven countries in 1975. Even though Islamic banking has only a history of 35 years, it has shown a massive growth and development by reaching more than 300 interest-free banking institutions with 1,2 trillion dollars as total asset value. Likewise, Turkey has adapted to the interest-free banking system in the course of time, while Islamic banking system was rapidly spreading around the world. The share of four participation banks, serving in Turkey, has reached up to 5,1 percent in total banking sector in Turkey. In this study, the Islamic banking and its rapid growth and development around the world, beside Turkey, as well as the consistent increase in the share of interest-free banking in total banking system, a small share compared with conventional banks though, are discussed. The fact that the financial instruments used in the Islamic banking system are actually meant for funding of real projects and investments as well as abstinence from the notion of interest in Islamic banking system, as a principle, are among the reasons of the development of Islamic banking system.

ÖNSÖZ

Yeni bir sistem sayılmasına rağmen dünyada hızla yayılmış olan “faizsiz bankacılık” sisteminin, faiz yasağı açısından milattan önceki tarihlere dayandığı Hammurabi Kanunları’nda geçen ilk yazılı hükümlere dayandırılmaktadır. İslamiyet’in gelmesiyle birlikte faiz kesin olarak yasaklanmış, İslami prensiplere uygun bir bankacılık sisteminin oluşturulması ise zorunlu hale gelmiştir.

Dünya nüfusunun büyük bir bölümünü Müslümanların oluşturması ve özellikle Ortadoğu’da artan petrol gelirlerinin fon olarak değerlendirilme ihtiyacı yanında faizin dinen yasaklanmış olması faizsiz sisteme uygun bir İslami bankacılık sisteminin oluşturulması girişimlerini hızlandırmıştır. Bu doğrultuda ilk denemelerin ardından modern İslami bankacılığın temeli 1975 yılında İslam Kalkınma Bankası’nın kurulmasıyla atılmıştır. İlk adımın ardından İslami bankacılık hızla yayılmaya başlamış, dünya üzerinde 1,2 trilyon dolar bir aktif büyüklüğe sahip 300’den fazla faizsiz bankacılık hizmeti veren kurum meydana gelmiştir.

İslam Kalkınma Bankası’nın kurucu ortakları arasında yer alan Türkiye’de de faizsiz bankacılık önemli bir gelişme göstermiştir. İlk aşamada “Özel Finans Kurumları” adı altında faaliyet gösteren ülkemizdeki faizsiz finans şirketleri, 2005 yılında yapılan düzenlemelerle Bankacılık Kanunu kapsamına alınmış ve “Katılım Bankaları” olarak hizmetlerine devam etmişlerdir. Günümüz itibarıyla Türkiye’de faaliyet gösteren dört katılım bankası, 70 milyar TL toplam aktif büyüklüğü ile Türk Bankacılık Sektörü içinde yüzde 5,1’lik bir paya sahip hale gelmiştir.

Türkiye’de faizsiz finans çalışmalarının yapılmasında ve ilk Özel Finans Kurumları’nın kurulmasında İktisat profesörü merhum Prof. Dr. Sabahattin ZAİM’in katkısı çok büyüktür. Diğer yandan, ilk İslam bankası olan İslam Kalkınma Bankası’nda kuruluşundan bu yana uzun yıllar boyunca çalışmış olan ve vefatının öncesine kadar da İslam Kalkınma Bankası eski İcra Direktörü merhum Dr. Selim Cafer KARATAŞ’ın, dünyada ve Türkiye’de İslami bankacılık çalışmalarına çok önemli katkıları olmuştur.

İslam Bankaları ve İslami bankacılık kapsamında kullanılan finansal araçları, içinde bulundukları sektör kapsamında inceleyen bu çalışmayı hazırlamamda desteklerini sürekli olarak sunmuş ve yol göstermiş olan değerli danışman hocam sayın Prof. Dr. Nurdan ASLAN’a, bu konuyu seçmemde büyük katkısı olan ve çalışmama ufuk katan saygıdeğer merhum Dr. Selim Cafer KARATAŞ’a, yabancı kaynakların temininde kıymetli yardımlarını esirgemeyen değerli arkadaşım Tarık ATAGİR’e, eğitim hayatım boyunca büyük maddi ve manevi destektekleri olan değerli annem ve babam Mesude ASLAN ve Sedat ASLAN’a sonsuz minnet ve şükranlarımı sunar, çalışmanın tüm ilgililere yararlı olmasını dilerim.

İstanbul, 2013

Ömer ASLAN

İÇİNDEKİLER

	Sayfa No.
TABLO LİSTESİ	vii
ŞEKİL LİSTESİ.....	viii
KISALTMALAR	ix
GİRİŞ	1
1. İSLAMİ BANKACILIĞIN TEMELLERİ	
1.1. İSLAMİ BANKACILIĞIN TARİHSEL KÖKLERİ	6
1.2. İSLAM BANKACILIĞININ DOĞUŞ SEBEPLERİ	7
1.3. İSLAMİ BANKACILIĞIN İLK ADIMLARI	8
1.3.1. Beyt-ül Mal	8
1.3.2. Sarraflar ve Cehbezler	10
1.3.3. Ahilik ve Lonca Teşkilatı, Para Vakıfları	11
1.3.4. Emek – Sermaye Ortaklığı (Mudarebe)	12
1.4. İSLAM BANKALARI'NIN DAYANDIĞI ESASLAR	13
1.4.1. İslami Prensiplere Bağlılık	13
1.4.2. Para Esası	14
1.4.3. Kar Ortaklığı	15
1.4.4. Üretim Alanına Geçme	16
1.4.5. Sosyo-Ekonomik Kalkınma	16
1.5. İSLAM BANKALARININ HEDEFLERİ	17

2. İSLAMİ BANKACILIK FİNANSAL ARAÇLARI

2.1. İSLAM BANKALARININ İŞLEYİŞİ	19
2.1.1. İslam Bankalarında Fon Toplama Yöntemleri	19
2.1.1.1. Cari Hesaplar.....	20
2.1.1.2. Tasarruf Hesapları	20
2.1.1.3. Yatırım Hesapları	21
2.1.1.3.1. Özel Mudarebe	22
2.1.1.3.2. Müşterek Mudarebe	24
2.1.1.3.3. Özel Mudarebe ile Müşterek Mudarebe Arasındaki Farklar	28
2.2. İSLAM BANKALARI'NDA FİNANSMAN METODLARI.....	30
2.2.1. Üretim Kredileri	30
2.2.1.1. Mudarebe	30
2.2.1.2. Müşareke	31
2.2.1.3. Müşareke-i Mütenakısa	34
2.2.1.4. Murabaha	34
2.2.1.4.1. Satın alma Emriyle Murabaha Satışı	35
2.2.1.5. İcare (Kiralama, Leasing).....	36
2.2.1.6. İcare ve İktina.....	36
2.2.1.7. Bey'i Müeccel (Vadeli Satış)	37
2.2.1.8. Selem Selef.....	37
2.2.1.9. Karz-ı Hasen.....	37
2.2.1.10. Tavaruk	37
2.2.1.11. Tekafül	38
2.2.1.12. Sukuk	41
2.2.1.12.1. Sukuk Çeşitleri	45
2.2.1.12.1.1. Mudarebe Sukuku	45
2.2.1.12.1.2. Müşareke Sukuku.....	46
2.2.1.12.1.3. İcare Sukuku.....	47
2.2.1.12.1.4. Murabaha Sukuku	48
2.2.1.12.1.5. Selem Sukuk.....	49
2.2.1.12.1.6. İstisna Sukuk	50
2.2.1.12.1.7. Hibrid Sukuku	51
2.2.2. Üretim Dışı Krediler	51

3. DÜNYA'DA VE TÜRKİYE'DE İSLAM BANKALARI

3.1. İSLAM BANKACILIĞI'NIN DÜNYA VE TÜRKİYE ÜZERİNDEKİ GELİŞİM SÜRECİ	53
3.2. DÜNYA ÜZERİNDEKİ İSLAM BANKALARI	57
3.2.1. İslam Kalkınma Bankası (IDB).....	57
3.2.2. Dar Al-Mal Al-İslami Trust (DMI).....	64
3.2.3. Al Baraka Grubu	65
3.2.4. Kuwait Finance House (KFH)	67
3.2.4.1. Kuwait Finance House (Bahreyn) (B.S.C.).....	68
3.2.4.2. Kuwait Finance House (Malezya) Berhad	68
3.2.4.3. Kuwait Finance House (Singapur) Pte. Ltd.	69
3.2.4.4. Kuwait Finance House (Avustralya) Pty. Ltd.	69
3.2.5. Dünya Üzerindeki Diğer İslam Bankaları.....	71
3.3. TÜRKİYE'DEKİ KATILIM BANKALARI.....	73
3.3.1. Albaraka Türk Katılım Bankası A.Ş.	74
3.3.2. Bank Asya A.Ş.	76
3.3.3. Kuveyt Türk Katılım Bankası A.Ş.	81
3.3.4. Türkiye Finans Katılım Bankası A.Ş.	83

4. İSLAM BANKALARI'NIN DÜNYA VE TÜRKİYE'DEKİ YERİ

4.1. İSLAM BANKALARI'NIN DÜNYADAKİ YERİ.....	85
4.2. İSLAM BANKALARI'NIN TÜRKİYE'DEKİ YERİ.....	91
SONUÇ	98
EKLER	101
KAYNAKÇA.....	119

TABLO LİSTESİ

Sayfa No.

Tablo 1	: İslam Kalkınma Bankası'na Üye Olan Ülkeler.....	58
Tablo 2	: İslam Kalkınma Bankası Grubu Kurumları'nın İşletme Sermayeleri.....	62
Tablo 3	: İslam Kalkınma Bankası'nın Kullandığı Finansman Yöntemleri..	63
Tablo 4	: Albaraka Grup'un Doğrudan ve Dolaylı Ortak Olduğu İslami Bankalar.....	66
Tablo 5	: Kuwait Finance House Temel İşletim İştirakleri.....	70
Tablo 6	: Al Baraka Banking Group Ortaklık Yapısı.....	74
Tablo 7	: Albaraka Türk'ün Temel Finansal Göstergeleri.....	76
Tablo 8	: Banka Asya'nın Sermayesinin Tür Bazında Dağılımı.....	77
Tablo 9	: Bank Asya A Grubu Pay Sahibi Gerçek Kişi Ortakları.....	78
Tablo 10	: Bank Asya Nitelikli Paya Sahip Tüzel Kişi ve Ortakları.....	79
Tablo 11	: Bank Asya'nın Başlıca Finansal Göstergeleri ve Şube – Personel Bilgileri.....	80
Tablo 12	: Bank Asya'ya Bağlı İştirakler ve Bağlı Ortaklılar.....	81
Tablo 13	: Kuveyt Türk'ün Sermaye Yapısı Hisse Tutarı ve Oranları.....	82
Tablo 14	: Kuveyt Türk 5 Yıllık Döneme İlişkin Özet Finansal Bilgiler.....	83
Tablo 15	: Türkiye Finans'ın Özel ve Tüzel Nitelikli Ortakları (2011).....	84
Tablo 16	: Global Faizsiz Finans Endüstrisi Aktif Büyüklüğü (2010).....	86
Tablo 17	: Türkiye'deki Katılım Bankalarının Aktif Gelişimleri (2002 – 2010).....	92
Tablo 18	: Türkiye'de Banka Grupları Bazında Toplam Aktiflerin Gelişimi..	93
Tablo 19	: Banka Grupları Bazında Bankaların Toplam Personel Sayıları....	94
Tablo 20	: Banka Grupları Bazında Bankaların Toplam Şube Sayıları.....	94
Tablo 21	: Katılım Bankalarının Yıllara Göre Topladığı ve Kullandırdığı Fon Toplamı.....	95

ŞEKİL LİSTESİ

Sayfa No.

Şekil 1	: Mudarebe Finansmanında İslam Bankası – Yatırımcı İlişkisi.....	23
Şekil 2	: Mudarebe Finansmanında İslam Bankası – Girişimci İlişkisi.....	26
Şekil 3	: Müşareke Finansman Modelinin İşleyişi	33
Şekil 4	: Sukuk Finansal Aracının İşlem Süreci.....	42
Şekil 5	: İslam Kalkınma Bankası Özsermayesi’nde En Yüksek Paya Sahip Olan Ülkeler	60
Şekil 6	: İslam Kalkınma Bankası Grubu’nun Kurumları.....	61
Şekil 7	: Dünya Üzerindeki İslam Bankaları’nın Aktif Büyüklükleri 2010 – 2012 Rakamları.....	72
Şekil 8	: Ülke Bazında Faizsiz Bankacılığın Toplam Bankacılık Sektörü İçindeki Payı.....	87
Şekil 9	: İslami Fonların Büyüklüğünün Ülke Bazında Dağılımları.....	88
Şekil 10	: Toplam Global İslami Finans Değeri.....	89
Şekil 11	: 2007 – 2012 Yılları Arası Global İslami Finans Toplam Aktif Değerleri.....	90
Şekil 12	: Banka Grupları Bazında Mevduatın Krediye Dönüşüm Oranları..	96

KISALTMALAR

age.	Adı geçen eser
A.Ş.	Anonim Şirketi
bkz.	Bakınız
böl.	Bölüm
bs.	Baskı, basım
BHD	Bahreyn Dinarı
C.	Cilt
DMI	Dar El Mal El İslami
Dr.	Doktor
GCC	Körfez İşbirliği Teşkilatı
IDB.	İslam Kalkınma Bankası
IMF	Uluslar arası Para Fonu
İD	İslam Dinarı
İMKB	İstanbul Menkul Kıymetler Borsası
K.	Karar
KD	Kuveyt Dinarı
KFH	Kuwait Finance House
KHK	Kanun Hükmünde Kararname
Ltd.	Limited
mad.	Madde
MENA	Ortadoğu ve Kuzey Afrika Ülkeleri
M.Ö.	Milattan Önce
Nu.	Numara
OIC	İslam İşbirliği Teşkilatı
ÖFK	Özel Finans Kurumları
Prof.	Profesör
RM	Malezya Ringiti
s.	Sayfa
S.	Sayı
SPV	Özel Amaçlı Girişim
Şti.	Şirket
TKBB	Türkiye Katılım Bankaları Birliği
U.A.E.	Birleşik Arap Emirlikleri
USD	Amerikan Doları

GİRİŞ

Banka kavramının ilk temelleri Mezapotamya ve eski Roma'ya dayanmaktadır.¹ Modern bankacılığın ilk örnekleri ise 1157'de kurulan Venedik Bankası ve 1408'de kurulan Cenova Bankası'na dayanmaktadır.² Bankacılık kavramı içinde İslami bankacılık ise, İslam dini prensiplerine göre faizin yasaklanmış olmasıyla meydana gelmiş bir bankacılık sistemidir.

İslami bankacılığın faizsiz bankacılık sistemi benimsemiş olması bakımından kökleri İslam öncesine dayanmaktadır. Nitekim faiz, İslam öncesi var olan dinlerde de yasaklanmıştır. Bugünkü İslami bankacılığın kökleri ise bir fikir olarak ortaya çıktığı 1960'lı yıllara dayanmaktadır. Bu fikrin olgunlaşmasını sağlayan faktörler arasında Ortadoğu'daki petrol gelirlerinin artışıyla beraber oluşan yeni zenginlik ile dünya nüfusunun %30'una yakınına oluşturan Müslüman nüfusun faiz sistemine karşı soğuk durması sayılmaktadır. Bu faktörlerin İslami bankacılık fikrinin hızlanmasında büyük etkiye sahiptir.

Mevcut şartların ve beklentilerin artması vesilesiyle İslami bankacılığın ilk denemesi 1963 yılında Mısır Mitr Ghamr'da kurulmuştur. Bu uygulamanın fikir babası olan Mısır eski dışişleri bakanlığı personeli Dr. Ahmet Neccar, Alman ekonomi tarihinde görülen "toplumsal kalkınma bankacılığı"na benzer prensiplerden etkilenmiş ve bunu, İslam ekonomisi sistemi ile birleştirmeye çalışmıştır. 1967 yılında 9 banka tarafından uygulanabilir hale getirilen sistem temelde bankanın ödemeyi direkt satıcıya yapması ve bankanın, mevduat sahiplerinin tasarruflarından oluşan yükümlülüklerinin bir kısmı ile krediyi kullanan tacirin riskini paylaşması sistemine dayanmaktadır.

İlk faizsiz bankacılık denemesi ardından İslami bankacılık ile ilgili akademik çalışmalar hızlanmış, fikri ve kurumsal anlamda İslam bankacılığı fikri ivme kazanmıştır. Bu doğrultuda 1973 tarihinde kurucu üyeleri arasında Türkiye'nin de bulunduğu 7 ülke tarafından (Suudi Arabistan, Kuveyt, Libya, Türkiye, Birleşik Arap Emirlikleri, İran ve Mısır) İslam Kalkınma Bankası kurulmuştur. 20 Ekim 1975 faaliyete geçen İslam Kalkınma Bankası'nın temel faaliyet alanı, İslam ülkelerindeki prodüktif yatırımları, sermayeye iştirak ya da ikraz yolu ile teşvik etmek, iktisadi ve

¹ Philip Matyszak, **Ancient Rome on Five Denarii a Day**, New York: Thames & Hudson, 2007, s.144.

² Akın İlkin, "Bankacılığın Tarihçesi", **Ekonomi Ansiklopedisi**, C.1, İstanbul: Paymas Yayınları, 1993, s.138.

sosyal sahalarda teknik yardım, araştırma ve eğitim yolu ile yardımda bulunmak ve ülkeler arası dış ticareti teşvik etmek olarak belirlenmiştir. Diğer yandan, temel amacı “bankaya üye olan devletler ve üye olmayan devletler içerisindeki Müslüman azınlıkların İslami kurallara uygun olarak ekonomik kalkınmaları ve sosyal anlamda ilerlemelerini bireysel ve bütünsel bazda ilerlemelerini sağlama” olarak belirlenen İslam Kalkınma bankası (İDB), kurumsal manada da kurulmuş olan ilk İslam bankası olmuştur.

İslam Kalkınma Bankası’nın kurulmasının ardından faizsiz bankacılık sistemine büyük bir rağbet meydana gelmiştir. Nitekim İslam Kalkınma Bankası’nın yetişmekte zorlandığı özel sektör projelerinin finansmanı noktasında oluşan boşluğu doldurmak üzere 1981 yılında Suudi Arabistan, Kuveyt ve Birleşik Arap Emirlikleri’ndeki işadamları tarafından “Dar El – Mal İslami” Holdingi İsviçre’nin Cenevre kentinde kurulmuş ve faaliyete geçirilmiştir. Bu holdingin kuruluşunun ardından Körfez ülkelerinde faizsiz sistemde hizmet vermeye başlayan kuruluşları Dallah Baraka Grubu, Dubai İslam Bankası ve Kuveyt Finans Kurumu gibi büyük şirketler takip etmiştir.

Özellikle Ortadoğu ülkeleri tarafından büyük bir ilgiyle karşılanmış olan İslami bankacılık sistemi, dünya üzerindeki yaygınlaşma hızını da arttırmıştır. Günümüzde birçok ülkede faizsiz esasa göre bankacılık faaliyeti yapan kurumlar olduğu gibi bu alandaki gelişmelere kayıtsız kalmayarak bünyelerinde faizsiz esasa göre çalışan birimler kuran Citibank, HSBC Bank, Union Bank of Switzerland, Kleinwort Benson, ANZ Grindlays, Goldman Sachs gibi batılı kurumlar da bulunmaktadır.

Günümüz itibariyle tüm dünyada hızla yayılarak 300’ün üstünde İslami bankacılık hizmeti sunan kurum sayısına ulaşan İslam bankaları, Türkiye’de de Katılım bankaları ismiyle hizmet sunmaktadır. Türkiye’de faizsiz bankacılık sisteminin asıl temeli 16.12.1983 tarihinde çıkarılan 83/7506 sayılı Özel Finans Kurumları hakkında Bakanlar Kurulu kararnamesi ile atılmıştır. Bu kararnamenin oluşum sürecini, 80’li yılların başında serbest ekonomiyi benimseyen ve dışa açık bir politika izleyen Türkiye’nin özellikle Ortadoğu ülkelerinden yatırım ve yatırımcı çekme isteği³ ile

³ Vural Günel, **Özel Finans Kurumları**, Ankara: Türkiye Bankalar Birliği, 1984, s.40.

Türkiye’deki atıl duran yastık altı fonların ekonomiye kazandırılması hedefleri olgunlaştırmıştır.⁴

Özel Finans Kurumları kapsamında Türkiye’de kurulan ilk faizsiz banka 1985 yılında faaliyete geçen Albaraka Türk Özel Finans Kurumu A.Ş. olmuştur. Bunun ardından aynı yıl içerisinde Ülker grubu ortaklığı ile Faisal Finans Kurumu A.Ş. kurulmuştur. Faisal finans daha sonra 2005 yılında Anadolu Finans Kurumu A.Ş. ile birleşerek bugün de aynı isimle hizmet veren Türkiye Finans adını almıştır. Bu iki Özel Finans Kurumu’nun ardından sırasıyla 1989 yılında Kuveyt Türk Evkaf Finans Kurumu A.Ş., 1991’de Anadolu Finans Kurumu A.Ş., 1995’te İhlas Finans Kurumu A.Ş. ve son olarak 1996 yılında Asya Finans Kurumu A.Ş. kurulmuştur. 2005 yılında yapılan yasal düzenlemelerle bu kurumlar Bankacılık Kanunu kapsamına alınmış ve Katılım Bankaları adını almışlardır. Günümüzde faaliyet gösteren dört katılım bankasının (Kuveyt Türk Katılım Bankası A.Ş., Albarak Türk Katılım Bankası A.Ş., Türkiye Finans Katılım Bankası A.Ş. ve Bank Asya Katılım Bankası A.Ş.) toplam bankacılık sektörü içindeki payı 2012 yılı itibariyle 70 milyar TL ile %5,1’e ulaşmıştır.

Dünya bankacılık sektörü içinde hızlı bir gelişme ve yaygınlaşma performansı gösteren İslami bankacılığın bu denli benimsenmesinin nedenleri arasında İslami finansal araçların payı büyüktür. Bu finansal araçlar, mudarebe, müşareke, murabaha, icare, iktina, bey’i müeccel, selem ve selef, tavarruk, tekafül ve dünya üzerinde başlı başına bir pazar haline gelmiş olan sukuk olarak sıralanmaktadır. Bu İslami finansal enstümanlar aracılığıyla her yıl ortalama %20’lik bir büyüme gösteren faizsiz finans hacmi 1,2 trilyon USD’nin üzerine bir rakama ulaşmıştır. Amerikan Kongre Araştırma Merkezi’nin yapmış olduğu bir araştırmaya göre, İslami bankacılıkta kullanılan finansal araçların ihtiyatlı ve riski dağıtıcı bir yapıya sahip olması, İslami bankacılığın güçlü bir talep görmesinin arkasındaki temel nedenlerden biri olarak sunulmaktadır. Nitekim bu finansal araçların uygulamaları içerisinde faize kesinlikle yer verilmemektedir. Diğer yandan, bu finansal araçların kullanım alanının reel sektör içindeki toplumsal, kültürel ve ekonomik kalkınmaya katkı sağlayıcı proje ve yatırımlara aktarılması, kullanılan

⁴ Kuveyt Türk A.Ş., “Dünyada ve Türkiye’de Faizsiz Bankacılık”, http://www.kuveytturk.com.tr/pages/faizsiz_bankacilik.aspx (12.07.2012) par.5.

finansal araçların etkinliğini arttırmakta; zarar ve kayba sebebiyet verici ihtimalleri de asgariye indirmektedir.

Bu bilgiler kapsamında, başlığı “*İslam Bankaları ve İslami Bankacılık Kapsamında Kullanılan Finansal Araçlar*” olan bu çalışmanın amacı, dünya üzerindeki önde gelen İslam bankaları ve İslami bankacılık prensipleri içinde uygulama alanı olan finansal araçların kavramsal tanımlarının yanında rakamsal büyüklüklerinin dünya ve Türkiye’deki bankacılık sektörü içindeki yerlerine bir genel bakış sunmaktır. Bu doğrultuda çalışmanın **1. Bölümü** İslami bankacılığın tarihsel kökleri, doğuş sebepleri, ilk uygulanma şekilleri, dayandığı esaslar ve hedeflerine ayrılmıştır. Bu bölümde İslami bankacılık tarihindeki ilk uygulanma biçimlerinden başlayarak, ulaşmayı amaçladığı hedefler doğrultusunda gelişimi ve temel aldığı esaslar kavramsal olarak incelenmiştir.

2. Bölümde İslam bankalarının işlev ve işleyiş şekli ile İslami bankacılık içerisindeki finansman metotlarına işlenmiştir. Bu bölümde İslami bankacılığın temel prensipleri ile İslami bankacılıkta kullanılan finansal enstrümanlar detaylı olarak irdelenmiş ve mevduat bankalarında kullanılan finansal araçlar ile aralarındaki farklar esas ve usul açısından değerlendirilmiştir.

3. Bölüm ise, dünyada ve Türkiye’deki faizsiz bankacılık kurumlarına ayrılmıştır. Bu bölümde, ilk kurulan İslam bankası olan İslam Kalkınma Bankası gibi dünya üzerinde önde gelen İslam bankaları ile Türkiye’deki mevcut dört katılım bankası kurumsal ve mali yapıları itibariyle detaylı olarak incelenerek İslam bankaları ile ilgili genel bir görünüm oluşturmak amaçlanmıştır.

4. Bölümde, İslam bankalarının Türk bankacılık sektörü ve dünya genelindeki bankacılık sektörü içindeki yerleri incelenmiştir. Bu doğrultuda İslami bankacılığın dünya bankacılık sektörü içindeki toplam aktif büyüklüğü, yıllara göre büyüme performansları, şube ve personel sayıları gibi kurumsal ve finansal veriler karşılaştırmalı olarak incelenmiş; ayrıca sektör içindeki gelecek yıllara dair öngörülere yer verilmiştir. Aynı şekilde, Türkiye’deki katılım bankalarının toplam mali, finansal ve kurumsal yapıları Türk bankacılık sektörü içinde karşılaştırmalı olarak ele alınmıştır.

Sonuç bölümünde önceki bölümlerde ele alınan bilgilere zet olarak değinilmiş, varılan sonuçlar neticesinde değerlendirmelerle çalışma sonlandırılmıştır.

BİRİNCİ BÖLÜM

İSLAMİ BANKACILIĞIN TEMELLERİ

1.1. İSLAMİ BANKACILIĞIN TARİHSEL KÖKLERİ

İslami bankacılığın köklerine ulaşabilmek için sistemin özünü yansıtan faizsiz bankacılık sistemine bakıldığında, İslami bankacılık tarihinin M.Ö. 3500’lü yıllara kadar dayandığı görülmektedir. Bu hususa ait ilk yazılı metinler Babil Kralı Hammurabi kanunlarında bulunmaktadır.⁵

Faiz alıp verme, insanlık tarihinin ticari başlangıcından bu yana dinlerin de bildirdiğine göre kötü bir eylem olarak görülmüştür. Bu bağlamda hem Müslümanlarda hem de Yahudi ve Hristiyanlarda faiz alıp vermenin yasak olduğu din adamları tarafından ifade edilmiştir.⁶

İslam dininden önce Arap Yarımadasında faiz alışverişi ve borç faizi olmak üzere iki şekilde uygulanmakta, alışverişi faizi de ikiye ayrılmaktaydı: Ödünç verilen paranın vadesinin uzatılması sebebiyle alınan **riba nesia**, faiz ve emtia mübadelelerinde ortaya çıkan **riba fadl**.⁷ İslam’ın gelişiyile beraber faizin her türlüü yasaklanmış ve uygulamasına son verilmesi emri Kur’an-ı Kerim’de dört ayrı yerde ifade edilmiştir.

“Ey iman edenler! Allah’tan korkun. Eğer inananlar iseniz, faizden kalanı bırakın”.⁸

“Ey iman edenler! Kat kat arttırılmış olarak faizi yemeyin.”⁹

İslam’ın ve diğer dinlerin açık bir şekilde faizi yasaklaması, halkları faizsiz bankacılık temellerine yöneltmiş ve faizli sisteme karşı ayakta durabilmesi için tarih boyunca sürekli gelişen bir sistem haline dönüştürmüştür.

⁵ İlker Parasız, **Modern Bankacılık – Teori ve Uygulama**, İstanbul: Banksis Yayınları, 2000, s.5.

⁶ **Tevrat**, Tesniye, Ayet 3.

⁷ Hasan Zeme ve Muhammed Faruk, **Faiz Tarihi ve İslam**, Osman Şekerci (çev.), İstanbul: Sinan Yayınevi, 1968, s.10.

⁸ **Kur’an**, Bakara Suresi, Ayet 278.

⁹ **Kur’an**, Al’i İmran suresi, Ayet 130.

1.2. İSLAM BANKACILIĞININ DOĞUŞ SEBEPLERİ

Faizsiz bankaların doğuşunun en önemli sebebi olarak tüm dinlerde bulunan faiz yasağı gösterilmektedir. İnanan insanların faiz kullanması durumunda hem dinen bir mesuliyet altına gireceğini bildiren ayetlerin var olması hem de bu ayetlerde faiz uygulamasının ekonomik ve sosyal olarak insanları zora sokacağına bildirilmesi insanları faiz alıp vermekten uzaklaştıran asli unsur olarak ifade edilebilir. Faiz, İslam dini içerisinde de kesin ayetlerle yasaklandığı için uyulması hem imani, hem ameli ve ahlaki, hem de ekonomik yönden zorunluluk içermektedir. Bu noktada faiz tamamen yasaklandığı için belli bir oran üstü ya da altının alınması ve verilmesi gibi bir uygulama da söz konusu değildir.

Sahip olduğu malını hangi amaçla ve ne şekilde kullandığının hesabını vereceğine inanan Müslüman bir kişi yukarıda bahsedilen sebepleri göz önünde bulundurmak durumunda olduğundan sahip olduğu servetini değerlendirirken faizden kaçınmalı ve dinin izin verdiği ve müsaade ettiği sınırların dışına çıkmama zorunluluğu, bu noktada Müslümanların ve faiz sistemine dahil olmak istemeyen insanların bu ihtiyaçları İslami bankaların kurulması ihtiyacının asli nedenlerinden biri olmuştur.

Faizli sistemde para akışı ve kar, sermaye sahibinden yani zenginden sermaye ihtiyacı duyan kişiye doğru akmakta olan bir sisteme dayanmakta ve direkt olarak paranın satılması yöntemine dayanmaktadır. Bu da zengin ile fakir arasındaki uçurumu daha da genişletmekte ve sosyal açıdan istikrarın bozulmasına sebep olmaktadır. Faizsiz bankacılık sisteminin doğuş amaçlarından biri de gelir dağılımını dengeli hale getirip sadece sermaye sahibinin güçlenmesi ve kazanmasının önüne geçmektir. Makro düzeyde faiz sisteminin toplumlar üzerinde oluşturduğu olumsuz etkiyi ifade etmek için II. Dünya Savaşı'nda İngiltere'nin Amerika Birleşik Devletleri'nden istediği faizsiz borcu örnek olarak verebiliriz. Faizsiz olarak talep edilen bu borç Amerika tarafından reddedilmiş ve faiz karşılığında ancak İngiltere'ye verilmiştir. Bu durum üzerine Bretton Woods adıyla bilinen bu anlaşmayı hazırlayan Lord Kienes, Lordlar Kamarası'ndaki konuşmasında bu mevzuya değinerek *“Amerika bize faizsiz borç vermeye razı olmadı, bu anlaşmada Amerika'nın bize karşı tuttuğu yolun, takındığı*

tavrın bana verdiği sonsuz kederi ve acıyı ilelebet unutmam mümkün olmayacaktır.” demiştir.¹⁰

Diğer bir husus olarak faizsiz bankalarda mevcut olan ortaklık sistemi, risk üstlenme projeye ortak olma ve sosyal sorumluluk alma gibi prensipleri içinde barındırdığından iktisadi yönden de bir ihtiyaç olarak doğmuştur. Ayrıca faiz sistemine dahil olmak istemeyen insanların yastık altındaki paralarının ekonomiye katılabilmesi ve atıl durumdan çıkıp katma değer yaratacak bir duruma gelebilmesi için faizsiz bankaların hayata geçirilmesi kaçınılmaz bir hale gelmiştir.

1.3. İSLAMİ BANKACILIĞIN İLK ADIMLARI

İslam'ın gelişiyle beraber faiz uygulamasına karşı çok sert tedbirler alınmış ve tamamıyla ortadan kaldırılması hususunda mevcut olan hükümlere dayanarak faiz uygulaması çok zayıf kalmıştır. Dört Halife döneminde devam eden fetihler Emeviler (641-750) ve Abbasiler (750-1258) döneminde de sürdürülmüş ve İslam coğrafyasının sınırları Atlas okyanusundan Hint okyanusuna kadar genişlemiştir. Bu genişleme hem faiz yasağının uygulanabilirliğini zorlaştırmış hem de bu fetih hareketleri sayesinde farklı ülkelerdeki bazı önemli iktisadi merkez ve pazarlar Müslümanların eline geçmiş ve bu bölgeler İslam ortak pazarı haline gelmiştir.¹¹ Bu genişleme ve gelişmeler, ticaretin gelişmesine paralel olarak banka görevi görececek olan mali kurumların oluşturulması gerekliliğini de kaçınılmaz kılmıştır. Bunun yanında devletin gelir ve giderlerinin takibi, para siyasetinin tayini gibi konuları da yerine getirecek kurumlara ihtiyaç duyulmuştur. İslamiyetin gelişinin ardından bu ve benzeri hizmetler Beyt-ül Mal, Sarraflar, Cehzebler, Yardım Sandıkları, Para Vakıfları ile Mudarebe Şirketleri tarafından icra edilmiştir.¹²

1.3.1. Beyt-ül Mal

Beyt-ül Mal kısa tanımıyla İslam devletlerinde devlet hazinesine verilen addır. Devlete ait gelirlerin toplandığı, gider ve harcamaların karşılandığı hak ve borçlara ehil bir kurumdur. Temeli Hz. Muhammed (s.a.s.) tarafından atılmış; Hz. Ömer (r.a.)

¹⁰ Ebu'l A'la Mevdudi, **Faiz**, İstanbul: Bir Yayıncılık, 1985, s.57.

¹¹ Servet Bayındır, **İslam Hukuku Penceresinden Faizsiz Bankacılık**, İstanbul: Rağbet Yayınları, 2005, s.31.

¹² Bayındır, s.32.

döneminde de bağımsız mali bir kurum haline getirilmiştir.¹³ Müslümanların yararına yapılması gereken bütün harcamalar Beyt-ül Mal'dan çıksın ya da çıkmasın, yapılan harcama Beyt-ül Mal'a ait bir gider olarak kabul edilmektedir. En önemli gelir kaynakları arasında Müslümanlardan alınan vergiler (aşar, ağnam, zekat vb.), gayr-i Müslimlerden alınan vergiler (haraç, cizye vb.), maden, orman ve tuzla kiralari, gümrük (baç) vergileri, savaş ganimetleri (1/40'ı Emir'e, 1/5'i Hazine'ye) ve bağlı devletler ile beyliklerin yıllık vergileri ve gönderilen armağanlar bulunmaktadır.¹⁴ İlk İslam devletinin kuruluşundan Osmanlı Devleti'nin yıkılışına kadar devlet hazinesi için Beyt-ül Mal ismi kullanılmıştır.

Beyt-ül Mal'ın görevleri arasında aynı zamanda kişilere ticari krediler vermesi de mevcuttu. Çeşitli bölgelerde şubeleri bulunan Beyt-ül Mal'ın bir şubesinden ticari kredi alan kişi kredi ödemesini başka bir Beyt-ül Mal şubesine yapabilmekteydi.

Beyt-ül Mal'de olabildiğince fazla fon bulundurmak son derece önem arz etmekteydi. Toplanan gelirler belirli bir sistem dahilinde harcamalara yönlendirilirken mevcut miktarın üst seviyelerde tutulması önem arz ederdi. Bu durum ihtiyatlılık kavramıyla ilişkili olduğu kadar devlet ve halifenin ne denli güçlü ve saygın olduğunun göstergesi olarak kabul edilmekteydi. Nitekim Abbasiler dönemi 754 – 775 yılları arasında halifelik görevini ifa eden El-Mansur, veliahdı Emir Mehdi'ye şöyle bir vasiyette bulunmuştur: *“Ben, seni başkentin (Bağdat) yerine başka bir şehri geride yedek tutmana karşı uyarmalıyım. O senin yuvan ve ihtişamındır. Haracın (arazi vergisi) açık vermesi durumunda, ordu için onlarca yıl erzak, düzenli giderler, maaşlar ve askerî kampların bakımı için ben yeterince fon tedarik ettim. Şuna dikkat et, Beytülmal dolu olduğu sürece herkes tarafından saygıya değer kabul edilirsin.”*¹⁵

Beyt-ül Mal'ın hem dini hem de resmi bir görevi olarak zekatın mükelleflerden toplanıp ihtiyaç sahibi Müslümanlara dağıtılması da Beyt-ül Mal'ın önemli görevleri arasındadır. Müslümanların mal varlığından 1/40 oranında toplanan zekat devlet eliyle toplanmakta ve yine devlet eliyle dini koşullara göre zekat alması helal olan kişilere dağıtılmaktaydı. Bu uygulama ile hem dini bir görev yerine getirilmiş hem de toplum

¹³ Celal Yeniçeri, **İslamda Devlet Bütçesi**, İstanbul: Şamil Yayınevi, 1984, s.46.

¹⁴ Mehmet Erkal, “Beytü'l-mal ve İslam Ekonomisinde Rolü” **Atatürk Üniversitesi İlahiyat Fakültesi Dergisi**, 1986, No.6, s.221-223.

¹⁵ Philip K. Hitti, **Siyasi ve Kültürel İslam Tarihi**, Salih Tuğ (çev.), İstanbul: Boğaziçi Yayınevi, 1980, s.493.

içerisinde zengin ve fakir arasındaki büyük ayrımın ortadan kaldırılması ve toplumsal refahın sağlanması amaçlanmıştır ve bu uygulama sayesinde hem siyasi hem dini hem de sosyal ve iktisadi kalkınma noktasında fayda elde edilmiştir.

Beyt-ül Mal'ın şubelerinde toplanan para Beyt-ül Mal Merkezine posta ya da bizzat havale yoluyla ulaştırılmakta ve burada muhafaza edilmekteydi. Havale işleminde **süftece** adı verilen; bir borcun karşılığının başka bir yerde ödenmesi emrini içeren bir belge kullanılmaktaydı.¹⁶ Süftecenin amacı, bir beldeden başka bir beldeye gönderilen paranın yolda olabilecek gasp, hırsızlık gibi risklere karşı taraflar arasında bir “karz sözleşmesi” yapılmasına dayanmaktadır. Süftece sayesinde Beyt-ül Mal şubeleri arasında para ve malların nakli güvenli bir şekilde gerçekleştirilebilmiştir.¹⁷

Beyt-ül Mal'den yapılan maaş ödemelerinin ise Arapça ifadesiyle es-sakk olan çek ile yapıldığı bilinmektedir. Hz. Ömer, kendi döneminde maaş ödemelerini ve kıtlık bölgesinde yaşayan halka gönderilecek yiyecek yardımlarını altını mühürlettiği bu kağıtlar vesilesiyle ulaştırmıştır.¹⁸

1.3.2. Sarraflar ve Cehbezler

Sarraf Arapça kökenli bir kelime olup altın, gümüş gibi değerli madenleri alıp satan, fiyat farkıyla para bozmayı meslek edinen kişilere denmektedir. Sarraflar, İslam ülkelerinde çeşitli değer ve türden paralar dolaşımında olduğu için bu paraları birbiriyle değiştirmek, borç para vermek, devlet büyüklerinin gelirlerini tahsil etmek ve ödemeleri yapmak gibi işlerle uğraşırlardı.¹⁹ Abbasiler döneminde ticaretin gelişmesiyle beraber sarrafların rolü de arttı. Ticari zorunlulukların yanında devletin de nakit paraya olan ihtiyacı, sarrafların banka gibi faaliyet göstermelerine zemin hazırladı ve artık sıradan bir sarraf gibi değil cehbez olarak anılmaya başladılar. Cehbez farsça kökenli bir kelime olup para işlerinde tecrübeli kimseye verilmiş bir addır. Piyasada bir çeşit bankacılık

¹⁶ Bayındır, s.33.

¹⁷ Yeniçeri, s.169.

¹⁸ Yeniçeri, s.128.

¹⁹ Latif Daşdemir, **Osmanlı Devleti'nde Banker-Sarraf Faaliyetleri Yahut Bir Gerileme Sebebi Olarak Bankacılıktaki Gecikme**, Ankara: Osmanlı Yayınları, 1999, s.465.

yapanlara cehbez denildiği gibi sarraf, muhasip, vergi memuru, hazinedar, ve vergi dairesi müdürüne de cehbez adı verilmiştir.²⁰

Sarraflar ve cehbezler sadece tüccarlara hizmet etmemekte aynı zamanda devlete de borç vermekteydiler. Devlet de bunun karşılığında bazı bölgelerin vergilerini toplama hakkını cehbezlere bırakıyordu. İslam tarihinde cehbezlerden ilk kez Muktedir Billah'ın (895 – 932) veziri, İbn-ül Furat'ın (908 – 924) borç aldığı rivayet edilmektedir. Bu rivayete binaen Hazinesinin zor durumda kalmasından dolayı giderlerin karşılanması için Yahudi Yusuf bin Finhas ve Harun bin İmran'ın her ay 150.000 dirhem vermesine karşılık Ahvaz bölgesinin vergilerini toplamaları yetkisinin verilmesi örnek gösterilmektedir.²¹ Geçen süre içinde cehbezlik faaliyetleri günümüz merkez bankalarının işini yapan bir teşkilat haline gelmişlerdir.

1.3.3. Ahilik ve Lonca Teşkilatı, Para Vakıfları

Ahi kelimesi Arapçada “kardeşim” anlamına gelmekte çoğulu ihvan olan kelime kökünden gelmektedir.²² Ahi teşkilatı işletmelerin ve mesleki birliklerin topluma karşı olan sorumluluklarını yerine getirilmesi amacıyla genelde aynı zanaat dalında çalışanların üretim ve çalışma koşullarının tespiti, üyelerin ve toplumun eğitimi, sosyal hizmet ve sosyal güvenlik fonksiyonlarıyla beraber ekonomik işlevlerinin düzenlenmesi görevlerini üstlenmiştir. Günümüzdeki sosyal güvenlik kurumlarının ilk örneğini oluşturan Ahilik Teşkilatı, Osmanlı Devleti döneminde uzun bir süre örfi hukuk kurallarına göre düzenlenmiştir. Daha sonra mevcut örfi hukukun kapsamında Dilaver Paşa Maadin Nizamnamesi ve Mecelle gibi yazılı hukuk kuralları içerisinde resmiyet kazanmıştır. Sandık üyeleri için hastalık, sakatlık, yaşlılık ve ölüm gibi sosyal risklere karşı belirli bir gelir güvencesi vermeyi amaçlamış ve aynı zamanda ihtiyacı olanlara borç verme, çalışamaz duruma gelenlere yardım etme gibi fonksiyonları da yerine getirmek amacıyla bir yardım sandığı işlevi de görmüştür.²³

Diğer yandan ahilik ve lonca teşkilatları tüketiciyi koruma görevi de görmektedirler. Ahi teşkilatı, uyarılara rağmen olumsuz davranış sergileyen esnafı,

²⁰ Bayındır, s.33.

²¹ Yeniçeri, s.121.

²² Hüseyin Kazım Kadri, **Türk Lugatı**, İstanbul: Maarif Matbaası, 1927, s.202.

²³ Halis Yunus Ersöz, **Türkiye’de Kurumsal Sosyal Sorumluluk Anlayışının Gelişiminde Meslek ve Sivil Toplum Kuruluşları**, İstanbul: İstanbul Ticaret Odası Yayınları, Vol.36, 2001, s.66.

esnafıktan ihraç cezası vermiş; standartlara uygun mal üretilip üretilmediği ve davranışların meslek etiğine uygunluğu teşkilat görevlilerince kontrol edilmiştir.²⁴

İslam dini, Müslümanların yardımlaşması hususuna ayrı bir önem vermiştir ve iyilik yapmanın, sadaka vermenin insani ve toplumsal erdeme ulaşmada önemli basamaklar olduğunu bildirmiştir. Bu bağlamda Kur'an-ı Kerim'de: *"İyilik yapmak ve fenalıktan sakınmak hususunda birbirinizle yardımlaşınız."*²⁵ *"Sevdiğiniz şeylerden Allah yolunda sarf etmedikçe iyiliğe eremezsiniz."*²⁶ ayetleriyle bu hususa dikkat çekilmiştir.

İslami kaynaklara göre vakfetme şeklinde verilen ilk sadaka Hz. Ömer'in sadakasıdır. Hz. Muhammed (s.a.s), Hz. Ömer'e sahip olduğu hurma bahçesini vakfetmesini; böylece elde edilen mahsülün muhtaçlara yedirileceğini ifade ve tavsiye etmiştir.²⁷

Para vakıfları, vakıf paralarının fıkhen caiz yöntemlere göre çalıştırılıp hem sermaye sıkıntısı çekenlere yardımcı olmak hem de vakfa gelir sağlamak amacıyla oluşturulmuşlardır. Paraya ek olarak taşınır malların da vakfedilebileceğine dair fetvayı da İmam Muhammed bin Hasan El Şeybani vermiştir.²⁸ Vakıflar, varlıklarını karz (ödünç verme), mudarebe (emek-sermaye ortaklığı), bidaa (vakfın parayı hayır amacıyla işletip karın tamamını vakfa vermesi), murabaha (vakfın para ile peşin mal alıp vadeli satmak suretiyle kar elde etmesi) yöntemleriyle işletmişlerdir.²⁹

1.3.4. Emek – Sermaye Ortaklığı (Mudarebe)

Bir ortaklık kurumu olan Mudarebe, İslam öncesine dayanmakta ve İslam'a göre de meşru kabul edilmektedir. Mudarebe, İslam tarihinin hemen her döneminde bulunan ve iş adamları ve sermayedarlar tarafından başvurulan bir yöntemdir. Bu yönetime verilebilecek en önemli örnek Hz. Muhammed'in (s.a.s) eşi Hz. Hatice ile yaptığı mudarebe ortaklığıdır. Bu ortaklık kapsamında Hz. Muhammed (s.a.s) Şam,

²⁴ Orhan Erden, Ahilik Kültürünün Endüstriyel Kalite Kontrolüne Yansımaları, **I. Ahi Evran-ı Veli ve Ahilik Araştırmaları Sempozyumu**, Kırşehir, 12-13 Ekim 2004, s.393.

²⁵ **Kur'an**, Maide Suresi, Ayet 5.

²⁶ **Kur'an**, Al'i İmran Suresi, Ayet 92.

²⁷ Diyanet İşleri Başkanlığı Yayınları, **Tecrid-i Sarih Tercümesi ve Şerhi**, Ankara, 1974, s.221.

²⁸ Neşet Çağatay, **Osmanlı İmparatorluğu'nda Riba- Faiz Konusu Para Vakıfları ve Bankacılık**, 9. Basım, Ankara: V.D. Yayınları, 1971, s.47.

²⁹ Bayındır, s.37.

Yemen ve Ürdün seferlerine çıkıp tabaklanmış deri, yün ve hurma götürerek karşılığında hazır giysiler ve kumaş almaktaydı.³⁰ Bunu izleyen dönemlerde dört halifeden Fatimiler ve Eyyübilere kadar tüm dönemlerde mudarebe kullanılmış ve büyük ticari işler gerçekleştirilmiştir. Mudarebe, Osmanlı döneminde de kullanılmış, bilhassa gemi ticaretinde çok geniş bir uygulanma alanı bulmuştur.³¹ Mudarabe kurumu, ortaklık sistemini çağdaş yöntemlerle uygulayan günümüz faizsiz bankacılığının esasını oluşturmaktadır.³²

1.4. İSLAM BANKALARI'NIN DAYANDIĞI ESASLAR

Günümüz bankalarının faize dayalı bir sistemde faaliyet vermesinden dolayı İslami bankacılık ile faizli bankaların işleyişleri ve dayandıkları esaslar noktasında fon toplama, yatırım ve finansman metodları gibi hususlar tamamen birbirinden farklıdır. Faizsiz bankaların işlemlerinde faize yer vermemesi, bu bankalarla günümüz bankalarının arasında diğer birçok konuda da ayrılıkların ortaya çıkmasına neden olmuştur. İslami bankaların dayandığı ve onları günümüz bankalarından ayıran temel esaslar şunlardır.³³

1. İslami bankalarının İslami prensiplere sıkı sıkıya bağlı oluşları.
2. İslam bankalarının parayı bir meta olarak değil, bir mübadele aracı ve değer ölçüsü olarak kabul etmeleri
3. Faiz yerine kâr ortaklığı prensibini kabul etmeleri
4. Üretim alanına geçerek kâr elde etmeye çalışmaları
5. Ekonomik kalkınmayı sosyal kalkınmaya bağlı kılmaları.

1.4.1. İslami Prensipere Bağlılık

İslami prensiplerin günümüzün gereklerine göre değiştirilmesi söz konusu değildir. Ancak günümüz sosyal ve iktisadi hayatta ortaya çıkan problemleri İslami

³⁰ Celal Yeniçeri, **Hız Muhammed - Yaşadığı ve Yön Verdiği Hayat**, 2.Basım, İstanbul: Marmara Üniversitesi İlahiyat Fakültesi Vakfı, 2007, s.180.

³¹ Bayındır, s.39.

³² Bayındır, s.40.

³³ İsmail Özsoy, **Özel Finans Kurumları**, 1. Basım, İstanbul: Asya Finans Kültür Yayınları, 1997, s.100.

esaslara göre yorumlamak ve çözüme kavuşturmak mümkündür. Bu noktada da çözüme kavuşturulması gereken problemlerde Kur'an ve Sünnet'in birincil kaynak olarak banka yetkilileri tarafından dikkate alınması zorunluluk arz etmektedir. Bunun için İslam bankalarında, işlemlerin ve uygulamaların İslami prensiplere uygunluğunu denetleyecek dini kontrol heyetleri bulunmaktadır.³⁴ Bu heyetler İslam'a göre kabul edilen dört kaynağa; Kitap, Sünnet, İcma-i Ümmet ve Kıyas-ı Fukaha'ya göre değerlendirmeler yapmakta ve sonuca varmaktadır. Bankaların ne derece başarılı oldukları da bu hükümlere ne kadar riayet ettiklerine bağlıdır. Çünkü bu hükümlerin dışına çıkılması halinde, özellikle faiz konusunda ortaya çıkacak şüphe, inançlarına bağlı Müslümanların bu bankalardan uzak durmasına neden olabilecektir.³⁵

1.4.2. Para Esası

İslam iktisadında para sadece bir mübadele aracı ve değer ölçüsü olarak kabul edilmektedir. Mevcut iktisadi sistemin aksine paranın emtia olarak kullanılması İslami ekonomik sistem içerisinde mümkün değildir. İslamdaki zekat emri paranın bir stok aracı olarak kullanılmasına karşı güçlü bir silah görevi üstlenmektedir.³⁶ Çünkü biriktirilen ve yatırım dışında bırakılan para zekata tabi tutulmakta ve bu yolla da stok edilen paranın zamanla eritilmesi sağlanmaktadır. Burada paranın hem atıl bekletilmesi engellenmiş hem de yatırıma dönüştürülmesi teşvik edilmiştir.

Bu esas İslam bankaları için de geçerli bir kaidedir. Bu nedenle para kavramı ve paranın fonksiyonu mevcut ticari bankaların kullandığı sistemden farklıdır. Ticari bankalarda para bir emtia gibi alınıp satılırken İslami bankalarda para sadece bir değer ölçüsü ve değişim aracı olarak işlem görür ve paranın ticareti yapılmaz. Bu nedenle İslam bankaları para piyasasına değil, mal piyasasına girmektedir.³⁷ Ayrıca faizli sistemdeki ticari bankalar paraya emtia nazarıyla baktıklarından paranın kendi kendine gelir (faiz) getirebileceğini kabul ederken İslami bankalarda paranın somut bir yatırıma dönüştürülmemesi halinde kendi kendine gelir getirmesi mümkün kabul edilmemektedir. Aynı durum kiralama için de geçerlidir. Para bir emtia olmadığından

³⁴ Ziyauddin Ahmad, **Islamic Banking: State of The Art**, 1. Basım, Jeddah: Islamic Development Bank Islamic Research and Training Institute (IRTI), 1994, s.32.

³⁵ Özsoy, s.103.

³⁶ Özsoy, s.103.

³⁷ Özsoy, s.104.

kiraya verilmesi de söz konusu olmamaktadır. Değer ölçüsü olarak kabul edilen paranın gelir getirmesi ancak bir emek ilave etmesi veya paranın yatırım riskini deruhte etmesi ile mümkün olmaktadır.

Yine para esasına ait faizli ve faizsiz sistemin sahip oldukları görüş farkına göre banka müşterileri ticari bankalarda borçlu ya da alacaklı olarak adlandırılırken İslami bankacılık sisteminde banka müşterisi bir ortak; satıcı veya satın alıcı olarak isimlendirilmektedir. Kısaca ticari bankaların müşterileriyle olan ilişkileri genel olarak borç alıp verme ilişkisi etrafında dönmekteyken İslami bankalarda bir ortaklık ilişkisi olarak icra edilmektedir.³⁸

1.4.3. Kar Ortaklığı

Mevcut bankacılık sisteminde faiz, sermayenin fiyatı ve üretimden aldığı pay olarak görülmektedir. İslam'a göre ise sermayenin fiyatı faiz değil, kardır.³⁹ Faiz, İslam'a göre haksızlık ve külfet sebebidir ve faizin hiçbir çeşidi ve oranı faiz mekanizmasındaki haksızlığı ortadan kaldırmamaktadır. Nitekim önceden belirlenmiş bir faiz oranıyla verilen borç para her halükarda borcu alan için bir külfet olmaktadır. Bu durum sadece yüksek oranlı faizler vesilesiyle borç alanı zora sokan bir durum değil, aynı şekilde düşük faizle verilen krediler noktasında borç vereni de yüksek kazançtan mahrum ederek sermaye sahibini de zorda bırakmaktadır. Bu noktadan hareketle faizin hiçbir oranı hem piyasa hem de alıcı ve satıcı için adil bir sistem olmamakta ve gelir bölüşümünde dengesizliğe yol açmaktadır.

Piyasa koşullarının ve ekonominin her an değişken olması ve yatırımların belirli ve belirsiz risklere sahip olması bir yatırımdan kar edilip edilmeyeceğinin; edilse dahi hangi oranda kar edileceğinin kesin olarak bilinemeyecek olmasından dolayı önceden belirlenmiş sabit bir faiz oranının hem yatırımcıya hem de borç veren kuruma karşı bir haksızlık doğurmaktadır ve bu durumun önüne geçmek faiz sisteminde mümkün değildir.

³⁸ Özsoy, s.104.

³⁹ Abdel Hamid El-Ghazali, **Man is the Basis of the Islamic Strategy for Economic Development**, 1. Basım, Jeddah: Islamic Development Bank Islamic Research and Training Institute (IRTI), 1994 s.24.

Ünlü İngiliz iktisatçı John Maynard Keynes de faizin yatırımları önleyen bir unsur olduğunu ve bu bağlamda yatırım artışı ile faiz artışının ters orantılı olduğu tezini ileri sürerek uygar toplumlarda faiz haddinin giderek sıfıra yaklaşacağını ve ortadan kalkacağını ifade etmiştir.⁴⁰

1.4.4. Üretim Alanına Geçme

Mevcut bankacılık sisteminde bankalar halktan düşük faizle topladıkları mevduatları para yaratma işlemine tabi tutup ortaya çıkan miktarı kredi talep edenlere daha yüksek faizlerle kullandırmakta ve parayı bir emtia olarak kullanıp faiz elde etmektedirler. İslami bankacılık ilkelerine göre ise paranın faiz elde etmek amacıyla fon olarak alınması ve verilmesi mümkün olmayıp paranın üretime alanına girme zorunluluğu vardır. İslami ilkelere göre gelir elde etmenin yolu emek sarf etmekten veya teşebbüs riskini üstlenmekten geçmektedir. Bu nedenle İslam bankaları topladıkları mevduatları kar elde etmek amacıyla ya direkt olarak üretime geçerler ya da şirketlere ortak olurlar.⁴¹

İslam bankalarının üretim alanına geçmeleri noktasında yatırım yaptıkları ya da ortak oldukları şirketlerden zarar etmemek veya olası zararı asgariye indirmek için yatırım öncesinde gerekli fizibilite çalışmalarını yapmakta ve yatırımın karlı ve sağlıklı olması için araştırmalarda bulunmaktadır. Bu bağlamda İslami bankaların girmiş olduğu üretim alanı sınırsız değildir ve mevcut olan sınır dini haram ve helal kıstaslarına göre belirlenmektedir. Mesela İslam bankaları, İslam'a göre haram olan bir içki fabrikasını kurup işletmemekte ya da ortak olamamaktadır. Bu nedenle İslam bankaları ancak söz konusu ölçüler içinde ve toplumun hem maddi hem de manevi refahına yönelik bir şekilde üretim faaliyetlerinde bulunabilmektedirler.⁴²

1.4.5. Sosyo-Ekonomik Kalkınma

Sosyo-ekonomik kalkınma esası, İslam iktisadının temel prensipleri arasında yer aldığı gibi İslami bankacılıkta da önemli bir yer tutmaktadır. Bu esasın önemi “sosyal kalkınmanın, iktisadi kalkınmanın temelinde yer aldığı” düşüncesine

⁴⁰ John Maynard Keynes, *The General Theory of Employment, Interest and Money*, New Delhi: Atlantic Publishers & DIST, 2006, s.102.

⁴¹ Özsoy, s.117.

⁴² Özsoy, s.118.

dayanmaktadır.⁴³ Nitekim İslam ülkelerinin ortak girişimiyle 1975 yılında kurulan İslam Kalkınma Bankası'nın tanımında da yer alan "Kalkınma, üretim ve ictimai refahı hedef alan mali bir müessese" ifadesi, İslam bankalarının genelinin esas aldığı bir nokta olarak karşımıza çıkmaktadır.

Bu esasa binaen, İslam bankaları sadece ticari faaliyetler için kurulmuş şirketler olmayıp, iktisadi ve mali faaliyetlerinin yanında aynı zamanda sosyal kuruluşlar olarak da kabul edilmektedir.⁴⁴ Bu noktadan hareketle, İslam Kalkınma Bankası sosyal alt ve üst yapı tesislerini hususi olarak finanse etmekte ve üye ülkeler içerisindeki projelere destek sağlamaktadır.

Diğer bir örnek olarak birçok İslam bankasında "Zekât Sandıkları" bulunmaktadır. Zekat Sandıkları aracılığıyla mali gücü yüksek kişilerden toplanan mali değerler, İslami ölçüler içerisinde zekat alma hakkına sahip fakir insanlara faizsiz ve geri ödemesiz olarak aktarılmaktadır. Zekât sadece fakir toplumun temel fizyolojik ihtiyaçlarını gidermeye yönelik değil, toplum içerisindeki sosyal ve ekonomik düzeyini yükseltmeye yönelik uygulanmaktadır. Örneğin, herhangi bir mesleğe sahip kişinin iş kurabilmesi ya da işini işler hale getirebilmesi için gerekli alet edevatın da zekat ile karşılanması mümkün olmaktadır.

Zekat Sandıklarının diğer bir işlevi de borçlu olanların ve borcunu ödeyemeyenlerin borçlarının zekat parası ile karşılanmasıdır. Herhangi bir yere borcu olan ve bu borcunu ödeme gücünü haiz olmayan kişinin borcu, meşru gerekçeler dahilinde Zekat Sandıklarından karşılanabilmekte ve kişinin borçluluk hali sona erdirilebilmektedir. Nihai olarak İslam bankaları aracılığıyla Zekat Sandıkları, zekat müessesesinin işlerliğini arttırarak bireyin ve toplumun sosyo-ekonomik yapısını güçlendiren bir kurum olarak karşımıza çıkmaktadır.

1.5. İSLAM BANKALARININ HEDEFLERİ

İslam bankalarının temel hedefinde bankacılık faaliyetlerinin ve iktisadi sistemin faizsiz olarak işlemesi bulunmaktadır. Faizsiz sistemin dini gerekçeleri kadar

⁴³ Muhammed Tewfiq El-Şawi, "El-Hasaisu'l-Mumeyyizeh li'l-Bank el-İslami li't-Temniyeh min Hilal Nusûs İttifakiyye Te'sisih We Melamihi'n-Nizami'l-Masrif we'l-İqtisat el-İslami", **Riyad: Suudi Arabistan Muhammed bin Suud Üniversitesi İslam Fıkhi Kongresi**, Mekke 1976 s.18.

⁴⁴ El-Şawi, s.18.

faiz sisteminin mutlak olarak krizlere yol açması, iktisadi yapının işlerliğini sekteye uğratması ve bu sebeplerle sosyal ve ekonomik kalkınmaya zarar vermesi de önemli bir etken olarak görülmektedir. Üretime ve somut değere dayanmayan, para üzerinden faiz yoluyla para kazanılmasını amaç edinen faiz sistemi, gelir dağılımı eşitsizliğinden istihdam ve üretim azlığına kadar birçok negatif etkiye sebebiyet vererek toplumu ve dolayısıyla ülke ekonomilerini ulusal ve uluslar arası düzeyde krizlere sokmaktadır. Buna karşın İslam bankaları faiz sisteminden uzak durarak, somut değere ve üretime dayalı bankacılık faaliyetlerinde bulunarak ulusal ve uluslar arası düzeyde sosyal ve ekonomik kalkınmayı sağlama hedefini gütmektedir.

İslam bankalarının uluslar arası düzeydeki hedefleri başında, ülkeler arasında ekonomik, ticari, sosyal ve kültürel işbirliğini arttırma gelmektedir. İlk kurulan İslam bankası olan İslam Kalkınma Bankası'nın kuruluş anlaşmasının birinci maddesinde yer alan "Bankanın amacı, üyesi durumundaki İslam ülkelerinin tek tek olduğu kadar topluca da İslam prensiplerine uygun ekonomik kalkınmalarını hızlandırmak ve sosyal düzlemde ilerlemelerini sağlamaktır" maddesi İslam bankalarının uluslar arası düzeydeki hedeflerini özetler niteliktedir.

Ulusal düzeyde ise İslam Bankalarının iki ayrı kalkınma hedefi bulunmaktadır.⁴⁵ Birinci olarak, ekonominin dışında kalan atıl kalan tasarrufları çekebilmek ve mobilizasyonunu sağlamak; ikinci olarak ise, toplanan bu fonları verimli sahalara yönlendirerek yeni yatırımların gerçekleştirilebilmesine olanak sağlamaktır.

⁴⁵ Özsoy, s.122.

İKİNCİ BÖLÜM

İSLAMİ BANKACILIĞIN FİNANSAL ARAÇLARI

2.1. İSLAM BANKALARININ İŞLEYİŞİ

İslam bankalarının temel işlevi diğer bankalarda da olduğu gibi fon toplayıp toplanan fonları kullandırmaktır. Diğer bankalarda fon toplama işlemi belirli bir faiz oranında alınıp daha yüksek bir faiz karşılığında kullandırma şeklinde işlemektedir. Dolayısıyla günümüz bankalarında, bankaların mudilerle olan ilişkilerinde mudiler alacaklı, banka da borçlu durumdadır. Diğer yandan fon kullandırmada ise bankalar alacaklı, fon kullananlar ise borçlu durumundadır.

Günümüz bankalarında banka ile fon veren ve kullananlar arasında faize dayalı bir borç alacak ilişkisi mevcut iken İslam bankalarında banka ile kişiler arasında herhangi bir borç alacak ve faiz ilişkisi bulunmayıp kar ve zarara ortak olma durumu olmaktadır.⁴⁶ Borç alacak ilişkisi içerisinde olmamanın tek istisnası karz- hasen'de karşımıza çıkmaktadır. Karz-ı hasen'de bankadan yeni bir iş kurma veya tüketim amacıyla para alan kişi aldığı borcu aynen veya misliyle geri ödemekle mükelleftir.

Günümüz bankalarıyla İslam bankalarını işlev yönünden birbirinden ayıran diğer bir husus da İslam bankalarının alım-satım ve kiraya verme işleriyle uğraşmasıdır.

2.1.1. İslam Bankalarında Fon Toplama Yöntemleri

İslam bankaları, ilgili hesap türleri vasıtasıyla halktan topladığı fonların yanında kendi sermayeleri ile de fon sağlayan kuruluşlardır. Bu doğrultuda İslam bankaları diğer bankalardan, kuruluşlardan, hükümetlerden ve fertlerden fon kabul etmektedir.⁴⁷

İslam bankaları genel olarak, cari hesaplar, tasarruf hesapları ve yatırım hesapları olmak üzere üç farklı hesap tipiyle fon toplamaktadırlar.

⁴⁶ Özsoy, s.129.

⁴⁷ Sabri Orman, **Gazali'nin İktisat Felsefesi**, İstanbul: İnsan Yayınları, 2002, s.127.

2.1.1.1. Cari Hesaplar

Günümüz bankalarıyla aynı şekilde işleyen hesap şeklidir. Cari hesaplarda, hesap sahibine herhangi bir bedel ödenmemekte, hesap sahibi tarafından hesaptaki meblağ istenildiği zaman çekilebilmekte ve banka bu hesapta yer alan parayı istediği şekilde değerlendirebilmektedir.⁴⁸ Diğer yandan bu hesaplardaki meblağ banka tarafından teminat altında tutulmaktadır. Diğer bir deyişle, hesap sahibine banka tarafından herhangi bir kar payı ödenmemesi yanında herhangi bir zarar yansıtılması da söz konusu olmamaktadır. Bu hesap şeklinde İslam bankalarındaki karz-ı hasen prensipleri geçerli olmaktadır.⁴⁹

2.1.1.2. Tasarruf Hesapları

Bu hesap türü, toplanan tasarrufların reel sektör piyasa şartları içerisinde oluşan kar oranı ile belli bir süre için kullandırılması kaidesine dayanan bir kar zarar katılma sözleşmesi şeklinde tanımlanmaktadır. İslam bankaları bu hesap türüyle genel manada küçük tasarrufları olan ve bu tasarruflarını değerlendirmek isteyenlere cevap vermektedir. Bu hesap türünde de paranın istendiği zaman çekilebilme imkanı mevcuttur.

Bu hesap türü kar payı esasına göre çalışmaktadır. Dolayısıyla finanse edilen projelerin zarar etmesi mümkün olabildiğinden tasarrufun ay ya da yılsonunda ne oranda kar edeceği peşinen bilinmemektedir. Diğer bir ifadeyle, faizli bankacılık sisteminde olduğunun aksine, İslam bankaları hesap sahibine kesin bir kar payı sağlamayı taahhüt etmemektedir.

İslam bankaları tasarruf hesabı açtıranlara aşağıda açıklanan üç tercihten birini kabule davet etmektedir:⁵⁰

1. Tasarruf hesabını kar ve zarara ortak olmak üzere yatırım hesabına bırakmaya.

⁴⁸ Vasudevan Sundararajan David Marston and Ghiath Shabsigh, “Monetary Operations and Government Debt Management Under Islamic Banking”, **IMF Working Paper**, Eylül 1998, s.8.

⁴⁹ Ausaf Ahmad, **Contemporary Practices of Islamic Financing Techniques**, Jeddah: Islamic Development Bank Islamic Research and Training Institute (IRTI). 1993, s.23.

⁵⁰ Özsoy, s.131.

2. Tasarruf hesabının bir kısmını yatırım hesabına bırakıp, kalan kısmını da ihtiyacı halinde çekmek üzere tasarruf hesabında bırakmaya.

3. Herhangi bir kar getirmeksizin ve bankanın garantisi altında olmak üzere tasarruf hesabında bırakmaya.

İslam bankaları, tasarruf hesabı sahiplerinin izni dahilinde bu hesaplardaki fonların bir kısmını yatırıma sevk edebilmektedir. Buna karşın hesaptaki belirli bir miktarın fon sahipleri tarafından muhtemel ihtiyaçları durumunda çekilmesi durumuna karşın banka, bu fonların bir kısmını elinde bulundurmaktadır. Banka, hesap sahipleri tarafından izni alınmış tutarın yatırıma sevk etmesi ve bu yatırımdan kar elde etmesi durumunda hesap sahiplerine kar payı olarak zaman zaman dağıtabilmektedir. Bu durum, İslami bankacılıkta hesap sahibine ödül⁵¹ olarak nitelendirilmekte ve tasarruf sahibini özendirme amacı gütmektedir. Muhtemel zarar söz konusu olduğunda ise hesap sahibine herhangi bir zarar işletilmemektedir.

Tasarruf hesapları Malezya İslam Bankası'nda *vedia*, diğer bankalarda ise *karz-ı hasen* olarak değerlendirilmektedir. Tasarruf sahibine garanti edilmeksizin verilen karlar ise *hüsn-i eda* tabiriyle değerlendirilmektedir.⁵²

2.1.1.3. Yatırım Hesapları

Ellerindeki tasarrufu faizli sistemde değerlendirmek istemeyen ve aynı zamanda kendi başına yatırım yapma imkanı olmayan tasarruf sahiplerinin gelir sağlaması amacıyla açılan hesaptır. Bu hesap türünde tasarruf sahibi, bankanın toplam yatırım faaliyetlerine ortak olmuş sayılırlar ve yatırılan meblağ ve süreye göre bankanın kar veya zararından pay alırlar.

Yatırım hesapları İslam hukukunda yer alan mudarebe akdine uygun olarak açılmaktadırlar.⁵³ Mudarebenin iki türü bulunmaktadır. Bunlar: özel mudarebe (şartlı mudarebe), müşterek mudarebe (şartsız mudarebe).

⁵¹ Ahmad, s.25.

⁵² Özsoy, s.132.

⁵³ Özsoy, s.132.

2.1.1.3.1. Özel Mudarebe

Mudarebe kavramı genel manada sermaye-emek ortaklığını ifade etmektedir. Bu yönüyle mudarebe, iş ortaklığı veya kar zarar ortaklığı olarak nitelendirilmektedir. Bu ortaklık çeşidinde, emek, bilgi ve tecrübesini katan taraf, faaliyetin yönetimini de üstlenmektedir. Tüzel kişiliğe sahip olan bu yöneticiye mudarip, sermaye koyana da “rab-el-mal” denmektedir. Bu ortaklıktan elde edilecek olan teşebbüs karı da taraflar arasında önceden belirlenen yüzdeye göre paylaştırılmaktadır.

Mudarebede emek sahibi sermayeyi işletmekle yükümlü, sermaye sahibinin vekili ve aynı zamanda malın kendisine emanet edildiği güvenilir kişiyi ifade etmektedir. Sermaye sahibi, mudarebe yapılırken sermayenin işletilmesi konusunda bazı şartlar ve sınırlamalar koyarsa bu özel mudarebe şeklini alır. Özel mudarebede emek sahibi, sermaye sahibinin bu şartlarını yerine getirmekle mükelleftir. Bunun öncesinde mudarebe sözleşmesinde aranan genel şartlar şu şekilde sıralanabilir:⁵⁴

1. Sermayenin geçerli bir para olması, (aynı değil nakdi bir değer olması)
2. Akid zamanında sermayenin miktarının belirtilmesi ve onun emek sahibine teslim edilmesi,
3. Karın iki taraf arasında, yarısı, üçte biri, üçte ikisi veya yüzde hesabıyla hisse-i şayia ile bölüşülmesi,
4. Tarafların kar oranlarının önceden belirlenmiş olması,
5. Emek sahibine verilecek payın mutlaka kardan olması.

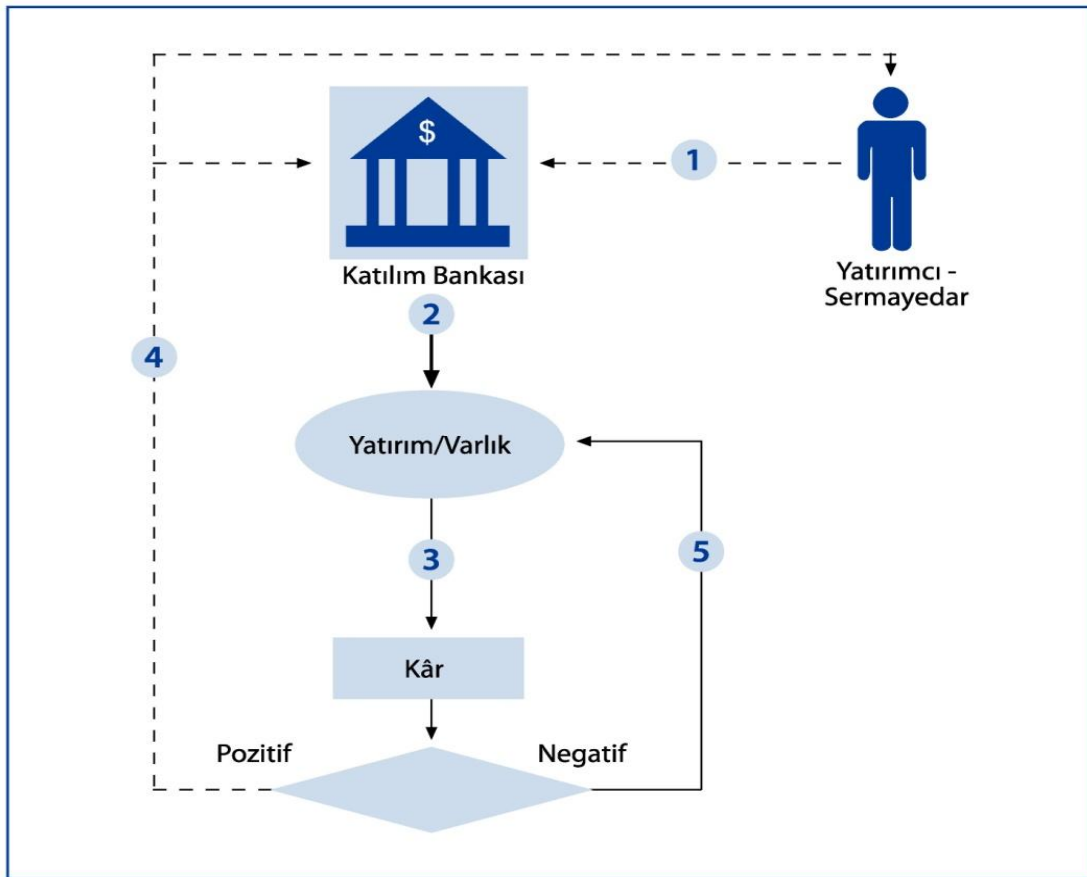
Mudarebenin yapılabilmesi için mudaribin vekalet; rab-el-malın da vekil tayin etmeye ehliyetli olması, belirli tutarda anaparanın bulunması ve mudaribe teslim edilmiş olması, hisselerin işe başlamadan önce belirlenmiş olması gerekmektedir.⁵⁵

⁵⁴ Özsoy, s.133.

⁵⁵ Cihangir Akın, **Faizsiz Bankacılık ve Kalkınma**, 1. Basım, İstanbul: Kayıhan Yayınları, 1986, s.64.

Özel mudarebe ile İslam bankasına yatırım hesabı açtıran fon sahibi, bankanın belirlenmiş bir projesine ortak olur ve banka bu akdi başka bir faaliyet alanında kullanamaz. Kar ve zarar ortaklığı da bankanın o faaliyeti ile sınırlı kalmış olur.

Özel mudarebe akdi sonucunda kar, zarar veyahut kar ve zararın olmaması durumlarından biri ortaya çıkar. Kar edilmesi durumunda kar paylaşımı sözleşmede belirlenen oranlara göre yapılır ve bankanın payı fon üzerinden değil, elde edilecek kardan hesaplanmaktadır. Kar ve zararın olmaması durumunda fon sahibine herhangi bir kar payı verilmez, aynı şekilde, bir kar söz konusu olmadığı için banka da bir şey kazanamaz. Zarar durumunda ise oluşan zararı fon sahipleri tazmin ederler; banka ise sermayenin zararına katılmaz. Bankanın buradaki zararı sarf ettiği emeğin boşa çıkmasıyla sınırlıdır.⁵⁶

Şekil 1: Mudarebe Finansmanında İslam Bankası – Yatırımcı İlişkisi

Kaynak: Obaidullah, “Islamic Financial Services”, 2005, s.53.

⁵⁶ Özsoy, s.134.

Mudarebede biri, katılım bankası ile yatırımcılar ve diğeri ise İslam bankası ile girişimciler arasında olmak üzere iki yönlü bir ilişki vardır. Şekil 1’de İslam bankası ile yatırımcı arasındaki ilişki yer almaktadır. İlişkideki faaliyet aşamaları şu şekildedir:⁵⁷

1. Banka ve yatırımcı mudarebe koşullarını müzakere eder ve ardından yatırımcı elindeki fonu bankaya yatırır.
2. Banka, fonu değişik varlıklara ve projelere yatırır. Banka fonun kullanımıyla ilgili faaliyetleri yönetir.
3. Fonların yatırıldığı iş/işler kâr veya zararla (pozitif/negatif) sonuçlanır.
4. Kâr (pozitif sonuç) olması durumunda; kâr, önceden anlaşılmış oranlar üzerinden banka ve yatırımcı grubu arasında paylaşılır. Zarar (negatif sonuç) olması durumunda; zarar yatırımcı tarafından karşılanır. Bunun sonucu olarak, fonun yatırıldığı varlığın değeri ve yatırımcının anaparası azalmış olur.

İslam bankalarının özel mudarebede zarara ortak olmaması, İslam hukukuna göre “özel işçi” niteliğinde olmasından kaynaklanmaktadır. İslam hukukuna göre özel işçi kendisine verilen işte kasıtsız olarak bir zarara sebebiyet vermesi zararın tazminini gerektirmemektedir.⁵⁸ Ancak zarar, mudarip sıfatıyla bankanın ihmalden kaynaklanan ve üzerine düşeni yapmamasından dolayı doğmuş ise, fon sahipleri oluşan zararı bankaya tazmin ettirme hakkına sahiptirler.⁵⁹

2.1.1.3.2. Müşterek Mudarebe

Müşterek mudarebe, toplanan fonun anaparasının güvence altında olmasından kaynaklı olarak yatırımcılar tarafından en cazip görülen finansal hesaplardan biridir. Burada yapılan işlem günümüz bankalarında da olduğu gibi mudilerden fon toplayıp müteşebbislere kullandırma şeklinde işlemektedir.

Özel mudarebede banka ve mudi olmak üzere iki taraf varken, müşterek mudarebede taraflara müteşebbis de katılarak üçlü bir işlem haline dönüşmektedir. Bu

⁵⁷ Mohammed Obaidullah, **Islamic Financial Services**, Jeddah: Scientific Publishing Centre, King Abdulaziz University, 2005, s.53.

⁵⁸ Özsoy, s.135.

⁵⁹ Özsoy, s.135.

yönüyle bu mudarebe şekli, tarafların çokluğu açısından “üçlü mudarebe” ya da “çoklu mudarebe” isimlerini de almaktadır.⁶⁰

Müşterek mudarebede üçüncü taraf, İslam bankalarının fon sahiplerinden mudarebe akdiyle topladığı fonları, yine mudarebe akdiyle kullandığı yatırımcılardır. Burada bankanın rolü, her iki tarafla yapmış olduğu mudarebe akidleri vesilesiyle aracılık şeklindedir. Bu yolla, İslam bankası kendi fonlarını kullanmadan ve toplanan fonu kendisi kullanmadan kaynak toplamış ve ihtiyacı olan yatırımcı ve müteşebbise bu fonları ulaştırmış olmaktadır.

Müşterek mudarebede üç ayrı taraf bulunmaktadır:

a.) Rab-el-mal: Sahip oldukları fonu bankaya veren ve değerlendirilmesini talep eden taraftır.

b.) Birinci Mudarip: Bankanın temsil ettiği taraftır. İslam bankaları bu temsili kapsamında mudarip sıfatını kullanarak halktan fon toplamaktadır, fakat toplamış olduğu fonu kendisi kullanmayıp yeni bir mudaribe ikinci bir mudarebe akdiyle müteşebbislere aktarmaktadır. Bu ikinci mudarebe akdinin ardından banka rab-el-mal durumuna dönüşmektedir.⁶¹

c.) İkinci Mudarip: İslam bankasından ikinci mudarebe akdiyle fon alan yatırımcı tarafı ifade eder. Banka ikinci mudariplerle akid yaparken her biriyle farklı şartlar altında mudarebe akdi yapabilirler. Bu şartlar içine tarafların alacakları kar oranları da dahil olmaktadır. Bu şartların belirlenmesi de müteşebbisin durumuna ve yatırım şekline göre şekillenebilmektedir.

Müşterek mudarebe akidlerinde banka birinci mudarip ve birinci mudarebe akdi sonrasında rab-el-mal sıfatı taşımaktadır. Fakat gerçekte banka ne mudarip ne de rab-el-mal konumundadır. Buradaki sıfatları işlemin nevinden kaynaklı olmaktadır. Bankanın buradaki asıl görevi taraflar arasında aracılık görevi yürütmektir. Bu

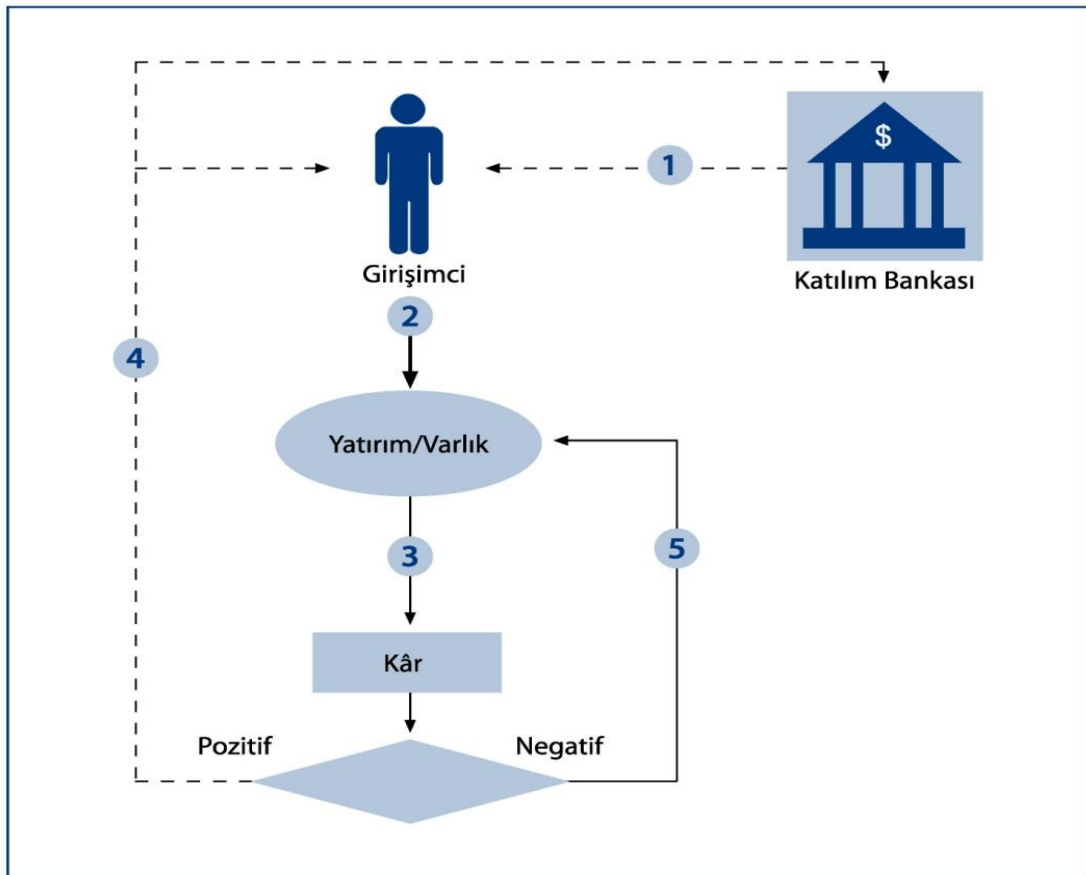
⁶⁰ Bayındır, s.77.

⁶¹ Murat Çizakça, **Risk Sermayesi, Özel Finans Kurumları ve Para Vakıfları**, İstanbul: İlmi Neşriyat, 1993, s.19.

doğrultuda bankanın aracılık rolü itibariyle üstlenmiş olduğu iki önemli hukuki sonuç bulunmaktadır. Bunlar:⁶²

1. İslam bankalarının fon sahiplerinin anaparalarını zarar ihtimaline karşı güvence altına alması,

2. Aracılık rolü kapsamında İslam bankasının da belirli bir oranda kardan pay almaya hak kazanmasıdır.

Şekil 2: Mudarebe Finansmanında İslam Bankası – Girişimci İlişkisi

Kaynak: Obaidullah, “Islamic Financial Services”, 2005, s.59.

Katılım bankası ile girişimci arasındaki ilişki ise Şekil 2’de görülmektedir. İlişki zincirindeki adımlar aşağıdaki gibidir:⁶³

1. Banka ve girişimci iş planını müzakere eder ve banka girişimciye finansman sağlar.

⁶² Özsoy, s.137.

⁶³ Obaidullah, s.59.

2. Girişimci girişimi tesis eder ve girişimi yönetir.

3. Girişim kar veya zarar ile (pozitif / negatif) sonuçlanır.

4. Kâr (pozitif sonuç) olması durumunda; kâr, önceden anlaşılmış oranlar üzerinden banka ve girişimci grubu arasında paylaşılır. Zarar (negatif sonuç) olması durumunda; zarar, banka tarafından karşılanır. Bunun sonucu olarak, bankanın bu yatırımındaki varlıklarının değeri azalmış olur.

Anaparanın garantilenmesi konusu İslami bankacılık açısından oldukça büyük bir önem taşımaktadır. Fon sahibinin parasının garanti kapsamında güvence altına alınması bir cazibe oluşturma yönünden önem arz ederken, konunun İslami açıdan uygunluğu da belirleyici olmaktadır. İslam hukukuna göre paranın getireceği kar payı ile garanti altına alınması yasaktır. Nitekim yasak olmaması durumunda günümüz bankaları ile İslam bankaları arasında bir ayırım da kalmamaktadır. Fakat İslam hukukunda sadece anaparanın kar payından bağımsız olarak güvence altına alınması mümkündür. İslam bankaları da bu noktada kar payından bağımsız olarak sadece anaparayı güvence altına alarak bu hususu uygun hale getirmektedirler.

Meseleye özel mudarebe yönünden bakıldığında ise anaparanın güvence altına alınması söz konusu değildir. Nitekim mudarip sermayenin zararını değil, sadece emeğinin zararını çeker. Sermaye zararının mudaribe yüklenmesi mudarebe akdini hükümsüz kılmaktadır.⁶⁴

Mevduata garanti verilmesi hususu İslam hukuku açısından iki şekilde açıklanmaktadır. Birincisine göre müşterek mudarebede banka ortak işçi (ecir-i müşterek) durumundadır. İslam hukukçularından Ebu Yusuf, Muhammed ve İbn-i Rüşd'e göre ortak işçi gibi müşterek mudarib de kendisine emanet edilen malı garantileme ve taahhüt etme hakkına sahiptir.⁶⁵ İkincisi, müşterek işçi verilen işi kendisi yapmaz da başkasına yaptırır ve herhangi bir zarar ortaya çıkarsa tazmin etmekle yükümlü olduğundan dolayı müşterek mudarip de emin sıfatından dolayı kendisine verilen sermayeyi üçüncü kişilere kullandığında oluşması muhtemel zararı tazmin etmekle yükümlü olmaktadır. Bu doğrultuda, İslam bankaları mudarebe akdiyle

⁶⁴ Özsoy, s.138.

⁶⁵ Özsoy, s.138.

topladığı fonları kendisi işletmeyip üçüncü kişilere kullandığında zarar oluşması halinde bu zararı tazmin etmekle yükümlü olmaktadır.

Müşterek mudarebede, üç tarafın da kardan pay almaya hakkı vardır. Rab-el-mal olan fon sahibi sermayesinden dolayı, birinci mudarip olan banka aracılık faaliyetinden ve yüklenmiş olduğu riskten dolayı, ikinci mudarip de sermayeyi işleten taraf olmasından dolayı bu hakka sahip sayılırlar.

Müşterek mudarebe akdi kapsamında herhangi bir zarar durumunda ise rab-el-mal olan fon sahibinin anaparası oluşan zarardan etkilenmemektedir. Vaki olan zararı tazmin etmek birinci mudarip olan bankanın sorumluluğundadır. İkinci mudarip olan müteşebbis ise bu durumda emeğinin zararını çekmektedir. Kar ya da zarar söz konusu olmadığında ise mudi anaparasını aynen geri alır. Banka işletme masraflarını, ikinci mudarip de emeğinin zararını çeker.

2.1.1.3.3. Özel Mudarebe ile Müşterek Mudarebe Arasındaki Farklar

İki mudarebe şekli arasındaki en temel fark, özel mudarebede fon sahibinden alınan paranın banka tarafından işletilmesi, müşterek mudarebede ise paranın banka tarafından kullanılmayıp üçüncü kişilere kullandırılmasıdır.

Özel mudarebede fonları bankanın kendisi işletmektedir. Bu mudarebede fon sahibi bankanın belirli bir projesine katılmış olur. Diğer yandan özel mudarebede İslam bankası fon sahibinin koymuş olduğu bazı sınırlamalara tabi olduğundan banka tarafından anaparaya garanti verilmemektedir. Çünkü özel mudarebede mudarip, sermayenin zararından sorumlu tutulmamaktadır, sadece kendi emeğinin zararını çekmekle mükelleftir. İslam bankası da özel mudarebe akdinde mudarip taraf olduğundan zarar oluşması halinde sermayenin zararını tazmin etmemekte; sadece kendisinin sarf ettiği emek ve işletme zararını çekmektedir.

Özel mudarebede karın dağıtımı projenin sonuçlanması ardından sermayenin nakit paraya çevrilmesinden sonra yapılmaktadır. Diğer bir deyişle, sermayenin ve kazancın normal paraya çevrilmeden taraflar arasında kar paylarının dağıtılması mümkün olmadığından özel mudarebede önce işletme tasfiye edilir, bunun ardından sermaye ve kar payları sahiplerine dağıtılır.

Örneğin, özel mudarebe kapsamında bir İslam bankasının bir yol projesini finanse ettiğini düşünelim. Fon sahipleri sahip oldukları fonları bu projeye yatırdıklarında sadece bu projenin kar ve zararına ortak olurlar. Burada fon sahibi rab-el-mal, banka ise mudarip sıfatındadır. Projenin sonuçlanması ile oluşan kar ve zarar belirlendikten sonra dağıtım gerçekleştirilir. Proje devamında ne banka ne de mudi kar almamaktadır. Proje sonucunda kar elde edilmişse belirlenen oranlar derecesinde taraflar kardan paylarını alırlar. Nötr durumda ise iki taraf da kar elde edemez. Zarar durumunda ise fon sahipleri sermayelerinin zararını üstlenmekle yükümlüdürler. Bankanın buradaki zararı sadece emeği ve işletme masrafları ile sınırlıdır. Eğer banka da bu projeye kendi fonlarından katkıda bulunmuşsa o da sermayeye katılımı oranında zararı karşılamakla mükellef olmaktadır.

Müşterek mudarebede ise fon sahibi, fonun kullanımı konusunda bankayı tamamen serbest bırakmaktadır. Bu doğrultuda, fon sahibinin karı sadece belirli bir projeden değil, İslam bankasının girdiği bütün yatırımların toplamından doğmaktadır. Diğer yandan fon sahibinin anaparası banka tarafından güvence altında tutulmaktadır. Ancak kar-zarar durumu kesinlikle güvence altında değildir. Aksi takdirde karın güvence altına alınması durumu faiz ilişkisini devreye sokmuş olur.

Müşterek mudarebede fonlar bankanın kendisi tarafından işletilmemektedir. Banka mudarebe akdiyle toplamış olduğu fonları sanayi, tarım ve ticaretin finansmanına, ya da sanat ve zanaat sahibi olup iş kurmak ya da işini büyütmek isteyen şahıslara kullanırmaktadır. Bu fonlar kullanılırken bankanın kar dağıtımı için projenin sonuçlanmasını beklemesi gerekmemektedir. Fon sahipleri bu mudarebede paralarının miktarı ve bankada kalma süresine göre kardan pay almaktadırlar. Bu doğrultuda İslam bankaları üç aylık, altı aylık ve yıllık olmak üzere vadelere ayırdığı mali dönemlerin sonunda oluşan karları hesaplar ve sahiplerine dağıtır.

Özetle, özel mudarebede banka ve mudi olmak üzere iki taraf varken müşterek mudarebede üçüncü bir taraf olarak müteşebbis bulunmaktadır. Özel mudarebede anaparanın güvence altına alınması söz konusu değilken müşterek mudarebede anapara banka tarafından güvence altındadır. Özel mudarebede toplanan fon banka tarafından belirli bir proje için kullanılırken müşterek mudarebede toplanan fon banka tarafından kullanılmayıp banka aracılığı ile üçüncü kişilere çeşitli projeler için kullanılmaktadır.

Son olarak müşterek mudarebede kar payı ödemeleri projenin tamamlanmasından bağımsızken özel mudarebede kar ve zararın hesaplanması ve dağıtılması projenin tamamlanması ardından mümkün olmaktadır.

2.2. İSLAM BANKALARI'NDA FİNANSMAN METODLARI

Önceki bölümde İslam bankalarının fon toplama yöntemleri ele alınmıştır. Bu bölümde de toplanan bu fonların İslam bankalarında hangi alanlarda kullanıldığı ve kullandırıldığına değinilecektir. Bu doğrultuda ana maddeler olarak İslam bankalarında fon kullandırma yöntemleri iki şekilde karşımıza çıkmaktadır:

1. Üretim kredileri,
2. Üretim dışı krediler

İslam bankasının kullandığı fon karşılığında kar elde etmesi söz konusuysa bu kredilere üretim kredileri denmektedir. Bu kredilendirme türünde İslam bankası fonu kullandığı kişi veya kuruluşa karşı borçlu-alacaklı ilişkisi içerisinde değil, ya o kişi veya kurumun ortağı ya da satıcı, alıcı veyahut kiralayıcı durumundadır. Bu doğrultuda İslam bankası, fon kullandırmış olduğu kişilerle ortak hükmünde olduğundan kardan pay alan taraflardan biri olmaktadır. Satıcı konumunda olduğunda da sattığı mal, teçhizat, ürün veya hammaddenin üzerine bir kar marjı koyarak kar elde etmiş olur ve bu karı daha önceden fonlarını toplamış olduğu mudiler ile sözleşmelerinde yer alan kar oranı kapsamında paylaşır.

2.2.1. Üretim Kredileri

2.2.1.1. Mudarebe

Mudarebe İslam bankalarının en fazla kullandığı finans metotlarından biridir. Bu finansman yönteminde banka projenin bütün masraflarını karşılamaktadır. Diğer bir ifadeyle, yapılan yatırımdaki tüm sermayenin sahibi bankadır.⁶⁶ Bunun istisnası sayılan müşterek mudarebede ise İslam bankası yatırımın sermayesini kendisi karşılamayıp topladığı fonlarla yatırımı finanse etmektedir. Bankanın buradaki dahli fon sağlama, bilgi ve emek yönünü kullanmasıdır.

⁶⁶ Özsoy, s.146.

Mudarebe usulü daha çok dahili veya harici ticaretin finansmanında kullanılmaktadır. Mudarebe akdi gerçekleştirilmeden önce yatırımın en karlı seviyede olmasını sağlamak ve olası zarardan ve kar oluşmama noktasından kaçınmak için banka fizibilite çalışması yapmaktadır. Diğer yandan kötüye kullanımın engellenmesi için banka tarafından fon talep eden kişi veya kurumun alım satım belgeleri ve mali defterlerinin düzenli tutulması istenebilmektedir.

2.2.1.2. Müşareke

Müşareke kavramı, iştirak etme, bir şirketin sermayesine katılarak ona ortak olma anlamına gelmektedir ve esas olarak hem sermaye hem de ortaklık öngören bir yapıya sahiptir. İslam hukukunda ise bu işleme *şirket-i inan* denmektedir.⁶⁷ Mudarebe ile müşareke arasındaki farka bakıldığında; mudarebede işe sadece sermayesini koyan bir sermayedar ile emeğini ve tecrübesini ortaya koyan bir girişimci varken müşarekede hem sermayedar hem de etkin bir girişimci vardır. Diğer bir ifadeyle, mudarebede bir taraf sermaye, diğer taraf emek koyarken, müşarekede ise taraflar hem işe hem sermayelerini hem de emek ve bilgilerini koyarlar. Buna ek olarak, mudarebede mali zarar sadece sermayedara ait iken, müşarekede zarar her iki tarafa da aittir.⁶⁸

Müşareke akdinde işin her bir ortak tarafından yürütölüp yürütölmemesine bakılmaksızın işin sonucunda bütün sermayedarlar önceden belirlenen kar oranı kapsamında kar paylarını almaktadırlar. Bu noktada karın önceden taraflar arasında belirlenmiş olması ve sermaye paydaşlarının karşılıklı olarak birbirlerinden razı olmaları esastır. Bu doğrultuda, işin tüm ortaklar ya da sadece bir ya da birkaç ortak tarafından yürütölmuş olmasına bakılmaksızın sermayeler ortak olduğu halde kar payları farklı olabilmektedir. Diğer yünden, tarafların sermaye payları farklı olsa da kar payları eşit olabilmektedir.

Bu hususla ilgili İslam hukuku içinde iki farklı görüş bulunmaktadır. Eşit oranda sermaye katmalarına karşın sermayedarlardan bir ya da birkaçının diğerlerine nazaran daha yüksek oranda kar payı alması Hanefi ve Hanbeli görüşüne göre uygulanmaktadır. Bu görüşe göre, ortaklardan bazılarının işin yürütölmesinde daha aktif

⁶⁷ Özsoy, s.147.

⁶⁸ Mehmet Takan, **Bankacılık: Teori Uygulama ve Yönetim**, 1. Basım, Ankara: Nobel Yayın Dağıtım, 2001, s.17.

olması ya da emek katkısının daha fazla olmasına dayanmaktadır. Maliki ve Hanbeli görüşlerine göre ise, kar sermayeye tabi tutulduğundan, tarafların kardan eşit oranda pay almaları gerektiği kabul edilmektedir.⁶⁹ İslam bankaları bu noktada, emeklerinin ve bilgi birikimlerinin işin yürütülmesinde daha aktif olduğunu ifade ederek sermayelerine oranla daha fazla kar payı alma yöntemini benimsemekte bu doğrultuda müşareke akdini gerçekleştirmektedirler.⁷⁰

Müşareke akdinde faaliyet alanıyla ilgili herhangi bir kısıt bulunmamaktadır. Sözleşmeler, vekâlet üzerine kurulduğundan süreli veya süresiz olarak kurulabilmektedirler. Diğer önemli bir husus, yapılan ortaklıkta kefalet söz konusu olmadığından dolayı bu sözleşmeye gayrimüslimler de ortak olabilmektedirler. Sözleşmenin temel unsurlarını sermaye ve kar oluşturmaktadır ve bu sermaye ve karın eşit oranlarda olma zorunluluğu yoktur. Zarar durumunda ise, oluşan zarar tarafların koymuş oldukları sermaye oranları doğrultusunda paylaştırılmaktadır.⁷¹

Müşareke yöntemiyle finansmanın uygulanması İslam bankasının, ortağı durumundaki müşterisi tarafından talep edilen sermayenin bir kısmını sağlama sorumluluğuyla fiiliyata geçmiş olur. Müşteri ise kendi mali imkanları ve projenin özelliklerine uygun olarak proje sermayesinin geri kalanını sağlamakla yükümlüdür. Bu noktada müşteri, bankadan talep etmiş ve almış olduğu sermayenin denetim, gözetim ve işletilmesinden sorumlu olduğu için projeden de daha fazla kar payı alma hakkına sahip olur.⁷² Burada kar dağıtımı da şu şekilde olmaktadır: müşteri, yaptığı iş ve uzmanlığı nedeniyle kardan belirli bir ücret alır. Geri kalan kar ise yatırıma mali katkısı bulunan ortaklar arasında (banka, sermayedarlar) iştirak paylarıyla orantılı olarak dağıtılır. Zarar durumunda ise müşteri ilave bir zarara maruz bırakılmamaktadır.⁷³

⁶⁹ Osman Şekerci, **İslam Şirketler Hukuku: Emek – Sermaye Şirketi**, İstanbul: Marifet Yayınları, 1981, s.200.

⁷⁰ Abdul Jabbar Khan, "Divine Banking System", **Journal of Islamic Banking and Finance, Quarterly Publication of the International Association of Islamic Bank**, Vol.1, No.1, Karachi, Winter 1984, s. 42.

⁷¹ Akın, s.149.

⁷² Özsoy, s.148.

⁷³ a.g.e. s.148.

4. Zarar (negatif sonuç) olması durumunda; zarar, ortak girişime yatırılan fon oranında banka ve girişimci tarafından karşılanır. Bunun sonucunda ortak girişimdeki bankanın ve girişimcinin payında bir değişiklik olmaz, ancak ortak girişim değer kaybeder.

Müşareke yöntemi genellikle sanayinin finansmanında, teçhizat ve makine alımlarında kullanılan finansal bir araç olarak karşımıza çıkmaktadır. Ticaretin finansmanında da kullanılması vakidir.

2.2.1.3. Müşareke-i Mütenakısa

Bu finansal entrümanın Türkçe karşılığı azalan ortaklık olarak ifade edilmektedir. Diğer finansal araçlara göre yeni sayılabilecek ve 1990'lardan itibaren ortaya çıkmış bir finansal araçtır.⁷⁵ Finansman yöntemi olarak bu müşareke türü, bankanın müşterisiyle müşareke akdi kurmasından ve projenin gelir sağlamaya başlamasının ardından uygulanmaktadır. Örneğin, bir projeyi desteklemek için kurulan normal müşareke akdinin ardından, eğer bir müşteri bu mülke sahip olmak istiyorsa yıllık olarak o mülkün hisselerini bankadan talep eder ve böylelikle bankanın ortaklıktaki hissesi gittikçe azalır. Ortaklıktaki hissesi azalan bankanın, gelirdeki payı da orantılı olarak azalır. Böylece pay tamamen müşteriye geçtiğinde finanse edilen mülk tamamıyla müşteriye geçmiş olur. Ürdün Katılım Bankası tarafından yoğun olarak kullanılan bu yöntem, işlem yönünden taksitli satışa benzemektedir.⁷⁶

2.2.1.4. Murabaha

İşlem türü itibariyle murabaha bir satış işlemidir. Sermaye sahibinin satın almak istediği malı, üzerine belirli bir kar payı koyarak İslam bankasının vadeli olarak satışını ifade etmektedir. Bu finansman türünde işlem şu şekilde işlemektedir: Kişi ya da kurum satın almak istediği malın bedelini karşılamak üzere İslam bankasına başvurur. İslam bankası bu malın bedelini sermaye talebinde bulunan kişiye vermeyip malı kendisi satın almakta ve satın aldığı bu malı üzerine kar payı koyarak müşteriye satmaktadır. Burada önemli olan husus, malın fiziki olarak mevcut olması gerekliliğidir.

⁷⁵ Boualem Bendjilali ve Tariqullah Khan, **Economics of Diminishing Musharaka**, Jeddah: Islamic Development Bank Islamic Research and Training Institute (IRTI), 1995, s.15.

⁷⁶ Ahmad, s.41.

İslam bankası tarafından müşteriye satılan malın bedelinin tahsili bir defada veya taksitler halinde de olabilmektedir.⁷⁷

Murabahada satın alınan malın fiyatı, kar marjı ve nihai satış bedelinin açıkça ortaya konması gerekmektedir.⁷⁸ Genel olarak iki farklı finansman gereksiniminde başvurulmuş bir finansal araçtır.

2.2.1.4.1. Satın alma Emriyle Murabaha Satışı

İhtiyacı olan malı satın alma gücü olmayan müşteri bankaya başvurarak söz konusu malın banka tarafından satın alınmasını talep eder. Burada müşterinin ilgili malın banka tarafından satın alınmasını emretmesi ve ilgili malı bankadan satın alacağını taahhüt etmesi gerekmektedir. Diğer yandan banka, müşterinin talebi üzerine satın aldığı malın üzerine belirli bir kar koyma ve belirli taksitlerle ödeme anlaşması yapma hakkına sahiptir.

Örneğin, yeni bir muayenehane açan diş hekimi, satın alma gücünün yeterli olmadığı teçhizatın banka tarafından satın alınmasını talep edip bankadan geri alma vaadinde bulunur. Burada banka teçhizatı satın alıp diş hekimi olan müşteriye, üzerine belirli bir kar koyarak ve ödeme planı oluşturarak satar.

2.2.1.4.2. Murabaha Yoluyla Dış Ticaretin Finansmanı

Murabaha yöntemi daha çok dış ticaretin finansmanında, işletmelerin hammadde ve yarı mamül ihtiyaçlarının karşılanmasında kullanılmaktadır. Bir örnekle açıklanacak olursa, Banka X ülkesinden Y ülkesine satış yapmak isteyen ihracatçıdan, Y ülkesindeki ithalatçı tarafından istenilen ve şartnamesine uygun olan evsafağı malı, tespit edilmiş bulunan maliyet fiyatı ve işletme kârı sınırları içinde satın alır. Burada ortada yalnız Y ülkesindeki ithalatçı ajanının bu evsafağı malı almak isteğine dair ve yasal olarak bağlayıcılığı olan bir satın alma sözü ve İslam bankasına vaadi vardır.⁷⁹ Bu şartlar altında İslam bankası X ülkesindeki ihracatçıdan malı satın alır ve Y ülkesindeki ithalatçıya satar. İthalatçı da buna karşın banka ile kararlaştırdığı bir ödeme planı çerçevesinde parayı ödemeye başlar.

⁷⁷ Takan, s.17.

⁷⁸ Ahmad, s.37.

⁷⁹ Özsoy, s.151.

2.2.1.5. İcare (Kiralama, Leasing)

İcare kavramı bir gayrimenkulün kiraya verilmesi suretiyle banka tarafından müşteriye kullandırılması işlemini ifade etmektedir.⁸⁰ Burada banka tarafından satın alınan bir makina, teçhizat ya da alet edevatın müşteriye kiralama yöntemiyle belirli bir süre için kullandırılması söz konusudur. Müşteri, söz konusu varlığı belirlenen süre içerisinde kullanması karşılığında bankaya belirli bir ücret ödemektedir. Ödenecek kira bedeli de genel olarak makine – teçhizatın amortisman giderleri karşılandıktan sonra üzerine belirli bir kar payı konulması yoluyla tespit edilmektedir.⁸¹ Kiraya veren İslam bankası ve kiralayan müşteri arasında yapılan bu sözleşmede kiranın bedelinin ve süresinin belirlenmiş olması gerekmektedir.

İcare yoluyla finansman yöntemi son zamanlarda gittikçe önem kazanan bir finansman aracı haline gelmiştir. Bu finansal araç daha çok orta ve uzun vadeli finansman gereksinimlerinde kullanılmaktadır. Burada kiraya verilen malın mülkiyeti bankaya aittir. Müşteri ise bu maldan faydalanan taraftır. Kiralamanın müddeti de malın kullanılabilirlik süresiyle doğru orantılıdır.

İslam bankalarının finansal bir araç olarak kullanıldığı icare yöntemi günümüz bankalarında da leasing işlemi olarak kullanılmaktadır. Faizli bankacılık sistemi içerisinde bu finansal araç ilk olarak 1950’lerde Amerika Birleşik Devletleri’nde orta vadeli finansman ihtiyacının karşılanması düşüncesiyle kullanılmaya başlamıştır. İslam hukuku içerisinde ise bu yöntem çok daha öncelerden kullanılmaya başlanmış ve kullanılış esasları en ince detaylarıyla yer almıştır.

2.2.1.6. İcare ve İktina

İcare işleminin sonunda İslam bankasından kiralanan malın müşteri tarafından satın alınması yöntemidir.⁸² İslam bankasından herhangi bir menkul ya da gayrimenkul malını kiralayan müşteri zaman içerisinde kiraladığı malı satın almak isterse bu finansal araç vesilesiyle satın alma işlemini gerçekleştirebilmektedir. Bu yöntemde müşteri malın bedelini belirli taksitlerle bankaya ödeyerek ödeme sonunda malın mülkiyetine

⁸⁰ Abdülaziz Bayındır, “Faizsiz Sistemde Ödemeyi Geciktiren Borçluya Uygulanacak Maddi Ceza”, **İstanbul Üniversitesi İlahiyat Fakültesi Dergisi**, No.3. 2001, s.132.

⁸¹ Takan, s.18.

⁸² Takan, s.18.

tamamen sahip olur. Malın bedeli ödendikçe ödenen kira oranı da ters orantılı olarak düşerek ortadan kalkar.

2.2.1.7. Bey'i Müeccel (Vadeli Satış)

İslam hukuku kapsamında yer alan bu finansal araçta, banka tarafından müşteriye önce mal teslim edilir sonrasında malın bedeli vadeli olarak tahsil edilmektedir.⁸³ Bu yöntemde İslam bankası, işletmeler için gerekli olan makine, teçhizat, hammadde ve yarı mamülleri peşin olarak satın alıp müşterisine vadeli olarak satmaktadır.

2.2.1.8. Selem Selef

Üretim finansmanında kullanılan yöntemlerden biridir. İran'da yaygın olarak kullanılmaktadır. Bu yöntemde İslam bankası herhangi bir üreticinin üreteceği malı peşinen satın almaktadır ve genel olarak bir yıl vadeli olarak satın alınan bu malı banka fiziki olarak ele aldıktan sonra piyasa şartlarına uygun olarak bu malı satmaktadır.⁸⁴

2.2.1.9. Karz-ı Hasen

Basit tanımıyla faizsiz olarak verilen borcu ifade etmektedir. İhtiyacı olan kişi ve kurumlara verilmesi söz konusudur. Bu noktada İslam bankaları, ihtiyaç sahiplerine sosyal ve ekonomik kalkınma amaçlı olarak iki şekilde karz-ı hasen verebilmektedirler.⁸⁵ Bu yöntemde aslolan esas, bankanın bu paranın geri ödemesini ödeyeni zora sokmayacak vadeler halinde geri almasıdır.

2.2.1.10. Tavarruk

Gittikçe yaygınlaşan bir finansal araçtır. Bu yöntemde, murabaha akdiyle bir İslam bankasında parası bulunan kişi ya da kurumun bu parası banka tarafından müşterisi adına emtia borsasından altın, gümüş gibi bir mal satın alınarak değerlendirilir. Kişi ya da kurum da bu emtiayı vadeli olarak bankaya satar. Banka da bunun ardından kendi mülkiyetine geçen bu malı borsada satarak kişi ya da kurumun elinde bulunan bu fonu kullanılabilir hale getirir. Bunun sonucunda murabaha

⁸³ Ahmad, s.39.

⁸⁴ Ahmad, s.57.

⁸⁵ Akın, s.184.

yöntemiyle parasını yatıran kişi ya da kurum, belirtilen vade içinde malın peşin alımı ile vadeli satımı arasındaki fark kadar bir kazanç elde etmiş olur.⁸⁶

2.2.1.11. Tekafül

Tekafül tanımı en kısa haliyle İslami sigorta ya da faizsiz sigorta olarak ifade edilmektedir. Bu sigortacılık türünde yardımlaşma ve karşılıklı sigorta şeklinde bir işlem uygulanmaktadır. Bu şekildeki sigorta şirketleri, üyelerinden toplamış olduğu sigorta primlerini çeşitli havuzlarda topladıktan sonra bu primleri, üyelerinin bilgileri dahilinde işletirler. Normal sigorta şirketlerinde ise toplanan primlerin nerelerde işletildiği ve kullanıldığı üyelere bildirilmemekte ve yatırım konusunda İslami hassasiyetlere dikkat edilmemektedir. Bu noktada İslami sigortacılık ile normal sigorta şirketleri arasındaki temel farkı toplanan primlerin nerelerde işletildiğinin sigorta üyeleri ile paylaşılması hususu oluşturmaktadır.

İslami sigortacılıkta hedeflenen temel amaç, fertlerden birinin sigortalatmış olduğu mala herhangi bir zarar gelmesi durumunda bu zararın tazminini sağlamaktır. Bu sigorta işlemi şu şekilde işlemektedir: herhangi bir malını sigortalatmak isteyen kişi ya da kurum sigorta şirketine başvurup üye olurlar ve yıllık ya da aylık olarak belirli bir süre için bir bedel öderler. Şirket tarafından kişi adına kaydedilen bu tutarın bir kısmı olası zarar ve hasarlar için rezerve edilip geri kalan kısmı İslami hassasiyetlere uygun olarak yatırıma ve ticarete dönüştürülür. Burada, yapılan ticarete ve yatırıma bütün üyeler ortak sayılmakta ve bazı durumlarda yapılan ticaretin geliri sigortalıların hasarlarını karşılamakta ve geri kalanı da fona kaydedilmektedir. Gelirin yeterli olmaması durumunda hasarlar fondan karşılanmaktadır. Diğer yandan kurum giderleri de yine bu fondan ve ticari gelirden karşılanmaktadır.

Bu bilgiler kapsamında tekafül sigorta sisteminin temel ilkeleri şu şekilde sıralanabilir:⁸⁷

1. Yardımlaşma unsurunun ve amacının bulunması,

⁸⁶ Murat Türker, “MENA Bölgesi Faizsiz Bankacılık Fonlarının Ülkemiz Ekonomisine Kazandırılması: Tavarruk ya da Uluslararası Murabaha”, **Active**, Sayı:35, Mart-Nisan 2004, s.6-12.

⁸⁷ Okan Acar, “Tekafül veya İslami Sigorta Nedir?”, 23 Ekim 2012, <http://www.okanacar.com/2012/10/tekaful-takaful-veya-islami-sigorta.html> (25 Kasım 2012), par.3.

2. Sermayedar ve sigortalılardan toplanan primlerin faiz dışı piyasa araçları ile değerlendirilmesi,

3. Sigorta teminatı verilen konularda gayrı ahlaki ya da meşru görülmeyen vb. iktisadi kıymetler için seçici davranılması.

Katılımcı, yıllık olarak önceden belirlenmiş belli tutarda parayı ödeyip, para üzerindeki mülkiyetini sürdürmekte, ancak belli süre için parasını kullanamamakta, kısa bir süre sonra, parasını, birikmiş kâr ile birlikte çekebilmektedir. Burada katılımcı, parayı çekene kadar mudarebenin bir ortağı olmakta ve para tekafül işletmesi tarafından değerlendirilmektedir. Toplanan primler bir havuzda toplanmakta ve havuz sanki bir şirket gibi yönetilmektedir. Hasar vb. sigorta karşılıkları ödendikten sonra kalan para, klasik sigortacılıkta hazine bonusu, devlet tahvili gibi mali araçlarda değerlendirilirken, İslami bankalarda, yani tekafül uygulamasında ise faiz içermeyen araçlarda değerlendirilerek paranın elde tutulmasından kaynaklanan maliyet giderilmekte ve dönem sonunda elde edilen kâr sigortacı ve sigorta ettiren arasında paylaşılmaktadır.

İslam hukuku kapsamında takafül sisteminin temel şartları şu şekilde sıralanmaktadır:⁸⁸

1. Faiz (riba) ve belirsizlik yasaktır. (“asset backing” ilkesine uyulması gerekmektedir.)
2. Aşırı risk almama (maisir)
3. Finansmanın somut, gözle görülür ve elle tutulur bir varlığa dayandırılması gerekir.
4. Kâr ve zararın paylaşılması ilkesine uyulması gereklidir
5. Spekülasyon yasaktır.
6. Sözleşmede belirsiz ya da net olmayan hususlar (gharar) bulunmamalıdır.

⁸⁸ Acar, par.10.

7. İslami olarak uygun olmadığı düşünölen ve faiz içeren araçlara yapılan yatırımlar bulunmamalıdır.

Tekaföl esasına dayanan üç temel sigortacılık modeli bulunmaktadır.⁸⁹

a) Kar Paylaşımı (Mudarebe) Modeli: Kar paydalı tekafölde tekaföl işletmecisi bir girişimci gibi hareket etmekte ve yatırımcılardan periyodik olarak katkı payları kabul etmektefir. Hasarlar için ödenen paralardan kalan artı paranın nasıl paylaşılacağını sermayeyi karşılayan katılımcılar ve girişimci konumundaki tekaföl işletmecisi kendi aralarında belirli bir orana bağılı olarak belirlemektedir. Diğer bir deyişle, tekaföl şirketi katılımcıların ödediğı paralardan hasarlar için ödenen paralar sonrası kalan artı paranın ve katılımcısı paralarının yatırımından gelen paranın önceden belirlenmiş belirli bir oranını alır. Bu model özellikle Asya’da, bilhassa Malezya’da uygulanmaktadır.

b) Wakalah Modeli: Wakalah tekaföl sigortanın çalışma modelinde, tekaföl sigorta şirketi bu hizmeti karşılığında katılımcıların ödediğı paralardan belirli bir miktar yönetim ücreti kesintisi yapar.

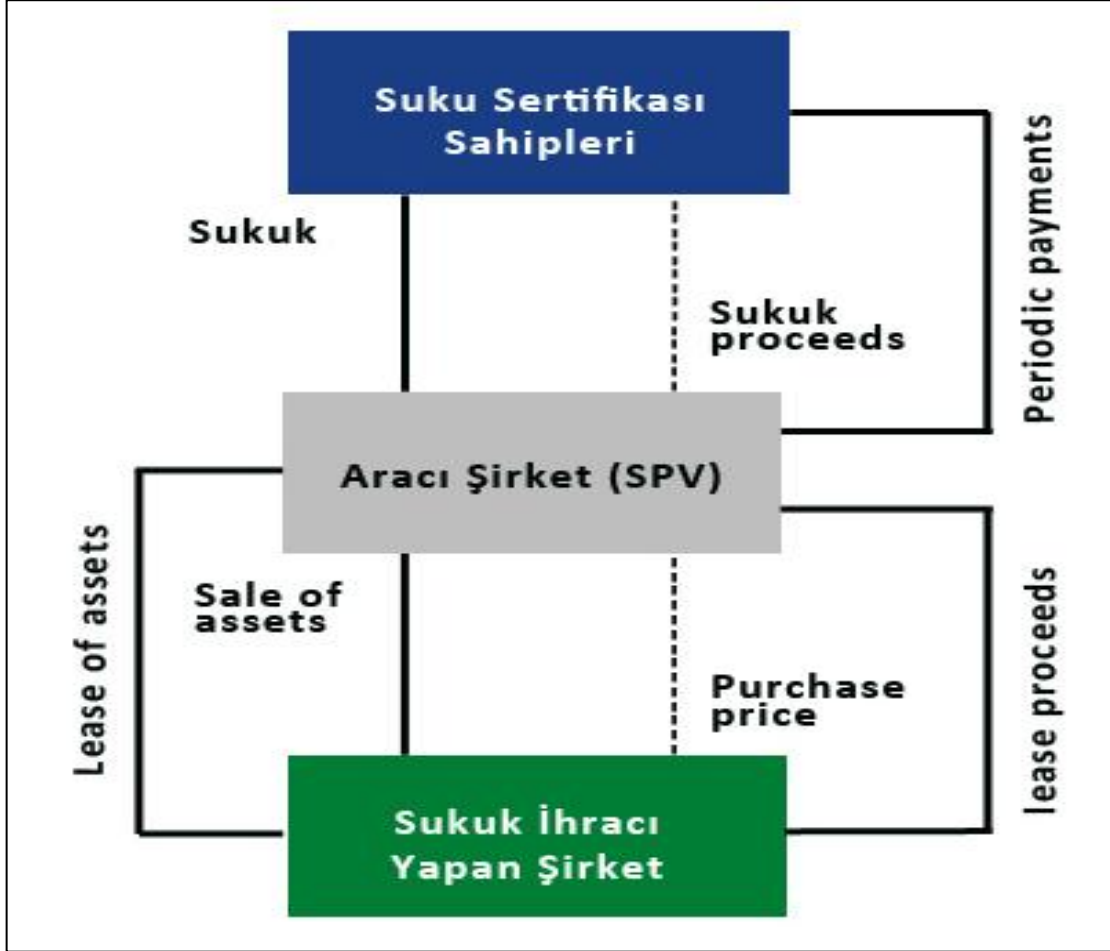
c) Kombine Model: Melez bir model olarak hem kar paylaşımı hem de Wakalah modelinin bileşenlerini içeren karma bir yapıya sahiptir.

Dünya genelinde uygulamaları ilk olarak 1979’da Sudan’da görölen Faizsiz sigortacılıkta en gelişmiş sistem Malezya’da bulunmaktadır. Malezya’nın yanı sıra Mısır, Cezayir, Ürdün, Tunus, Suudi Arabistan, Kuveyt, Bahreyn, Senegal ve Singapur gibi ölkelerde uygulanıyor. Moody’s Yatırımcı Hizmetleri’nin araştırmasına göre, İslami sigortacılık sektörü artan talep nedeniyle 2015 yılına kadar 7,5 milyar USD’ye ulaşacaktır. Arap şirketlerinin yanı sıra İngiliz HSBC, Alman Allianz ve ABD merkezli AIG Sigorta da Körfez ölkelerindeki müşterilerine Takaful teminatları sunmaktadır.

Tekaföl şirketlerinin bir kısmı tekaföl ürünleri sunmak amacıyla kurulurken, bir kısmı da büyük sigorta gruplarının tekaföl branşları olarak faaliyet gösterebilmektedir. Örneğın, Takaful Malaysia sadece tekaföl sigortacılığı için

⁸⁹ Tekaföl Sigorta, Tekaföl Sigorta Türleri, http://www.tekafulsigorta.com/2011_04_01_archive.html (25 Kasım 2012), par.1.

gerçek bir ticari ilişki ve gözle görülebilir maddi bir gerçeklik istenmektedir. Aşağıdaki tabloya göre leasing yöntemiyle sukuk işleminin süreci şu şekilde örneklendirilebilir:

Şekil 4: Sukuk Finansal Aracının İşlem Süreci

Kaynak: Sabri Ulus, “Katılım Bankaları Enstrümanları ve Yurtdışı Uygulamaları”, 2010, s.32.

Bu şekilde görüldüğü üzere, icara (kiralama) yöntemiyle ihraç edilen sukuk paylaştırılmamış mülkiyeti temsil eder. Kiralamaya söz konusu olacak varlık taşınmazlar dahil gelir paylaşımına dayanan alacaklara kadar gider. Dönemsel gelirlerden oluşturulan kira sertifikalar sürekli olarak alım satıma imkan sağlar. Dönemsel gelir paylaşımları ve sukuka konu varlığın değerine yatırılan anapara sukuk ihracı yapan şirketin yükümlülüğündedir. Burada varlığın değerinin artmasının veya azalmasının bir önemi yoktur çünkü yatırımcılar kira gelirlerini paylaşmaktadırlar. Aracı Şirket (“Issuer SPV”), yatırımcıların temsilcisi olarak, sukuka temel teşkil eden varlığı Sukuk İhraç Şirketi’nden satın alır ve gerekli ödemeyi yapar. Aracı Şirket hemen

bu varlığı Sukuk İhracı Şirketine kira sertifikasının süresi kadar kiralar. Kira bedeli sabit olabileceği gibi piyasa şartlarına duyarlı olarak değişken de olabilir (LIBOR + margin) . Bu kira bedelleri sukuka yatırım yapan yatırımcılarla paylaşılır. Sukuk İhracı Yapan Şirket kiralama sonunda sözkonusu varlığı ilk fiyatından geri almayı taahhüt eder ve de Aracı Şirket de yatırımcıların temsilcisi olarak aynı bedelden satmayı taahhüt eder. Taahhütler birbirinden bağımsız olmak zorundadır.

Dünyada son 10 yılda 120 milyar dolar sukuk ihracı gerçekleşmiştir. Sukuk ihracıları son 10 yılda küresel olarak toplamda 120 milyar USD'ye ulaşırken uzun süredir gündemde tutulması ve katılım bankalarınca talep edilmesine rağmen Türkiye'de gerekli yasal izin ve mevzuat düzenlemeleri 2010 yılında tamamlanmıştır.⁹³ Türkiye'de ilk sukuk uygulaması Kuveyt Türk Katılım Bankası A.Ş. tarafından 2010 yılında gerçekleştirilmiştir. Liquidity Management House ve Citibank'ın ortak lider düzenleyiciler olarak görev aldığı bu işlemle Kuveyt Türk, özellikle Körfez Bölgesi'nde ve Malezya'da geniş bir uygulama alanı bulan bu finansal ürünü Türkiye ile tanıştırmıştır. 100 milyon USD'lik 24.08.2010 vadeli bu ihraca, ihrac tutarının 1,5 katı oranında bir talep gelmiş ve nihai getiri yüzde 5,25 olarak gerçekleşmiştir. Söz konusu tahvil Londra Borsasında işlem görmektedir.⁹⁴

Diğer yandan, İslam Kalkınma Bankası'nın net aktif değerlerini teminat göstererek çıkarttığı Sukuk adlı tahvil ve bonoların, Standard and Poor's dahil, Batılı saygın kredi derecelendirme kuruluşlarından "AAA" kredi notu alması, bu alandaki başarıya örnek gösterilmektedir.⁹⁵ Dünyada faizsiz bankacılık yapan finansal kuruluşlar, bono ve tahvil çıkarıp bunları satarak, ipotekli konut kredisi ve otomotiv kredileri vermektedirler. Wall Street Journal Gazetesi'ni basan ve borsacılar gerçek zamanlı malî enformasyon hizmetleri sunan Dow Jones & Co. İslamî piyasa endeksi de hazırlamaktadır. Alkollü içkiler, tütün ürünleri ya da domuz ürünleri satan şirketler ile

⁹³ Sermaye Piyasası Kurulu, Kira Sertifikalarına ve Varlık Kiralama Şirketlerine İlişkin Esaslar Hakkında Tebliğ, 1 Nisan 2010, Seri: 3, No: 43, s.1-6.

⁹⁴ Türkiye Katılım Bankaları Birliği, "Körfez Semayesini Sukuk'la Çekmeye Başladık", 31 Ekim 2011, http://www.tkbb.org.tr/index.php?option=com_content&task=view&id=4156&Itemid=846 (30 Kasım 2012), par.4.

⁹⁵ Standarts and Poor's Rating Services, "The Globalisation of Islamic Finance: Connecting the GCC with Asia and Beyond" 14 Ocak 2013, s.5.

çocuk işçiliği ya da pornografiden kâr sağlayan şirketlerin hisse senetlerine bu endekste yer verilmemektedir.⁹⁶ Sukuk'un temel özellikleri şu şekilde sıralanabilir:⁹⁷

1. Sukuk, orta-uzun vadeli sabit veya değişken getiri sağlayan faizsiz sermaye piyasası ürünüdür.
2. Uluslararası derecelendirme kuruluşları tarafından değerlendirme ve derecelendirmelerinin yapılması yatırımcılar tarafından sukukun risk/getiri analizinin yapılmasında rehber olarak kullanılmaktadır.
3. Kolay ve etkin ödemesinin yapılmasıyla yatırım süresince düzenli gelir akışı sağlamaktadır.
4. Likit bir araç ve ikincil piyasada işlem görmektedir.

Sukuk ve bono arasındaki temel farklara bakıldığında; bono, ihraç edenin belirli tarihlerde faiz ve anaparayı bono alıcısına ödemesini sözleşme ile yükümlülük haline getiren borç yükümlülüğü sözleşmesidir. Buna karşılık sukuta, sukuk alıcısı ilgili varlıkta tam tasarruf hakkı kazanmaktadır. Sonuç olarak sukuk alıcısına sukuk varlıklarının satılmasından oluşacak hâsılatın yanında sukuk varlıklarından elde edilen gelirlerden de pay alma hakkı verilmektedir. Sukuk'un ayırt edici diğer bir özelliği de sertifikanın alıcısına borcu göstermesidir.

Sukuk fonlarının temel olarak üç farklı kullandırma endeksi bulunmaktadır. Bunlar: proje endeksli sukuk, varlığa endeksli sukuk ve bilanço endeksli sukuk olarak sıralandırılmaktadır.

a) Proje Endeksli Sukuk: Bu kategoride proje endeksli sukuk aracılığıyla fon sağlanmaktadır. Bu sukuk türüne Katar Hükümeti tarafından 2003 yılında Doha'daki Hamad Medikal Merkezi'nin inşaatı için kaynak sağlanması amacıyla çıkartılan Katar Global Sukuku örnek verilebilir. Bu projenin gerçekleştirilmesi için özel proje ortak girişimi (SPV, Katar Global Sukuku) oluşturulmuştur. Bu amaçla Ekim 2010 vadeli 700

⁹⁶ Bkz: <http://www.djindexes.com/islamicmarket/>

⁹⁷ İstanbul Ticaret Odası, "Sukuk Fenomeni Türkiye'yi Sarsacak", http://www.ito.org.tr/wps/portal/gazete-detay?WCM_GLOBAL_CONTEXT=ito_portal_tr/ito-portal/gazete/gzt-2012/gzt-2012-1/gzt-2012-1-27/fdfe818049f234cb9dddbd2c23397de9 (30 Kasım 2012).

milyon USD değerinde Güvence Sertifikası ihraç edilmiştir. Sukukun yıllık değişken getiri oranı libor + 0.45 olarak belirlenmiştir.

b) Varlığa Endeksli Sukuk: Bu sukukta, varlıkların kazanç hakkının yatırımcılara satılmasıyla fon sağlanmaktadır. Malezya Hkmeti icare sukuku sertifikasıyla 2002 yılında 600 milyon USD’lik ihraç gerçekleştirmiştir. Bu düzenlemeye göre, Malezya Hkmeti tarafından özel amaçlı girişime (SPV) satılan arazi parselinin kazanç hakkı yatırımcılara bes yıl için yeniden satılmıştır. SPV mülkiyet haklarını güvence altında tutarak ve yatırımcılara değişken oranlı sukuk ihraç etmiştir. Varlık Endeksli diğer bir sukuk rneği de Bahreyn havalimanının genişletilmesini fonlamak için ihraç edilen 250 milyon USD değerindeki beş yıllık icara sukukudur.

c) Bilanço Endeksli Sukuk: Bu tür sukuka İşlam Kalkınma Bankası tarafından 2003 Ağustosunda ihraç edilen sukuk örnek verilebilir. Banka, ye ülkelerin çeşitli projelerini finanse etmek için sukuk ihraç etmiştir. Banka, projenin kaynağını uluslararası sermaye piyasasına 400 milyon USD değerinde 2008 vadeli beş yıllık sukuk ihraç ederek sağlamıştır.

2.2.1.12.1. Sukuk eşitleri

2.2.1.12.1.1. Mudarebe Sukuku

Tüm sukuk sertifika çeşitlerinin kendine has özellikleri bulunmaktadır. Buna göre, mudarebe sukukları, mudarebe hissesinde eşit değerde paylara sahipliği (mülkiyet) temsil eden, mülkiyetin tam olduğu, murabaha alıcılarının isminin kaydedildiği ve getirinin sahip olunan hisseye göre dağıtıldığı yatırım sukuklarıdır. Bu tür sukuk alıcıları (rab-el-mal) mal sahibidirler. mudarebe sukuku büyük yatırım projelerinde geniş kitlelerin katılımını arttırmak için kullanılmaktadır. İşlem adımları şu şekilde sıralanabilir:

1. Mudarip, proje sahibiyle projenin görevlendirmesi/insası için anlaşılmaya varır.
2. SPV, fon sağlamak için sukuk ihraç eder.

3. Mudarib, proje faaliyetinden gelen nihai sermaye hâsılatı ve düzenli getiri ödemesi alır.

4. Mudarip, tamamlanınca projeyi sahibine teslim eder.

2.2.1.12.1.2. Müşareke Sukuku

Müşareke varlığının mülkiyetini temsil eden yatırım sukuklarıdır. Sukuk ihraç edenlerin yatırım kararlarında referans gösterilen sukuk alıcılarından oluşan komite oluşturmaları durumunda sukuku elinde bulunduranlar ve sukuku ihraç edenler arasındaki iliksinin organizasyonu hariç mudarebe sukukundan farkı yoktur. Müşareke Sukuku, ortaklık sözleşmesine dayalı mevcut bir isin finansmanını geliştirmek veya yeni bir projeyi tesis etmek için kullanılır. Sertifikayı elinde bulunduranlar hisseleri oranında projenin veya faaliyetin sahibi olurlar. Bu Müşareke sertifikaları ciro edilebilir araç olarak işlem görür ve ikincil piyasalarda alınıp satılabilirler.

Yeni bir projenin kurulması, var olan bir projenin geliştirilmesi veya herhangi bir ortaklık sözleşmesini temel alan bir faaliyetin finansmanı için eşit değerde ihraç edilmiş sertifikalardır. Yatırım acentesi, mudarebe veya katılım esasına dayalı müşareke sertifikalarıyla sertifika sahipleri hisseleri oranında projenin veya faaliyetin sahibi olurlar. İşlem adımları şu şekildedir:

1. Sabit bir dönem ve anlaşılan kar paylaşımı için SPV ve şirket müşareke anlaşması yaparlar. Şirket periyodik olarak SPV'nin müşareke hisselerini satın almayı garanti eder.

2. Şirket (Muşarık olarak) Müşarekeye konu olan toprağa veya diğer fiziksel aktiflere katkıda bulunur.

3. SPV (Muşarık olarak) nakit (müşarekeye yatırım yapanlardan elde edilen ihraç geliri vb.) katkıda bulunur.

4. Müşareke, müşarekeye eklenen ilave nakitlerle toprağı veya fiziksel değerleri geliştirmesi için ve geliştirilen değerleri Müşareke namına satıp/kiralaması için bir şirketi yetkili acente atar.

5. Yetkili acente (şirket) sabit acente ücretine ilave olarak tevsik edici değişken ücret elde edecektir.

6. Karlar sukuk hissedarlarına dağıtılır.

7. Şirket, yarıyıl esasına göre SPV'nin müşareke hisselerini önceden anlaşılan fiyat üzerinden satın almayı vaz cayılamaz şekilde garanti eder ve sabitlenmiş dönem sonunda SPV'nin müşarekede hiçbir hissesi kalmaz.

2.2.1.12.1.3. İcare Sukuku

Bu sukuk türü sahibine kiradaki bir gayrimenkuldeki eşit ortaklığın sahipliğini veya gayrimenkulün intifa hakkını sunar. İcara sukuku sahiplerine gayrimenkulün mülkiyet hakkını, kirasını almayı ve sukuku kiracının haklarını etkilemeyecek şekilde elden çıkarma mesela alım-satımını yapma hakkını tanır. İcara sukuku sahipleri söz konusu gayrimenkulün bakım maliyetlerini üstlenmektedirler. İcara sukuk, bir kira kontratı ile bağlanmış tanımlı, mevcut ve bilinen varlıkların mülkiyet hakkını sahiplerine sunar ve kira bedeli sukuk sahibine ödenir. İcara kiralari kiracının intifa hakkını kullanma dönemi ile ilişkili olmayabilir. Tarafların ortak kararı ile kiralamanın öncesinde, kirallanmış durumda iken veya kiraladıktan sonra yapılabilir. Bu esneklik çeşitli türlerde kontratların geliştirilmesini ve sukukun çeşitli amaçlar için kullanılmasını sağlamaktadır. İşlem adımları aşağıdaki gibi gerçekleşmektedir:

1. Yükümlü söz konusu varlığı önceden anlaşılmış olan fiyattan SPV'ye satar.
2. SPV satın aldığı fiyatta esit şekilde sukuk sertifikası ihraç ederek finansmanı sağlar.
3. Kira sözleşmesi, belirlenmiş bir süre için yükümlünün varlığı kiracı olarak yeniden kiralamasıyla SPV ve yükümlü arasında imzalanır.
4. SPV yükümlüden periyodik olarak kirayı alır.
5. Kira tutarı yatırımcılara (sukuk sahiplerine) dağıtılır.

6. Vadede veya parçalanma durumunda, SPV önceden belirlenmiş bir fiyattan varlığı yükümlüye geri satar. Bu tutar icara sukukun şartlarındaki tüm borçlara esit olmalıdır.

2.2.1.12.1.4. Murabaha Sukuku

Bu sukuk türünde sertifika ihraç eden taraf Emtia Murabahası satıcısı, murabaha alan emtianın alıcısı ve fon da emtianın satın alma maliyetidir. Sertifika sahipleri murabaha emtiasına sahip olurlar ve emtianın tekrar satışında nihai satış fiyatı hakkına sahiptirler.

Murabaha temelli sukukun hukuki olarak geçerli olması için sadece birincil piyasada işlem görmesi gerekir. Sukukun ciro edilmesi veya ikincil piyasada işlem görmesine İslam hukuku tarafından izin verilmemiştir. Çünkü sertifikalar, emtia alıcısının sertifika sahiplerine borcunu temsil etmektedir ve borcun vadeli olarak alınıp satılması faizle sonuçlanacağından izin verilmemiştir. Borç enstrümanı olmasına rağmen büyük bölümü müşareke veya icara sukuku gibi ciro edilebilir enstrümanlardan oluşan ve bir portföyün küçük bir parçasını oluşturursa murabaha sukuku ciro edilebilir. Murabaha sukuku, anlaşılan fiyattan borcun satışına (bai-al-dayn) izin verilen Malezya'da daha yaygındır. İşlem adımları aşağıda sıralandığı gibidir:

1. SPV ve borçlu arasında ana sözleşme imzalanır.
2. SPV yatırımcılara sukuk ihraç eder ve sukuk getirisi alır.
3. SPV emtia satıcısından spotta emtia satın alır.
4. SPV emtiayı kar marjını ekleyerek spot fiyattan anlaşılan zaman diliminde taksitli ödenmek üzere borçluya satar.
5. Borçlu emtiayı spotta emtia alıcısına satar.
6. Yatırımcılar nihai satış bedeli ve getiri elde ederler.

2.2.1.12.1.5. Selem Sukuk

Selem Sukuk, Selem sermayesi toplamak için es değerli olarak ihraç edilen belgelerdir. Toplanan bu sermaye ile ihraç olan belgeleri alanlar Selem bazlı satılan malların mülkiyetini almış olur. Belgeleri ihraç eden bu malların satıcısıdır. Üyeler ise malların alıcılarıdır. Ödenecek üyelik ücretleri malların satın alma fiyatıdır. Selem belgelerini ihraç edenler mal sahipleri ve bu mal sahipleri Selem bazlı malları ihraç edilen Selem Sukuk belgeleri ile satmaya yetkilidirler.

Selem-bazlı menkuller bir SPV aracılığıyla çıkartılıp satılabilir. Böylece yatırımcılardan alınan fonlar belli bir malın ileriki bir tarihte teslim alınacağı sözleşmesi ile SPV şirketine ödenir. SPV ayrıca sözleşmede belirtmiş olduğu miktardaki malı teslim etme zamanında daha yüksek bir fiyattan pazarlaması için bir acente ile anlaşılabilir. Alış fiyatı ile satış fiyatı arasındaki fark SPV'nin ve ayrıca Sukuk alıcılarının karıdır.

Selem için geçerli olan tüm ser-i gereklilikler Selem Sukuk için de geçerlidir. Alıcının ödemeyi tam olarak yapması; Selem bazlı malın standart bir yapıya sahip olması; malın miktarının, kalitesinin, teslim tarih ve yerinin açıkça belirlenmiş olması bu gerekliliklere örnek olarak gösterilebilir. Selem ve aynı zamanda Selem Sukuk ile ilgili şer-i şartlardan biri de alınan malın vade zamanı gelmeden ikinci bir satışının yapılamamasıdır. Çünkü bu tür işlemler borç satışı olarak değerlendirilir ve Selem likit olmayan ve yatırımcılara cazip gelmeyen bir enstrüman halini alır. Oysa yatırımcı Selem belgesini Selem bazlı menkulün vade zamanı geldiğinde fiyatının daha yüksek olacağını düşünüyorsa alacaktır. Selem sukukta işlem adımları şu şekilde gerçekleşmektedir:

1. SPV bir yükümlü ile hem malları hem de alıcıları bulmak için anlaşma imzalar. Yükümlü, Sukuk-alıcıları adına malları almayı ve sonrasında yine Sukuk sahipleri adına kar etmek için malları satmayı taahhüt eder.
2. Salam belgeleri yatırımcılara verilir ve SPV Sukuk getirilerini alır.
3. Salam getirileri ileriki bir tarihte malları satacak olan Yükümlüye verir.

4. SPV Yüklümlü den malları alır.
5. Yüklümlü Sukuk sahipleri adına malları kar için satar.
6. Sukuk sahipleri malların satış getirilerini alır.

2.2.1.12.1.6. İstisna Sukuk

İstisna sukuku, sertifika sahibinin sahip olduğu ürünleri imal için gerekli fonların sağlanması amacıyla ihraç edilen ve eşit değeri taşıyan sertifikalardır. Üyelikten elde edilen fonlar ürünün maliyetiyle, sertifikaları ihraç edenler üreticiler (satıcı/tedarikçi) ve üyeler ise planlanan ürünün alıcılarıdır. Sertifika alıcıları ürüne sahip olurlar ve sertifikanın satış bedeline veya paralel istisnayla satılan ürünün satış bedeline hak kazanmaktadırlar. İstisna sukuku büyük altyapı projelerini finanse etmekte kullanışlıdır.

Alt yükleniciyle paralel istisna sözleşmesi yapması için İstisnadaki yükleniciye izin vermesinden dolayı İstisna finansal aracılığa uygundur. Bu nedenle bir finansal kuruluş kar amaçlı bir inşaat işlemini yüklenebilir ve altyüklenici sözleşmesiyle inşaat işlemini uzmanlaşmış bir firmaya devredebilir.

İslam hukuku bu borç senetlerinin ilk değerinden farklı herhangi bir fiyattan üçüncü bir kişiye satılmasını yasaklamıştır. Bu nedenle bu tür sertifikalar ikincil piyasa işlem görememektedir. İşlem adımları ise şu şekildedir:

1. SPV, projeye fon temin etmek amacıyla sukuk ihraç eder.
2. Sukuk ihraç getirisi yüklenici/insacı tarafından inşaat ve projeyi gelecekte teslim etmek için kullanılır.
3. Malın mülkiyeti SPV'ye devredilir.
4. Mülkiyet/proje nihai alıcıya kiralanır veya satılır. Nihai alıcı SPV'ye aylık taksitlerle ödeme yapar.
5. Getiri sukuk alıcıları arasında dağıtılır.

2.2.1.12.1.7. Hibrid Sukuku

Sukuk ihracı ve alım-satımının önemli bir yatırım aracı olması ve yatırımcıların farklı taleplerinin göz önünde bulundurulması nedeniyle; daha kapsamlı bir sukuk olan “hibrid ya da karma sukuk” piyasada işlem görmeye başlamıştır. Hibrid sukukta ilgili varlık havuzu İstisna, Murabaha ve İcare’den oluşmaktadır. Farklı niteliklerdeki araçlardan oluşan bir varlık havuzuna sahip olmak, fonların daha yüksek hareket kabiliyetine imkan sağlamaktadır. Her ne kadar murabaha ve istisna sözleşmeleri menkul kıymete dayalı araçlar gibi ikincil piyasalarda satılamasa da, bir hibrid sukukta varlık havuzunun en az %51’i İcara sukuk gibi piyasada alım satımı yapılabilen sukuktan olumsuzdur.

Murabaha ve istisnanın havuzun birer parçası olmasından ötürü bu belgelerin getirisi sadece önceden belirlenmiş sabit bir oranda olabilmektedir. İşlem adımları aşağıda sıralanmıştır:

1. İslami finans koordinatörü maddi varlıkları ve murabaha işlerini SPV’ye transfer eder.
2. SPV, sukuk sahiplerine katılım sertifikası yayımlar ve fonları toplar. Bu fonlar İslami finans koordinatörü tarafından kullanılır.
3. İslami finans koordinatörü SPV’den bu varlıkları anlaşılmış bir zaman periyodu üzerinden satın alır.
4. Yatırımcılar bu varlıklar üzerinden sabit bir getiri elde ederler.

2.2.2. Üretim Dışı Krediler

Bu krediler, İslam bankalarının sosyal kalkınmaya yönelik faaliyetleri kapsamındaki krediler olarak değerlendirilmektedir.⁹⁸ Çoğunlukla karz-ı hasen olarak kullanılmaktadır ve iki çeşidi bulunmaktadır.⁹⁹

⁹⁸ Özsoy, s.153.

⁹⁹ Özsoy, s.153.

1. Evlenme, hastalık, çocukların eğitim ve öğretimi, felaket ve olağanüstü hallerde verilen sosyal amaçlı ödünçler,
2. Küçük sanayi erbabının projelerini başlatmak ve teknik uzmanlıklar için üretime yönelik olarak verilen krediler.

Bu iki ödünç verme şeklinde de banka kredi kullananlardan herhangi bir kar almamaktadır. Paranın geri ödenmesi taksitler halinde olmaktadır. İyi niyetli ve borcunu geri ödeme gücü olmayan kişilerin borcu ise banka kendi zekat fonundan karşılanarak kişinin borcu silinmektedir. İslam hukukunda bu işlem Kur'an-ı Kerim'deki şu ayetlere dayanmaktadır:

“Yalnız Allah rızası için güzel bir şekilde (menfaat beklemeden) ödünç verene Allah mükâfatını kat kat verecektir.”¹⁰⁰

“Eğer borçlu ödemekte güçlük çekiyorsa sıkıntısı geçinceye kadar bekleyin. Bununla beraber alacağınızı tamamen sadaka olarak bağışlamanız hakkınızda daha hayırlı olur.”¹⁰¹

Yukarıda İslam bankalarının kullanmış olduğu finansal araçlarla ilgili detaylı olarak ele alınan faaliyetlerinin dışında, günümüz bankaları gibi hizmet verdiği hususlar da bulunmaktadır. Bu doğrultuda İslam bankaları, kredi ve garanti mektupları vermekte, transfer işlemleri yapmakta, özel kasa hizmeti sunmakta, müşterileri namına şirketlerin hisse senetlerini alıp satmakta, emre yazılmış senetleri ve ilgili ticari evrakları muhafaza etmekte ve fizibilite çalışmaları yapmaktadır.

¹⁰⁰ Kur'an, **Bakara Suresi**, Ayet 245.

¹⁰¹ Kur'an, **Bakara Suresi**, Ayet 280.

ÜÇÜNCÜ BÖLÜM

DÜNYA'DA VE TÜRKİYE'DE İSLAM BANKALARI

3.1. İSLAM BANKACILIĞI'NIN DÜNYA VE TÜRKİYE ÜZERİNDEKİ GELİŞİM SÜRECİ

Faizsiz bankacılık sisteminin İslam öncesi dönemlere dayandığı, M.Ö. 2123 – M.Ö. 2081 yılları arasında Babil’de hüküm süren Hammurabi dönemindeki mabetlerden anlaşılmaktadır. Eski Babil’de banka mabetlerin faizsiz yatırımın ilk örneklerini verdikleri görülmektedir.¹⁰² Daha sonra bankacılık hizmetleri M.Ö. 600 – 465 yıllarında mabetlerin tekelinden çıkarak Fırat nehri civarında yaşayan tüccar Yahudi ailelerin eline geçmiş ve bu tüccarlar tarafından büyük ölçüde faizsiz kredi kullandırıldığı kaynaklarda yer almaktadır.¹⁰³ Diğer yandan 1118 yıllarında Hristiyanların can ve mal güvenliklerini sağlamak amacıyla kurulmuş olan Temple mezhebi mensuplarının da Avrupa’da 1000’e yakın şube açarak askeri ve ticari amaçlarla faizsiz kredi verdikleri ilgili döneme ilişkin kaynaklarda görülmektedir.¹⁰⁴

İslam öncesi dönemde Arap yarımadasında ise faizli sistem yaygın olarak kullanılmaktaydı. Borç, zamanında ödenmediği takdirde üzerine faiz eklenerek borcun süresi uzatılmakta dolayısıyla süreye bağlı olarak faiz uygulanmaktaydı. İslam diniyle beraber ise uygulanan bu faizli sistem Kur’an-ı Kerim’deki “ Ey iman edenler, kat kat arttırılmış olarak faiz yemeyin”¹⁰⁵ ayet-i kerimesiyle beraber yasaklanmış ve böylece faizsiz sisteme dayalı ticaretin ilk adımları atılmıştır.

Günümüz çağdaş İslam bankalarının temelleri ve gelişimi ise son 70 yıla dayanmaktadır. Faizsiz bankacılık düşüncesi ilk olarak 1940’larda görülmeye başlamıştır.¹⁰⁶ İlk olarak 1940’ta Malezya’da kurulan Faizsiz Tasarruf Sandıkları, İslâm dünyasında çağdaş faizsiz bankalar öncesi toplumsal amaçlı kredi kuruluşları ilk örnekler olarak kabul edilmektedirler.¹⁰⁷ Buna ek olarak, ortaklığa dayalı ilk faizsiz

¹⁰² Akın, s.100.

¹⁰³ Akın, s.100.

¹⁰⁴ Bayındır, s.30.

¹⁰⁵ Kur’an, **Al’i İmran Suresi**, Ayet 30.

¹⁰⁶ Bayındır, s.40.

¹⁰⁷ Bayındır A, s.40.

banka denemesi 1963 yılında Mısır Arap Cumhuriyetindeki Mit Gamr kasabasında kurulmuştur. Köy Sandığı kavramına yakın bir metotla faaliyet gösteren bu bankanın fikir babası ise Dr. Ahmet Neccar’dır. Aynı zamanda bankanın hissedarı ve ilk idari personeli arasında bulunan bu Mısırlı eski dış işleri bakanlığı personeli, Alman ekonomi tarihinde görülen "toplumsal kalkınma bankacılığı"na benzer prensiplerden etkilenmiş ve bunu, İslam ekonomisi sistemi ile birleştirmeye çalışmıştır. 1967 yılında 9 banka tarafından uygulanabilir hale getirilen sistem temelde bankanın ödemeyi direkt satıcıya yapması ve bankanın, mevduat sahiplerinin tasarruflarından oluşan yükümlülüklerinin bir kısmı ile krediyi kullanan tacirin riskini paylaşması sistemlerine dayanmaktaydı.¹⁰⁸

1940 – 1974 arası döneme bakıldığında, günümüz faizli bankalarına karşın kurulması elzem görülen İslam bankaları ile ilgili olarak akademik manada 20 civarında kitap ve rapor yayımlanmıştır.¹⁰⁹ Bunun ardından kurulan ilk İslam bankası 20 Ekim 1975 yılında Cidde’de kurulan İslam Kalkınma Bankası olmuştur.

1970’lerin ardından İslami bankacılığın gelişim sürecini Orta Doğu ülkelerindeki petrol gelirleri de maddi tetikleyici bir unsur olarak desteklemiştir. Nitekim teorik ve pratik uygulamaların gelişimine paralel olarak ülkeler de kendi sistemlerini kurmuş; İslami bankacılığın yayılması ve gelişimi hız kazanmıştır. Petrol fiyatları ve sosyo – ekonomik ve politik faktörler de İslami bankacılığın sadece Orta Doğu ve Müslüman ülkelerde değil, Afrika, Asya, Avrupa ve Amerika’da da yayılmasına ön ayak olmuştur.¹¹⁰

İslam Kalkınma Bankası’nın yetişmekte zorlandığı özel sektör projelerinin finansmanı noktasında oluşan boşluğu doldurmak üzere 1981 yılında Suudi Arabistan, Kuveyt ve Birleşik Arap Emirlikleri’ndeki işadamları tarafından “Dar El – Mal İslami” Holdingi İsviçre’nin Cenevre kentinde kurulmuş ve faaliyete geçirilmiştir. Bu holdingin kuruluşunun ardından Körfez ülkelerinde faizsiz sistemde hizmet vermeye başlayan kuruluşları Dallah Baraka Grubu, Dubai İslam Bankası ve Kuveyt Finans Kurumu gibi büyük şirketler takip etmiştir.

¹⁰⁸ Bayındır A, s.42.

¹⁰⁹ Ahmet Zerka ve Muhammed Abdülaziz Neccar, **İslam Düşüncesinde Ekonomi, Banka ve Sigorta**, (çev) Hayrettin Karaman, İstanbul: İz Yayıncılık, 2003, s.36.

¹¹⁰ M. Mansoor Khan ve M. Ishaq Bhatti, “Development in Islamic Banking: A Financial Risk-Allocation Approach”, **The Journal of Risk Finance**, Vol.9 No.1, 2008, s.41.

Diğer yandan uluslar arası boyutta yer alan banka devleri de faizsiz bankacılık akımına ilgi duyarak müşterilerine faizsiz sisteme ait finansal entrümanlar ile hizmet sunmaya başlamıştır. Bu bankalar arasında Citicorp, Goldman Sachs, HSBC, Morgan Stanley, Standard Chartered, Banque National de Paris, ABN Ambro, Bank of America, Key Global, Sociate Generale gibi kurumlar söz konusu sektörde faaliyete başlamışlardır. Günümüzde ise Commerzbank gibi Alman bankalarının da faizsiz bankacılık ürünleri sunma konusunda atılım gerçekleştirdiği ve hatta Müslüman nüfusa sahip her ülkede faizsiz finansal ürünlere karşı bir eğilim olduğu görülmüştür. Bu noktada, Murabaha ve icare gibi uygulamaların uluslararası bankacılık literatüründe kendine yer bulabilmiş olması da İslami bankacılığın hızlı yayılımı ve gelişiminin göstergelerinden sayılmıştır. Günümüz İslami bankacılığında ise bu tarihsel süreç içerisinde en büyük payı elde eden ülkeler Malezya, Kuveyt ve Mısır olmuştur.¹¹¹

Faizsiz bankacılık sisteminin Türkiye'deki gelişim süreci ise Türkiye'nin, 1975 yılında İslam Kalkınma Bankası kurucu üyeleri arasında yer almasıyla başlamıştır. Türkiye 1984 yılında İslam Kalkınma Bankası'ndaki sermaye payını arttırarak bu kuruluşun en büyük ortaklarından biri haline gelmiş ve böylelikle İslam Kalkınma Bankası yönetim kurulunda sürekli üye bulundurma hakkını elde etmiştir. Bunun yanında, küçük ve orta boylu işletmeler kapsamında faizsiz sisteme uygun olarak tasarruflarını değerlendirmek isteyen kişi ve kurumlara yönelik olarak 1975 yılında Devlet Sanayi İşçi Yatırım Bankası (DESİYAB) kurulmuştur. 1988 yılında Türkiye Kalkınma Bankası adını alan bu kurum¹¹² ve İslam Kalkınma Bankası sürekli ortaklığı ile Türkiye'de faizsiz bankacılık sisteminin ilk adımları atılmaya başlanmıştır.

Bu gelişmelerin ardından faizsiz bankacılığın asıl temeli 16.12.1983 tarihinde çıkarılan 83/7506 sayılı Özel Finans Kurumları hakkında Bakanlar Kurulu kararnamesi ile atılmıştır. Bu kararnamenin oluşum sürecini, 80'li yılların başında serbest ekonomiyi benimseyen ve dışa açık bir politika izleyen Türkiye'nin özellikle Ortadoğu ülkelerinden yatırım ve yatırımcı çekme isteği ile Türkiye'deki atıl duran yastık altı fonların ekonomiye kazandırılması hedefleri olgunlaştırmıştır.¹¹³ Bu kararname

¹¹¹ Osman Nihat Yılmaz, **Faizsiz Bankacılık İlkeleri ve Katılım Bankacılığı**, Antalya: Türkiye Katılım Bankalar Birliği, 2010. s.10.

¹¹² Bkz: Türkiye Kalkınma Bankası, <http://www.kalkinma.com.tr/> (20 Ekim 2012).

¹¹³ Günel, s.40.

kapsamında, kararnamenin isminde yer alan “özel” kelimesi, kurulmuş olan şirketlerin kamusal değil özel olduğunu, “finans” ibaresi ise bu kurumların finansal piyasaların bir aracı kurumu olduğunu ifade etmek için seçilmiştir.¹¹⁴ Daha sonra, 25 Şubat 1984 tarihinde 18323 sayılı Resmi Gazete’de yayınlanan tebliğ ile sistemin ayrıntıları düzenlenmiştir. Daha sonra çıkarılan çeşitli tebliğ ve düzenlemeler sonucunda bu sistemin yasalar ve mevzuat bakımından alt yapısı tamamlanmıştır.¹¹⁵

1999 yılına gelindiğinde ise bu Özel Finans Kurumları, Bankalar Kanunu kapsamına girmiş ve böylelikle konvansiyonel bankacılık yanında Türk mali sisteminin bir tamamlayıcısı olarak sisteme dahil olmuştur. 2001 yılında yapılan değişiklikler ve düzenlemeler ile Güvence fonu oluşturulmuş, 2005 yılında kabul edilen 5411 sayılı Bankacılık Kanunu kapsamında bu kurumlar katılım bankası ismi ile faaliyetlerini sürdürmeye devam etmişlerdir.¹¹⁶

Devlet eliyle ilk adımları atılan faizsiz bankacılık sisteminin ve ilgili bankacılık düzenlemelerinin ardından günümüz katılım bankaları Türkiye’de faaliyet göstermeye başlamışlardır. Bu doğrultuda öncelikle 1985 yılında Albaraka Türk Özel Finans Kurumu A.Ş. kurulmuştur. Bunun ardından aynı yıl içerisinde ÜLKER grubu ortaklığı ile Faisal Finans Kurumu A.Ş. kurulmuştur. Faisal finans daha sonra 2005 yılında Anadolu Finans Kurumu A.Ş. ile birleşerek bugün de aynı isimle hizmet veren Türkiye Finans adını almıştır. Bu iki Özel Finans Kurumu’nun ardından sırasıyla 1989 yılında Kuveyt Türk Evkaf Finans Kurumu A.Ş., 1991’de Anadolu Finans Kurumu A.Ş., 1995’te İhlas Finans Kurumu A.Ş. ve son olarak 1996 yılında Asya Finans Kurumu A.Ş. kurulmuştur.

Türkiye’de faaliyet gösteren bu Özel Finans Kurumları 1999 yılında Bankacılık Kanunu kapsamına girene kadar geçen süreç içerisinde, Bakanlar Kurulu Kararına ek olarak Merkez Bankası ve Hazine Müsteşarlığı tebliğleri ile faaliyet göstermişlerdir. 19 Aralık 1999 tarihli 4491 sayılı kanun kapsamında, 4389 sayılı Bankalar Kanunu kapsamına alınmalarının ardından 2005 yılındaki 5411 sayılı kanun ile tüm faaliyetleri ve denetimleri normal bankalar ile aynı kapsama getirilmiştir.

¹¹⁴ Ahmet Battal, **Bankalarla Karşılaştırmalı Olarak Hukukî Yönden Özel Finans Kurumları**, Ankara: Banka ve Ticaret Hukuku Araştırma Enstitüsü, No: 343, 1999, s.4.

¹¹⁵ Akın, s.286.

¹¹⁶ Türkiye Bankalar Birliği, **5411 Sayılı Bankacılık Kanunu**, Yayın No: 273, (Nisan 2011, s.186.

3.2. DÜNYA ÜZERİNDEKİ İSLAM BANKALARI

3.2.1. İslam Kalkınma Bankası (IDB)

İslam Kalkınma Bankası (Islamic Development Bank), faizsiz bankacılık sistemine göre hizmet vermek amacıyla dünya üzerinde ilk defa kurulmuş olan bir kalkınma bankasıdır.¹¹⁷ İslam Konferansı Örgütü'ne mensup (şimdiki adıyla İslam İşbirliği Teşkilatı) İslam ülkeleri maliye bakanlarının 15 Aralık 1973'te Suudi Arabistan'ın Cidde şehrinde yaptıkları toplantıda alınan kararla 1975'te faaliyetlerine başlayan İslam Kalkınma Bankası'nın merkezi Cidde'dedir. Bankanın kuruluşunda Malezya'lı Tunku Abdurrahman'ın ve 1973 yılında yapılan toplantıya katılan Hindistan ve Pakistan'lı âlimlerin büyük payı vardır. Özellikle Mısırlı alim Ahmed Neccar bu bankanın kurulmasında önemli fikri kuruculardan biridir.¹¹⁸ Amacı, İslam ülkelerindeki prodüktif yatırımları, sermayeye iştirak ya da ikraz yolu ile teşvik etmek, iktisadi ve sosyal sahalarda teknik yardım, araştırma ve eğitim yolu ile yardımda bulunmak ve ülkeler arası dış ticareti teşvik etmektir.¹¹⁹

Kurucu üyeleri arasında Türkiye'nin de bulunduğu 7 ülke tarafından (Suudi Arabistan, Kuveyt, Libya, Türkiye, Birleşik Arap Emirlikleri, İran ve Mısır) kurulan İslam Kalkınma Bankası'nın bugün 56 üye devleti bulunmaktadır. Bu ülkeler Tablo 1'de sıralanmıştır.

¹¹⁷ Sabahattin Zaim, *Türkiye'nin Yirminci Yüzyılı Toplum/ İktisat/ Siyaset*, 1. Basım, İstanbul: İşaret Yayınları, 2005, s.212.

¹¹⁸ Zaim, s.223.

¹¹⁹ Zaim, s.212.

Tablo 1
İslam Kalkınma Bankası'na Üye Olan Ülkeler

Suudi Arabistan	Fas	Tunus	Gine-Bissau
Kuveyt	Ürdün	Bahreyn	Kazakistan
Libya	Sudan	Suriye	Kırgızistan
İran	Gabon	Afganistan	Maldivler
Mısır	Umman	Benin	Mozambik
Türkiye	Irak	Moritanya	Sierra Leone
B.A.E.	Senegal	Lübnan	Somali
Pakistan	Gine	Mali	Surinam
Cezayir	Brunei	Azerbaycan	Togo
Endonezya	Kamerun	Çad	Komoros
Malezya	Uganda	Gambiya	Fildişi Sahilleri
Bangladeş	Burkina Faso	Arnavutluk	Nijerya
Katar	Nijer	Tacikistan	Türkmenistan
Yemen	Filistin	Cibuti	Özbekistan

Kaynak: Islamic Development Bank Group, 2012, s.17

Bankanın amacı, sözleşme metninin ilk maddesinde açıkça tanımlanmıştır. Buna göre İslam Kalkınma Bankası'nın temel amacı "bankaya üye olan devletler ve üye olmayan devletler içerisindeki Müslüman azınlıkların İslami kurallara uygun olarak ekonomik kalkınmaları ve sosyal anlamda ilerlemelerini bireysel ve bütünsel bazda ilerlemelerini sağlamaktır."¹²⁰ Temel amaç metninden de anlaşılacağı üzere banka faaliyetlerinin İslam hukuku çerçevesinde faizsiz sisteme uygun olarak yürütülmesi temel şartlardan birini oluşturmaktadır.

İslam Kalkınma Bankası'na üye olabilmek için gerekli üç şart bulunmaktadır. Bu şartlardan öncelikli olanı, üye olmak isteyen ülkenin İslam İşbirliği Teşkilatı'na

¹²⁰ Islamic Development Bank, "Islamic Development Bank Articles of Agreement" Article 1, s.3.

(OIC) üye olması zorunluluğudur. İkinci şart, İslam Kalkınma Bankası özsermayesinin üye olacak devlet tarafından üyelik payının minimum tutarının ödenmiş olmasıdır. Üçünü şart ise, bankanın Güvernörler Kurulu tarafından istenmesi muhtemel diğer şartların ve koşulların yerine getirilmiş olmasıdır.¹²¹

İslam Kalkınma Bankası'nın temel işlevleri arasında aşağıdaki maddeler bulunmaktadır:

1. Üye ülkelerdeki kuruluşlara veya verimli projelere sermaye iştirakinde bulunmak suretiyle finansman desteği sağlamak,
2. Üye ülkelerdeki kamu ve özel sektör projelerine kredi sağlamak,
3. Üye ülkeler arasındaki ticaretin gelişmesine yardımcı olmak ve bu amaçla gerekli çalışmaları yapmak,
4. Üye ülkeler arasında teknik işbirliğine yardımcı olmak ve teknik yardım sağlamak,
5. Eğitim ve araştırma – geliştirme faaliyetlerinde bulunmak,
6. Üye ülkelerdeki kalkınma faaliyetlerine katkıda bulunan personele eğitim imkanları sağlamak,
7. Müslüman ülkelerdeki ekonomik, mali ve bankacılık faaliyetlerinin İslami kurallara uygun şekilde yürütülmesi için araştırmalar yapmak.

İslam Kalkınma Bankası'nın İslam Dinarı (İD) kendi para birimi bulunmaktadır. Bu para birimi, Uluslar arası Para Fonu'nun Özel Çekme Hakkı'na (SDR) eşittir.¹²² 1992 yılında alınan kararla 2 milyar İslam Dinarı olan kayıtlı sermayesi 6 milyar İD'ye (8,2 milyar Dolar) çıkarılmıştır. Kuruluş sermaye payları itibarıyla ülkelerin en yüksek sermaye payları aşağıda gösterildiği gibidir:¹²³

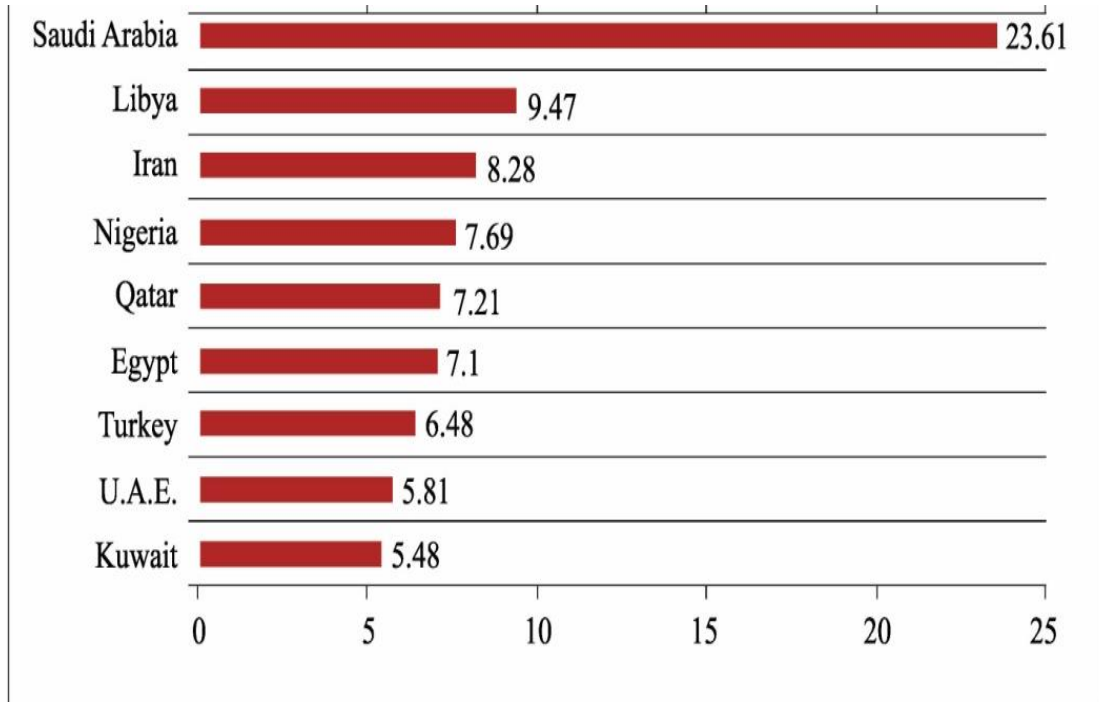
¹²¹ Islamic Development Bank Group, "Islamic Development Bank Group in Brief" April 2012, s.3.

¹²² Islamic Development Bank Group, s.2.

¹²³ Mustafa Uçar, **Türkiye'de – Dünyada Faizsiz Bankacılık ve Hesap Sistemleri**, İstanbul: Faisal Eğitim ve Yardımlaşma Vakfı Yayınları, 1993, s. 37.

Suudi Arabistan	: 506,37 İD, %25,3
Libya	: 315,30 İD, %15,7
Kuveyt	: 252,20 İD, %12,8
Birleşik Arap Emirlikleri	: 194,70 İD, %9,7
Türkiye	: 63,10 İD, %3,14

2011 yılı itibariyle ise banka içerisinde en yüksek paya sahip olan ülkeler arasında 6.48'lik payı Türkiye 7. Sırada gelmektedir. Buna göre 23,61 ile en büyük paya sahip olan ülke, kuruluş aşamasında da olduğu gibi Suudi Arabistan'dır. Aşağıdaki grafikte sermaye içerisinde en yüksek paya sahip olan ülkeler gösterilmektedir:

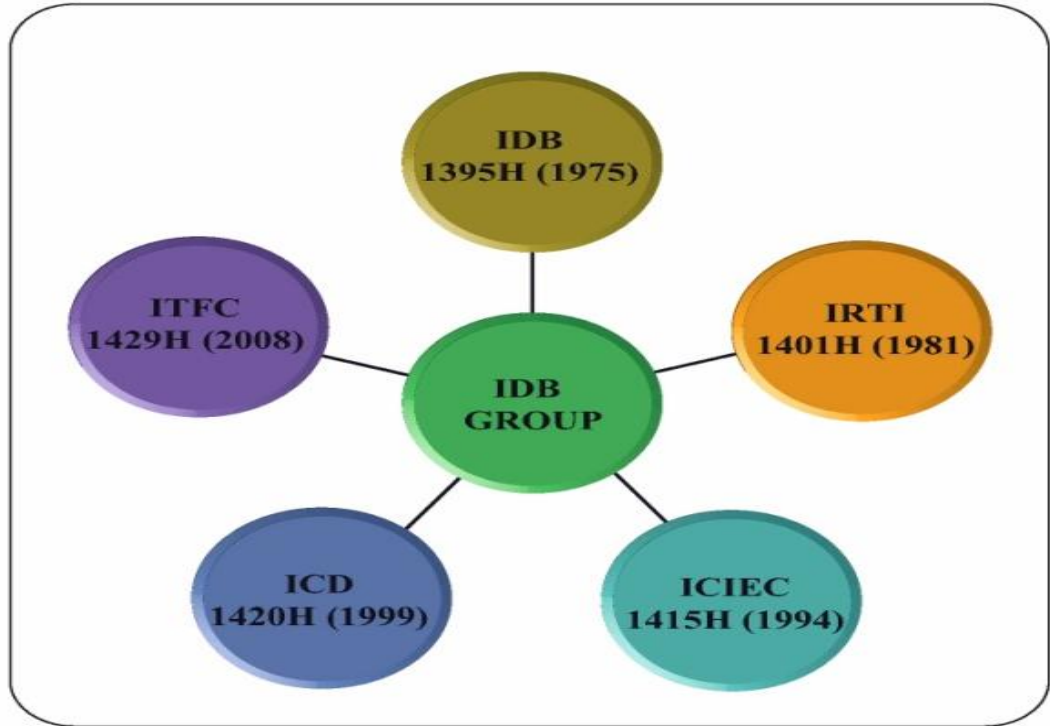
Şekil 5: İslam Kalkınma Bankası Özsermayesi'nde En Yüksek Paya Sahip Olan Ülkeler (2011)

Kaynak: Islamic Development Bank Group, April 2012, s.4.

İslam Kalkınma Bankası bir grup olarak, banka faaliyetlerinin yanında hedeflediği amaçlara hizmet noktasında çeşitli merkezler kurmuştur. Bu doğrultuda İslam Kalkınma Bankası grubunda 4 ek kuruluş mevcuttur.¹²⁴ Bunlar sırasıyla, İslami

¹²⁴ Islamic Development Bank Group, s.1.

Araştırma ve Geliştirme Enstitüsü (Islamic Research and Training Institute – IRTI), İslam Ülkeleri Arası İhracat ve Yatırım Sigortası Kurumu (Islamic Corporation for the Development of the Private Sector – ICIEC), İslam Ülkeleri Arası Özel Sektör Geliştirme Kurumu – ICD), Uluslar arası İslami Ticaret Finans İşbirliği Kurumu’ndan (International Islamic Trade Finance Corporation – ITFC) oluşmaktadır. Bu kurumların kuruluş tarihleri aşağıdaki şekilde gösterilmiştir.

Şekil 6: İslam Kalkınma Bankası Grubu’nun Kurumları

Kaynak: Islamic Development Bank Group, “Islamic Development Bank Group in Brief” April 2012, s.1.

İslam Kalkınma Bankası Grubu kurumlarının 2012 yılı itibariyle işletme sermayeleri aşağıdaki tabloda gösterilmektedir.

Tablo 2

İslam Kalkınma Bankası Grubu Kurumları'nın İşletme Sermayeleri

İSLAM KALKINMA BANKASI GRUBU İŞLETME SERMAYELERİ					
MİLYON		IDB (İD)	ICD (USD)	ICIEC (İD)	ITFC (USD)
KAYITLI SERMAYE	2010	30.000	2.000	150	3.000
	Başlangıçta	2.000	1.000	100	3.000
TAAHHÜT EDİLMİŞ SERMAYE	2010	17.782,60	806,6	149	750
	Başlangıçta	750	400	68,8	500
ÖDENMİŞ SERMAYE	2010	4.031	565,8	74,5	671,7
	Başlangıçta	280	83	63,8	446,1

Kaynak: Islamic Development Bank Group, “Islamic Development Bank Group in Brief” April 2012, s.2.

İslam Bankası'nın finansman işlemleri, proje finansmanı, teknik yardım, dış ticaret finansmanı ve özel yardım şeklinde yapılmaktadır. Banka, finanse ettiği yatırım projelerinden faiz almamaktadır.¹²⁵ Proje finansmanı ise beş farklı şekilde uygulanmaktadır. Bunlar, ödünç finansmanı, ortaklık, leasing, taksitli satış ve kar ortaklığıdır. Banka, üye ülkelerin uzun dönemli ekonomik ve sosyal kalkınmalarına katkıda bulunacak altyapı projelerini, ödünç finansmanı şeklinde desteklemektedir. Bu çerçevedeki projeler arasında, yollar, limanlar, hava alanları, sulama sistemleri, toprak ıslahı, okullar, hastaneler ve kırsal bölgelere su temini yer almaktadır. Ortaklık ve leasing şeklindeki proje finansmanı ise, daha çok özel sektördeki küçük ve orta ölçekli

¹²⁵ Rıdvan Karluk, **Küreselleşen Dünyada Uluslar arası Ekonomik Kurulurlar ve Entegrasyonlar**, 2. Basım, Eskişehir: Eskişehir Üniversitesi Basımevi, İstanbul, 1995. S.107.

projelerin desteklenmesinde kullanılmaktadır. İslam Kalkınma Bankası'nın kullandığı başlıca finansman yöntemlerinin özellikleri aşağıdaki tabloda belirtilmiştir.

Tablo 3
İslam Kalkınma Bankası'nın Kullandığı Finansman Yöntemleri

Proje Finansmanı	Ticaretin Finansmanı	Özel yardım Hesabı'ndan Finansman
- Uzun vadeli bir finansman imkanıdır. -Toplam vade ve ödemesiz dönem her yatırımın özelliğine göre belirlenmektedir. - Kamu ve özel sektöre açık başvurular, bir yatırım projesi ile üye ülkelerin guvemörlerinin kurum/kuruluşu tarafından yapılmaktadır. - Prensip olarak proje unsurları içinde sadece ekipman al in mi arı finanse edilmektedir. - Enstrüman olarak, kredi, lesaing, taksitli satış, istisna sözleşmesi, teknik yardım, sermaye iştiraki ve kar-zarar ortaklığı uygulanmaktadır. (Genelde faizsiz bankacılık enstrümanları)	Bankanın bu amaçla uyguladığı enstrümanlar; - İthalatın Finansmanı Programı - İhracatın Finansmanı Programı - İslami Bankalar Portföyü, -Ticari İşbirliği Geliştirme Programı,	Bu hesaptan üye ülkeler ve üye olmayan ülkelerdeki Müslüman topluluklar için; - Özel Yardım Projeleri - Çeşitli Burs Programları, -Teknik İşbirliği Programı, - İslam Araştırma ve Eğitim Enstitüsü Faaliyetleri, - Hac sırasında kesilen kurban etlerinin değerlendirilmesi projesi - İKT bilgi sistemleri ağı gibi projeler finanse edilmektedir.

Kaynak: Özgün Ekonomi ve Makale Arşivi,

http://www.ekodialog.com/uluslararası_ekonomi/islam-kalkınma-bankası-türkiye.html

3.2.2. Dar Al-Mal Al-İslami Trust (DMI)

Dar Al – Mal Al – İslami, İslam Kalkınma Bankası'nın ardından kurulan ve İslam Kalkınma Bankası'nın artan talebi karşılamakta yetersiz kalacağı bazı sektörel projeleri destekleme amacıyla 27 Temmuz 1981 yılında İsviçre'nin Cenevre kentinde Suudi Arabistan, Kuveyt ve Birleşik Arap Emirlikleri'nin öncülüğünde kurulmuştur.¹²⁶ DMI'nin kurulması ardından diğer ülkelerde de faizsiz bankacılık sisteminin yaygınlaşması hız kazanmıştır. 1 milyar Amerikan doları kuruluş sermayesi ile faaliyete başlayan DMI'nın Türkiye'deki Faisal Finans Kurumu'nun kurulmasında da büyük bir ortaklık payına sahiptir.¹²⁷

DMI'nin kuruluş ismi, İslam dininde devlet hazinesi anlamına gelen Beyt – ül Mal'den ilham alınarak oluşturulmuş, kaide olarak da İslami prensip ve kurallara sıkı sıkıya bağlı kalmak koşuluyla modern dünyada faaliyet gösteren mali bir finansal kuruluş benimsemiştir.¹²⁸

Tröst şeklinde kurulmuş olan bu mali yapı bünyesinde dört şirket bulunmaktadır:¹²⁹ Investment Holding CO (IHC), Islamic Solidarity Holding CO. (ISC), Banking Holding CO. (BHC), Business Holding CO. (BHC).

DMI'nin hedefleri şu şekilde sıralanmıştır:¹³⁰

1. Müslümanların faizden kurtarılması
2. Müslüman devletler arasında ekonomik bütünleşme sağlanması
3. Müslüman devletlerin, mali müesseseler aracılığı ile dini, politik ve kültürel birliğinin sağlanması
4. Müslümanlardaki sınaî ve ticari potansiyeli artırımı

¹²⁶ Nalan Ece, “Dünya’da Ve Türk Bankacılık Sektöründe İslam Bankalarının Gelişimi”, **Akademik Bakış Dergisi**, Sayı 25, Temmuz Ağustos 2011, s.6.

¹²⁷ Ece, s.6.

¹²⁸ Akın, s.236.

¹²⁹ Nabil Nassief, Revival of Islamic Economics (Operational Experience of Faysal Islamic Bank of Bahrain, EE), **Islamic Financial Institutions Seminar Proceedings Series**, No.27, Jeddah: Islamic Development Bank-Islamic Research and Training Institute, 1995, s.104.

¹³⁰ Uçar, s.41.

5. Diğer dinlere mensup insanlarla olan iktisadi işbirliğinin İslami temellere oturtulması.

DMI'nın hedeflediği unsurlar göz önüne alındığında kuruluş amacında da belirtildiği gibi İslami kurallara uygun hareket etme prensibi açıkça görülmektedir. Diğer yandan İslami bankaların hedef edindiği kalkınma hususu da ulusal ve uluslar arası düzeyde DMI'nın benimsemiş olduğu alanlar arasındadır. Bu doğrultuda mali faaliyetlerini devam ettiren DMI temel olarak en çok mudarebe, murabaha, müşareke, karz-ı hasen ve icare yöntemlerini kullanmaktadır.

3.2.3. Al Baraka Grubu

Al- Baraka Limited Şirketi, Bahama Adaları'nda 11. 03. 1981 yılında İngiliz bankacılık mevzuatına uygun olarak kurulmuştur.¹³¹ Al Baraka grubunun bugünkü merkezi Bahreyn'de bulunmakla birlikte Cezayir, Mısır, Endonezya, Ürdün, Lübnan, Pakistan, Güney Afrika, Sudan, Tunus ve Türkiye'de çeşitli kuruluşları bulunmaktadır. Aşağıdaki tabloda Grup'un doğrudan ve dolaylı ortaklığı olduğu bankalar, bulunduğu ülkeler, kuruluş yılları ve sermaye payları itibariyle gösterilmektedir.¹³²

¹³¹ Ece, s.6.

¹³² Al Baraka Banking Group B.S.C., "Additional Public Disclosures", 31 Aralık 2011, s.3.

Tablo 4

Albaraka Grup'un Doğrudan ve Dolaylı Ortak Olduğu İslami Bankalar

<i>Bank</i>	<i>Ownership for 2011</i>	<i>Ownership for 2010</i>	<i>Year of incorporation</i>	<i>Country of incorporation</i>	
<i>Held directly by the Bank</i>					
Banque Al Baraka D'Algerie (BAA)	55.90%	55.90%	1991	Algeria	
Al Baraka Islamic Bank - Bahrain (AIB)	91.12%	91.12%	1984	Bahrain	
Al Baraka Bank Tunis (ABT)	78.40%	78.40%	1983	Tunisia	
Al Baraka Bank Egypt (ABE)	73.68%	73.68%	1980	Egypt	
Al Baraka Bank Lebanon (ABBL)	98.50%	98.50%	1991	Lebanon	
Jordan Islamic Bank (JIB)	66.01%	66.01%	1979	Jordan	
Al Baraka Turk Participation Bank (ATPB)	56.64%	56.64%	1985	Turkey	
Al Baraka Bank Limited (ABL)	61.98%	56.29%	1989	South Africa	
Al Baraka Bank Sudan (ABS)	82.08%	82.08%	1984	Sudan	
Al Baraka Bank Syria (ABBS)	23.00%	23.00%	2009	Syria	
The following are the subsidiaries held indirectly through the principal subsidiaries of the Bank:					
<i>Company/ Bank</i>	<i>Subsidiary held through</i>	<i>Effective Ownership for 2011</i>	<i>Effective Ownership for 2010</i>	<i>Year of incorporation</i>	<i>Country of incorporation</i>
<i>Held indirectly by the Bank</i>					
Al Baraka Bank (Pakistan) Limited	AIB	58.90%	58.90%	2010	Pakistan
Al- Rizq Trading Company	JIB	59.40%	59.40%	1994	Jordan
Al-Omariya School Company	JIB	62.31%	62.31%	1987	Jordan
Al-Samaha Real Estate Company	JIB	66.01%	66.01%	1998	Jordan
Future Applied Computer Technology Company	JIB	66.01%	66.01%	1998	Jordan
Sanable Alkhair for Financial Investment	JIB	66.01%	66.01%	2006	Jordan
Al Baraka Properties (Pty) Ltd.	ABL	61.98%	56.29%	1991	South Africa

Kaynak: Al Baraka Banking Group B.S.C. Additional Public Disclosures

31 December 2011, s.3.

Dar Al – Mal Al –İslami'nin ardından kurulan ikinci özel İslam bankası özelliğine sahip olan bu grubun başlıca Körfez ülkeleri, Ortadoğu ve Kuzey Afrika'da faaliyet göstermektedir. Bunun yanında Singapur'dan İngiltere'ye, Güney Afrika'dan Fas'a, Avustralya'dan Kazakistan'a kadar 72 ülkede 796'dan fazla banka ile kurduğu geniş muhabirlik ağı sayesinde müşterilerine hızlı, kaliteli ve emniyetli dış ticaret

(ithalat, ihracat ve kambiyo) hizmetlerini vermektedir.¹³³ Tabloda da görüldüğü gibi Al Baraka Group'un içlerinde Türkiye'nin de bulunduğu 11 ülkede doğrudan yönetimi altında bulunan; 7 ülkede de dolaylı olarak yönetiminde olan bankası mevcuttur.

Al Baraka Grubu'nun misyonu, Al Baraka grubunun misyonu, bireysel, ticari ve yatırım bankacılığı hizmetlerini ve hazine hizmetlerini İslami kurallara uygun biçimde yerine getirmek, böylelikle faizsiz bankacılığına dünya çapında öncülük etmektir.¹³⁴

Al- Baraka Grubunun faaliyet hedefleri aşağıda sıralandığı gibidir:¹³⁵

1. İslam ülkelerinin kalkınması amacıyla çeşitli sahalarda yatırımda bulunmak
2. İslami kurallara uygun olarak bankacılık faaliyetinde bulunmak
3. İslami ölçülere riayetle kurulmuş ya da kurulmakta olan şirketlere sermaye iştirakinde bulunmak
4. Yatırım danışmanlığı ve yönetimi alanında hizmet vermek.

3.2.4. Kuwait Finance House (KFH)

Kuwait Finance House, Kuveyt'te İslami bankacılık sistemi içerisinde hizmet vermeye başlayan ilk faizsiz sistem bankasıdır. Bu bankanın %45'i Kuveyt'in devlet kurumlarına aittir. 46 şubeden oluşan bir yerel ağ ile Kuveyt'teki ikinci büyük bankadır ve Merkez Bankası kapsamında faaliyet göstermektedir. Varlıklar toplamı 10,5 milyar Kuveyt Dinarı (KD) (38,6 milyar USD) ve teminat tutarı 6,6 milyar KD'dir (24,2 milyar USD). Bu tutar, 31 Aralık 2008 itibarıyla Kuveyt piyasasındaki toplam teminatların %25'ini temsil etmektedir. KFH bankacılık, gayrimenkul, ticaret finansmanı, yatırım portföyleri ve diğer ürünler ve hizmetler olmak üzere faizsiz bankacılık prensiplerine uygun birçok ürün ve hizmet sunmaktadır. Kullanmış olduğu finansal araçlar içerisinde başlıca murabaha, mudarebe, müşareke, leasing, selem, istisna ve

¹³³ Albaraka Türk, "Yatırımcı İlişkileri", 31 Aralık 2012, http://www.albarakatürk.com.tr/yatirimci_iliskileri/detay.aspx?SectionID=GLyuPTzOfVj4qHOPF8tPkQ%3d%3d&ContentID=gl4w57GPhoXBvqnxzqsIwQ%3d%3d (2 Şubat 2013).

¹³⁴ Albaraka Banking Group, "Strategy", November 2008, <http://www.albaraka.com/default.asp?action=category&id=72> (2 Şubat 2013), par.4.

¹³⁵ Uçar, s.46.

sukuk bulunmaktadır. KFH'nin Türkiye de dahil olmak üzere birçok ülkede bankası ve iştiraki bulunmaktadır. Buna ek olarak süreç içerisinde, Bahreyn, Malezya, Singapur ve Avustralya olmak üzere dört ülkede merkezi bulunmaktadır.¹³⁶

3.2.4.1. Kuwait Finance House (Bahreyn) (B.S.C.)

Kuwait Finance House - Bahreyn, bir İslam ticari bankası ve yatırım bankası olarak 2002 yılının Ocak ayında, Kuwait Finance House - Kuveyt'in yüzde yüz iştiraki olarak kurulmuştur. 2008 Aralık itibariyle bankanın toplam varlıkları 1,284 Milyar Bahreyn Dinarı (BHD)'dir (3,404 Milyar USD). Durrat Al-Bahreyn'i etkin bir şekilde yönetmesini ve yürütmesini müteakip, KFH Bahreyn, özellikle Bahreyn Krallığı'ndaki orta ve düşük gelirli insanlar olmak üzere toplumun tüm sınıflarını hedef alan önemli bir gayrimenkul gelişimi projesi olan Diyar Al-Mahrag Projesini başlatmıştır. Ayrıca, KFH Bahreyn, Ürdün'de 50 milyon USD değerinde sermayeye sahip bir yatırım bankasının kuruluşunu ilan etmiştir.

3.2.4.2. Kuwait Finance House (Malezya) Berhad

Kuwait Finance House (Malezya) Berhad (KFHMB), KFH'nin yüzde yüz iştirakidir ve faaliyetlerine 8 Ağustos 2005 tarihinde başlamıştır. 100 milyon USD'lik bir ödenmiş sermaye ile 2005 yılının Ağustos ayında Malezya'da faaliyetlerine başlayan KFHMB, sermayesini 500 milyon USD'ye çıkartmış ve Aralık 2008'de sona eren mali yıl itibariyle Tier II'de 100 milyon USD daha eklemiştir.

2008'de, MARC, uzun vadeli ve kısa vadeli finans kurumu kredi notu olarak Kuwait Finance House (Malezya) Berhad'a AA+/MARC-1 vermiştir. Kredi notları istikrarlı bir görünüme sahip olan bankanın 2 Aralık 2008 tarihinde, RAM Ratings, uzun vadeli ve kısa vadeli finans kurumu kredi notu olarak Kuwait Finance House (Malezya) Berhad'a sırasıyla AA2 (istikrarlı görünüm) ve P1 vermiştir. Bu yeniden doğrulama, temel iş modeli, uluslararası imtiyaz hakkı ve ayrıca fon ve iş desteği ile karşılaştırıldığında Bankanın holding şirketi olan Kuwait Finance House KSC tarafından verilen sağlam desteği yansıtmaktadır.

¹³⁶ Kuveyt Türk Katılım Bankası A.Ş., http://www.kuveytturk.com.tr/pages/ortaklik_yapisi_hakimizda.aspx ((4 Şubat 2013).

KFHMB'nin finansman temeli Aralık 2006 tarihinde 817,99 milyon RM iken, sağlam büyümesi sayesinde, neredeyse dört kat artmış ve 2007 yılının Aralık ayı sonunda 3,22 milyar RM'ye ulaşmıştır. 2008 yılının Haziran ayı sonunda ise, Bankanın finans varlıkları %84,47'lik bir yıllık büyüme oranı ile 4,58 milyar RM'ye ulaşmıştır.

3.2.4.3. Kuwait Finance House (Singapur) Pte. Ltd.

Kuwait Finance House (Singapur) Pte. Ltd. (KFHS), Kuwait Finance House (Malezya) Berhad'ın (KFHMB) yüzde yüz iştiraki olarak 6 Kasım 2007 tarihinde Singapur'da kurulmuştur. Faaliyetlerine 18 Mart 2008'de başlayan KFHS, fon yönetimi faaliyetlerinde bulunmakta ve KFH Grubu tarafından teşvik edilen bölgesel fonların yönetimini üstlenmektedir. Asya-Pasifik bölgesinde KFH Grubu tarafından desteklenen ürünler ve hizmetler için bölgesel bir dağıtım ağı olmasının dışında, KFHS, KFH Grubu'nun İslami özel bankacılık ve varlık yönetimi hizmetleri için bir mükemmellik merkezi olarak hareket edecektir.

3.2.4.4. Kuwait Finance House (Avustralya) Pty. Ltd.

Kuwait Finance House (Avustralya) Pty. Ltd., Kuwait Finance House (Malezya) Berhad'ın (KFHMB) yüzde yüz iştirakidir ve faaliyetlerine 2 Ocak 2008 tarihinde başlamıştır. Kuwait Finance House (Avustralya) Pty. Ltd., bir Avustralya Finansal Hizmetler Lisansı çerçevesinde faaliyet göstermektedir. Avustralya İslami sermaye piyasalarının geliştirilmesine öncülük edilmesi konusunda kritik bir rol oynamaktadır. Avustralya Ofisi grup için yatırım fırsatlarının, hazine ve yatırım ürünlerinin ve bunun yanı sıra diğer pazarlama inisiyatiflerinin yaratılmasını ve yürütülmesini içeren, Avustralya'daki KFH'nin tam ölçekli İslami finansal hizmetler kapasitesini konuşlandırmaktadır. Bu itibarla, KFHA, yabancı doğrudan yatırımlar aracılığıyla Körfez İşbirliği Konseyi (GCC) ülkeleri, Asya bölgesi ve Avustralya arasında daha büyük ekonomik bağlantıların teşvik edilmesinde de önemli bir rol oynamaktadır.

KFH'un çeşitli ülkelerde bulunan bankalarındaki ortaklık payları aşağıdaki tabloda oran, yıl ve ülke çerçevesinde gösterilmektedir.¹³⁷

Tablo 5
Kuwait Finance House Temel İşletim İştirakleri

<i>Name</i>	<i>Country of registration</i>	<i>Interest in equity %</i>		<i>Principal activities</i>	<i>Financial statements reporting date</i>
		2011	2010		
Kuwait Finance House (Malaysia) Berhad	Malaysia	100	100	Islamic banking services	30 November 2011
KFH Private Equity Ltd.	Cayman	100	100	Islamic investments	30 September 2011
KFH Financial Service Ltd.	Cayman	100	100	International Real Estate Development and investments	30 September 2011
Al Muthana Investment Company K.S.C. (Closed)	Kuwait	100	100	Islamic finance and investments	30 September 2011
Al-Nakheel United Real Estate Company K.S.C. (Closed)	Kuwait	100	100	Real estate development and leasing	31 October 2011
Development Enterprises Holding Company K.S.C.	Kuwait	100	100	Infrastructure and industrial investments	30 September 2011
Baitak Real Estate Investment Company S.S.C.	Saudi Arabia	100	100	Real Estate development and investment	30 September 2011
Liquidity Management House K.S.C. (Closed)	Kuwait	100	100	Islamic finance and investments	30 September 2011
Saudi Kuwaiti Finance House S. S. C. (Closed)	Saudi Arabia	100	100	Islamic Investment	30 September 2011
International Turnkey Systems Company K.S.C. (Closed)	Kuwait	97	97	Computer maintenance, consultancy, and software services	30 September 2011
Kuwait Finance House B.S.C.	Bahrain	93	93	Islamic banking services	30 November 2011
Kuwait Turkish Participation Bank	Turkey	62	62	Islamic banking services	30 September 2011
ALAFCO – Aviation Lease and Finance Company K.S.C. (Closed)	Kuwait	53	53	Aircraft leasing and financing services	30 September 2011
Aref Investment Group K.S.C. (Closed)	Kuwait	52	52	Islamic investments	30 September 2011
Al Enma'a Real Estate Company K.S.C. (Closed)	Kuwait	50	50	Real estate, investment, trading and real estate management	31 October 2011

Kaynak: Kuwait Finance House, “Kuwait Finance House K.S.C. and Subsidiaries”, **33rd Annual Report**, 2011, s.74.

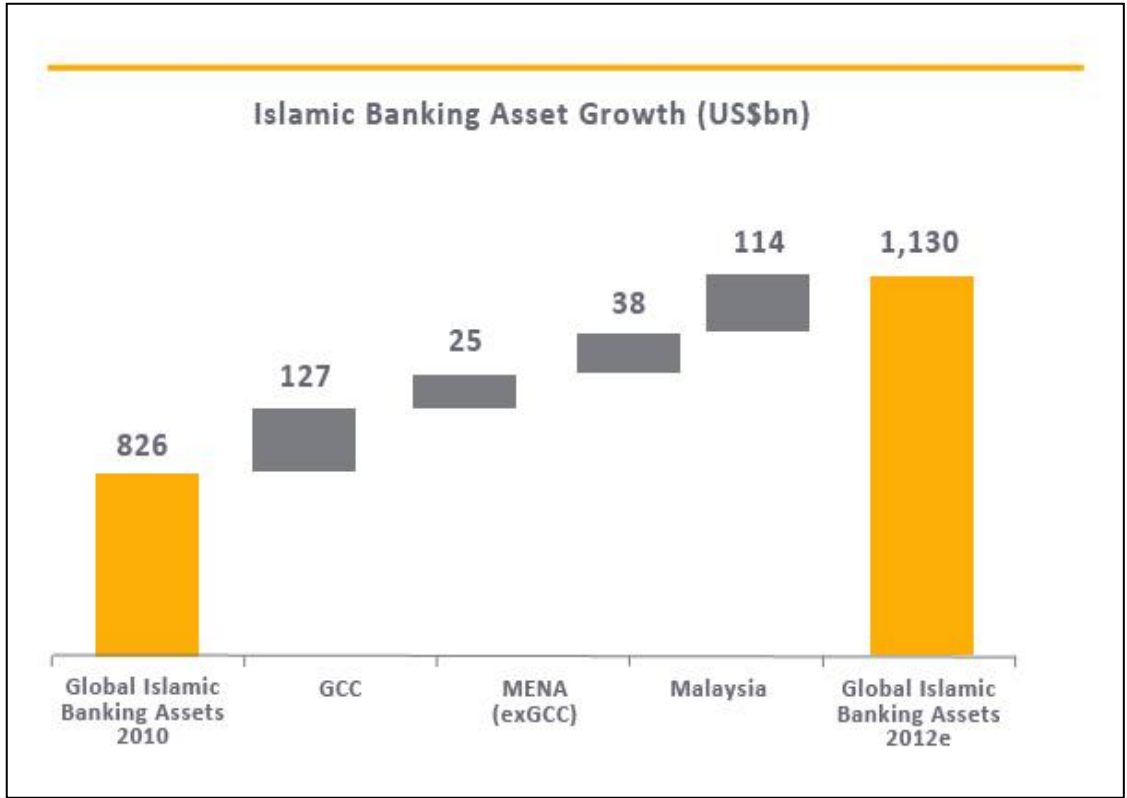
¹³⁷ Kuwait Finance House, “Kuwait Finance House K.S.C. and Subsidiaries”, **33rd Annual Report**, 2011, <http://www.kfh.com/en/about/investor-relations/annual-report/pdf/KFH-EN-2011.pdf> ((5 Şubat 2013), s.74.

3.2.5. Dünya Üzerindeki Diğer İslam Bankaları

İlk İslami Banka İslam Kalkınma Bankası'nın kurulması ardından faizsiz bankacılık sisteminde büyük bir artış gözlenmiştir. Yaklaşık kırk senelik süreç içerisinde birçok İslam bankası kurulmuş ve bunun yanında faizsiz bankacılık hizmeti sunan günümüz bankalarının sayısı artmıştır. Bu doğrultuda günümüz rakamlarıyla, dünya genelinde 300'ün üzerinde faizsiz banka bulunmaktadır.¹³⁸ 2012 yılı itibariyle de bu bankaların toplam faizsiz fon hacmi 1,2 trilyon USD'yi aşmış durumdadır. Aşağıda, Dünya İslami Bankacılık Konferansı (The World Islamic Banking Conference) tarafından 2011 – 2012 yılları kapsamında hazırlatılan Rekabet Raporu'nda (Competitiveness Report) dünya genelindeki ülke ve bölgelerin 2012 yılı toplam ulaşmış oldukları aktif büyüklük 2010 yılıyla karşılaştırmalı olarak verilmiştir.¹³⁹ Buna göre 2010 yılında 826 milyar USD olan dünya üzerindeki bütün İslam Bankaları'nın toplam aktif büyüklükleri 2012 yılında 1.130 trilyon USD'ye yükselmiştir. İki yıllık süre içerisinde en büyük artışı Körfez Ülkeleri (GCC) göstermiştir. Malezya'nın tek başına göstermiş olduğu artış ise 38 milyar USD'dir. Diğer yandan Ortadoğu ve Kuzey Afrika ülkelerinin (MENA) göstermiş olduğu artış 25 milyar dolar ile toplamda Malezya'dan daha düşük bir seviyededir. 2010 – 2012 yılları arası toplam artışın 114 milyar doları da bu üç bölge dışında kalan dünya üzerindeki diğer ülkelerin toplamı ile sağlanmıştır.

¹³⁸ Türkiye Katılım Bankaları Birliği, "Global faizsiz fonlar 1.2 trilyon doları aştı." 9 Haziran 2012, http://www.tkbb.org.tr/index.php?option=com_content&task=view&id=4070&Itemid=846 (6 Şubat 2013).

¹³⁹ The World Islamic Banking Conference, "World Islamic Banking Competitiveness Report 2011 – 2012", 2013, s.5.

Şekil 7: Dünya Üzerindeki İslam Bankaları'nın Aktif Büyüklükleri 2010 – 2012 Rakamları

Kaynak: The World Islamic Banking Competitiveness Report 2011 – 2012, s.5.

ABD Kongre Araştırma Merkezi'ne göre (Congressional Research Centre) İslami finansman sisteminin geniş bir alana yayılmasının ve güçlü bir talep görmesinin arkasında bulunan faktörlerin arasında şu hususlar önde gelmektedir:¹⁴⁰

1. Dünya nüfusunun dörtte biri Müslümanlardan oluşuyor. Dolayısıyla Müslüman tüketiciler, İslami bazlı finans ürünleri için talep ediyor.
2. Faizsiz finansman sistemine Müslüman olmayan iş yerlerinden ve yatırımcılardan da talep geliyor.

¹⁴⁰ Shayerah Ilias, "Islamic Finance: Overview and Policy Concerns", **Congressional Research Services**. 30 Kasım 2010, s.4.

3. Bazı kuruluşlar, İslami finansman prensiplerini ihtiyatlı ve riskin dağıtıldığı bir yapı olarak görüyor. Diğerleri ise portföylerini çeşitlendirmek veya yeni sermaye kaynakları yaratmak için tercih ediyor.

4. İslami finansman geleneksel olduğu merkezlerde, Orta Doğu ve Asya ülkelerinde, petrol gelirlerindeki likiditedeki büyüme ve gelişme yatırımlarına olan ihtiyaç sebebiyle canlı bir yapı sergiliyor.

5. Nüfusunun çoğunluğu Müslüman nüfusu olmayan ülkeler de yeni sermaye kaynakları veya ticaret ve yatırımlarını nüfusunun çoğunluğu Müslüman olan ülkelerle geliştirmek için İslami finans ile ilgileniyor.

Dünya genelinde hızlı bir gelişme gösteren faizsiz bankacılığın öncülüğünde olan ülkeler arasında Bahreyn, Kuveyt, Katar, Suudi Arabistan ve Birleşik Arap Emirlikleri ve Malezya dikkat çekmektedir. Diğer yandan, Kuveyt Finance House ve Uluslararası Finans Servisi Londra (IFSL)’nın verilerine göre faizsiz finans sistemi, bugün 5 kıtada 80’e yakın ülkede tasarruf sahiplerine ve girişimcilere hizmet vermektedir.¹⁴¹ Dünya üzerinde faaliyet gösteren bütün İslam bankaları ve İslami bankacılık hizmeti de sunan diğer kuruluşlar EK-2 ve EK-3’de sunulmuştur.¹⁴²

3.3. TÜRKİYE’DEKİ KATILIM BANKALARI

İslami Bankacılık kavramı, bulunduğu ülkelerdeki algı biçimine göre farklı isimlerle karşımıza çıkabilmektedir. Bu kavramın Türkiye’deki karşılığı da İngilizce “participation bank” teriminin Türkçe karşılığı olarak “Katılım Bankası” şeklinde ifade edilmektedir. İlk başta “Özel Finans Kurumları” kapsamında hizmet veren Türkiye’deki Katılım Bankaları günümüzde dört banka ile hizmet sunmaya devam etmektedirler. 15.12.1983 tarih, 7506 sayılı kararnamenin yürürlüğe girmesinin ardından Albaraka Türk ve Family Finans Kurumu A.S. 1984 yılında kuruluş aşamalarını tamamlayarak 1985 yılında faaliyete geçmişlerdir. Daha sonra 1989 yılında Kuveyt Türk Evkaf Kurumu A.Ş., 1991 yılında Anadolu Finans Kurumu A.Ş., 1995 yılında İhlas Finans

¹⁴¹ Türkiye Katılım Bankaları Birliği, “Global faizsiz fonlar 1.2 trilyon doları aştı,” 9 Haziran 2012, http://www.tkbb.org.tr/index.php?option=com_content&task=view&id=4070&Itemid=846 (6 Şubat 2013).

¹⁴² Association of Islamic Banking Institutions Malaysia, "Financial Institutions"
http://aibim.com/component/option.com_bookmarks/task/order/Itemid,999999999/mode,0/catid,5/orderbycol,description/orderbyupdown.asc/search.search../ (6 Subat 2013).

Kurumu A.Ş. ve son olarak 1996 yılında da Asya Finans Kurumu A.Ş. kurulmuş ve faaliyete geçmiştir. 2001 yılında İhlas Finans faaliyetlerine son vererek tavsiye kararı almıştır. 2005 yılında ise Family Finans Kurumu A.Ş. ve Anadolu Finans Kurumu A.Ş., %50'şer iştirakle birleşerek Türkiye Finans Katılım Bankası A.Ş.'yi meydana getirmişlerdir. 5411 sayılı yasada yapılan değişiklik beraberinde katılım bankası ünvanını alan Türkiye'deki katılım bankaları bu son yapılanmayla günümüzde hizmet veren dört katılım bankasını oluşturmuştur.

Bu bilgiler doğrultusunda, ülkemizde faaliyet gösteren bu dört katılım bankasından ikisi (Albaraka Türk ve Kuveyt Türk) kuruluş aşamasında tamamen yabancı sermayeli iken, Türkiye Finans Katılım Bankası A.Ş. yerli ve yabancı; Bank Asya ise yerli sermaye ile kurulmuş bankalardır. Yerli ve yabancı sermaye ortaklıkları içerisinde bulunduran bu katılım bankaları, dünyadaki gelişmelere paralel olarak Türkiye'de de günden güne büyüme ve gelişme göstermiştir. Bu doğrultuda, ülkemizde faaliyet gösteren Katılım Bankaları'nın sermayeleri, ortaklık payları, fon yapıları, Pazar payları ve mali gelişmeleriyle ilgili hususlar aşağıda detaylı olarak incelenmiştir.

3.3.1. Albaraka Türk Katılım Bankası A.Ş.

1984 yılında kurulan Albaraka Türk, Türkiye'de kurulan ilk katılım bankasıdır. Resmi olarak faaliyet iznini T.C. Merkez Bankası 21 Ocak 1985 tarih ve 10912 sayılı yazısıyla alarak faaliyete girmiştir. Albaraka Türk, başta finans olmak üzere konut ve ticari alanlarda faaliyet gösteren Dallah Grubu'nun öncülüğünde; İslam Kalkınma Bankası ve Türkiye'deki Topbaş Grubu'nun ortaklığı çerçevesinde kurulmuştur.

Albaraka Türk'ün 30.09.2012 tarihi itibarıyla ortaklık yapısının içinde yabancı ortakların payı %66,13, yerli ortakların payı %10,90 ve halka açık olan pay ise %22,97'dir.¹⁴³ Al- Baraka Grubu'nun sermaye ve ortaklık yapısı tablo 6'deki gibidir:¹⁴⁴

¹⁴³Albaraka Türk Katılım Bankası A.Ş., "30 Eylül 2012 Dönemi Faaliyet Raporu", s.3.

¹⁴⁴ Albaraka Türk, "Yatırımcı İlişkileri", 31 Aralık 2012, http://www.albarakatürk.com.tr/yatirimci_iliskileri/detay.aspx?SectionID=GLyuPTzOfVj4qHOPF8tPkQ%3d%3d&ContentID=gl4w57GPhoXBvqnxzqsIwQ%3d%3d (2 Şubat 2013).

Tablo 6
Al Baraka Banking Group Ortaklık Yapısı

ORTAKLIK YAPISI (31.12.2012 Tarihi İtibariyle)		
	Pay Tutarı (TL)	Oranı(%)
Yabancı Ortaklık	595.122.444	66,13
Albaraka Bankacılık Grubu	486.523.266	54,06
İslam Kalkınma Bankası	70.573.779	7,84
Alharthy Ailesi	31.106.364	3,46
Diğer	6.919.035	0,77
Yerli Ortaklar	98.138.996	10,90
Halka Açık	206.738.560	22,97
Toplam	900.000.000,00	100,00

Kaynak: Albaraka Türk, “Yatırımcı İlişkileri”, 31 Aralık 2012.

Albaraka Türk’ün bir katılım bankası olarak misyonu içerisinde, bireysel bankacılık alanında geniş bir paya sahip olmak; müşterilerine, ortaklarına, çalışanlarına ve Türkiye’ye değer katma hususları bulunmaktadır. Bu doğrultuda Albaraka Türk’ün 30 Eylül 2012 tarihi itibariyle İstanbul’da 57 olmak üzere Türkiye genelinde toplam 135 şubesi, 2.707 personeli bulunmaktadır.¹⁴⁵

2012 yılının dokuz aylık döneminde, Albaraka Türk’ün toplam aktifleri 2011 yılsonuna göre %10,3 artarak 11 milyar 542 milyon TL’ye yükselmiştir. Aynı dönemde toplam kredi portföyü yüzde %17,7 artarak 8 milyar 575 milyon TL’ye, kâr ve zarara katılım hesapları ile özel cari hesaplar aracılığıyla toplanan fonlar %7,5 artarak 8 milyar 644 milyon TL’ye yükselmiştir.

Aşağıdaki tabloda Albaraka Türk’ün temel finansal göstergeleri ve finansal oranları 2011 yılı sonu ve öncesi itibariyle gösterilmektedir.

¹⁴⁵ Albaraka Türk Katılım Bankası A.Ş., “30 Eylül 2012 Dönemi Faaliyet Raporu”, s.3.

Tablo 7
Albaraka Türk'ün Temel Finansal Göstergeleri

Temel Finansal Göstergeler (milyon TL)	2010	2011	Değişim (%)
Toplam Aktifler	8.406	10.461	24
Kullandırılan Fonlar*	6.297	7.287	16
Toplanan Fonlar	6.882	8.045	17
Özkaynaklar	853	1.004	18
Net Kâr Payı Gelirleri	316	386	22
Net Ücret ve Komisyon Geliri	83	90	9
Net Kâr	134	160	19
Şube (adet)	109	123	13
Personel (adet)	2.175	2.601	20
Şube Başına Kullandırılan Fon	57,8	59,2	2
Şube Başına Toplanan Fon	63,1	65,4	4
Kullandırılan Fon / Toplanan Fon Oranı (%)	91,5	90,6	
* Finansal kiralama dahildir.			

Kaynak: Albaraka Türk 2011 Yılı Faaliyet Raporu, 2011, s.5.

Söz konusu tablo incelendiğinde Albaraka Türk'ün 8.406 milyon TL olan toplam aktifleri, %24'lük bir artış göstererek 2011 yılında 10.461 milyon TL'ye yükselmiştir. Diğer yandan 2010 yılında 109 olan banka şube sayısı 2011'de 123'e yükselirken hizmet veren personel sayısı da 2.175'ten 2.601'e yükselmiştir. Genel olarak değerlendirildiğinde 2010 yılı verilerine dayanarak, Albaraka Türk'ün 2011 yılında sermaye ve kurum olarak büyüme ve gelişme gözlendiği görülmektedir.

3.3.2. Bank Asya A.Ş.

Kuruluş sermayesi 2 milyon TL olan ve tamamı yerli sermayeden oluşan 254 ortak ile 24.10.1996 tarihinde faaliyete firen Bank Asya, 01.01.2006 tarihinde "Asya Finans Kurumu A.Ş." olan ismini Asya Katılım Bankası olarak değiştirmiştir. Türkiye'de faaliyet gösteren diğer katılım bankalarıyla karşılaştırıldığında Bank

Asya'nın ortak sayısı diğerlerine göre daha fazla olan bir yapıya sahiptir. Bank Asya, temel prensiplerini ve anlayışını şu şekilde ifade etmektedir.¹⁴⁶

“Katılım bankacılığının temel prensipleri uyarınca reel sektöre ve üretime destek olmak üzerine kurulu iş modelini; yönetsel yetkinlikleri çerçevesinde, uyguladığı fonlama, risk ve kalite politikaları, yenilikçiliği ve eşsiz büyüme dinamiğiyle etkin bir katılım bankacılığı örneğine dönüştüren Bank Asya, ulusal pazarda ve uluslararası arenada elde ettiği marka değerini artırmayı sürdürmektedir.”

30 Eylül 2012 tarihi itibarıyla 233 şubesi ve 4.869 çalışanı bulunan Bank Asya'nın % 53,15'i halka açık olup, hisseleri İMKB'de işlem görmektedir. Eylül 2011 ile Eylül 2012 dönemleri itibarıyla Banka'nın sermayesinin tür bazında dağılımına aşağıdaki tabloda yer verilmiştir.¹⁴⁷

Tablo 8
Banka Asya'nın Sermayesinin Tür Bazında Dağılımı

	Eylül 2012	%	Eylül 2011	%
A Grubu (*)	360.000.000	40,00	360.000.000	40,00
B Grubu	540.000.000	60,00	540.000.000	60,00
TOPLAM	900.000.000	100	900.000.000	100

(*) Sadece imtiyazlı hisse senedi (A Grubu) sahiplerine yönetim kurulu ve denetim kurulu üyelerini aday gösterme hakkı tanınmıştır.

Kaynak: Albaraka Türk Katılım Bankası A.Ş., “Albarak Türk 2011 Yılı Faaliyet Raporu”, 2011, s.5.

31.12.2011 tarihi itibarıyla Bank Asya'nın Pay Defterine kayıtlı Ana Sözleşmesindeki 32. ve 49. madde hükümlerince Yönetim Kurulu ve Denetleme Kurulu Üyeliğine Aday Gösterme imtiyazına sahip A Grubu pay sahibi gerçek kişi ortakları aşağıdaki gibidir.¹⁴⁸

¹⁴⁶ Bank Asya, “Asya Katılım Bankası A.Ş. 2012 Yılı III. Ara Dönem Konsolide Faaliyet Raporu”, s.5.

¹⁴⁷ Bank Asya, s.5-6.

¹⁴⁸ Bank Asya, “Asya Katılım Bankası A.Ş. 2011 Yılı Faaliyet Raporu”, 2012, s.19.

Tablo 9
Bank Asya A Grubu Pay Sahibi Gerçek Kişi Ortakları

No	Adı Soyadı	A Grubu Paylara Oranı (%)
1	Ali Akbulut	12,70
2	Abdulkadir Konukoğlu	5,58
3	Hasan Sayın	4,85
4	Tacettin Negiş	4,31
5	Fikri Akbulut	4,06
6	Osman Can Pehlivan	4,00
7	İbrahim Sayın	3,52
8	Fatma Emine Berksan	2,50
9	Muammer İhsan Kalkavan	2,36
10	A. Selçuk Berksan	1,82
11	Mehmet Sinan Berksan	1,67
12	Aydan Aydın Sağlık	1,65
13	Fehim Arıcı	1,55
14	Yavuz Eroğlu	1,45
15	Bülent Berksan	1,43
16	Mehmet Berksan	1,43
17	Ahmet Levent Berksan	1,14
18	Abdurrahman Kopuz	1,10
19	Hakan Cem Akbulut	1,00
Diğer (286 kişi)		37,42
BDDK İzni Beklenenler		4,46
Toplam		100,00

Kaynak: Bank Asya. “Asya Katılım Bankası A.Ş. 2011 Yılı Faaliyet Raporu”, 2012, s.19.

Tablo 10

Bank Asya Nitelikli Paya Sahip Tüzel Kişi ve Ortakları

No	Adı Soyadı	A Grubu Paylara Oranı (%)
1	Ortadoğu Tekstil Tic. San. A.Ş.	10,9924
2	Forum İnşaat Dekorasyon Turizm San. ve Tic. A.Ş.	9,6299
3	BJ Tekstil Tic. ve San. A.Ş.	5,0000
4	Birim Birleşik İnşaatçılık Mümessillik San. ve Tic. A.Ş.	4,9398
5	Serra Turizm Ltd. Şti.	4,1667
6	Negiş Giyim İmalat ve İhracat A.Ş.	3,6506
7	Sürat Basım Yayın Reklamcılık ve Eğitim Araçları San. Tic. A.Ş.	1,8008
8	Galaksi Avrasya Sanayi Ürünleri Dış Tic. A.Ş.	0,5000
9	Asya Katılım Bankası A.Ş.	0,4167
10	Teksen Tekstil End. A.Ş.	0,2676
11	Linateks Tekstil İthalat İhracat San. ve Tic. Ltd. Şti.	0,2500
12	Aydınlı Hazır Giyim San. ve Tic. A.Ş.	0,2423
13	Koçkaya Motorlu Araçlar San. ve Tic. A.Ş.	0,0656
14	Karakaya Yedek Parça ve Otomotiv San. Tic. Ltd. Şti.	0,0449
15	Meltem Turizm İnş. Tic. A.Ş.	0,0210

Kaynak: Bank Asya. “Asya Katılım Bankası A.Ş. 2011 Yılı Faaliyet Raporu”, 2012, s.20.

Aşağıdaki tabloda Bank Asya'nın başlıca finansal göstergeleri ve şube – personel bilgileri tablo olarak sunulmuştur.¹⁴⁹

Tablo 11

Bank Asya'nın Başlıca Finansal Göstergeleri ve Şube – Personel Bilgileri

Başlıca Finansal Göstergeler (Milyon TL)	2010	2011	Değişim (%)
Toplam Aktifler	14.513	17.190	18,4
Nakdi Krediler (*)	11.060	13.452	21,6
Toplanan Fonlar	11.167	12.397	11,0
Özkaynaklar	1.942	2.137	10,1
Ödenmiş Sermaye	900	900	-
Gayrinakdi Krediler	9.227	9.349	1,3
Dönem Net Kârı	260	216	-16,9
(*) Nakdi Krediler rakamına Finansal Kiralama (Leasing) dahildir.			
Şube ve Personel Sayısına İlişkin Bilgiler (Adet)	2010	2011	Değişim (%)
Şube Sayısı	175	200	14,3
Personel Sayısı	4.266	4.542	6,5

Kaynak: Bank Asya. “Asya Katılım Bankası A.Ş. 2011 Yılı Faaliyet Raporu”, 2012, s.8.

Bank Asya'nın çeşitli istirak ve bağlı ortaklıkları bulunmaktadır. Bunların başında sigortacılık alanında faaliyet gösteren %65,42 ortaklık payı ile Işık Sigorta A.Ş., sigorta aracılık hizmetleri alanında faaliyet gösteren % 95 ortaklık payı ile Asyafin Sigorta Aracılık Hizmetleri Ltd. Şti. ve inşaat alanında faaliyet gösteren %99,93'lük ortaklık payı ile Nil Yönetim Hiz. Tur. San. ve Tic. A.Ş. gelmektedir. Aşağıdaki tabloda Bank Asya'nın iştirak ve ortaklıkları ile oranlarının bulunduğu bütün şirketler görülmektedir.¹⁵⁰

¹⁴⁹ Bank Asya, “Asya Katılım Bankası A.Ş. 2011 Yılı Faaliyet Raporu”, s.8.

¹⁵⁰ Bank Asya, “Asya Katılım Bankası A.Ş. 2011 Yılı Faaliyet Raporu”, http://www.bankasya.com.tr/pdf/faaliyet_raporlari/2011_yili_faaliyet_raporu.pdf (8 Şubat 2013), s.53.

Tablo 12
Bank Asya'ya Bağlı İştirakler ve Bağlı Ortaklıklar

Unvanı	Adres (Şehir/ Ülke)	Ana Ortaklık Katılım Bankasının Pay Oranı (%)
Yeni Mağazacılık A.Ş. (*)	İstanbul / Türkiye	21,84
Landmark Holding A.Ş. (*)	İstanbul / Türkiye	21,84
Tamweel Holding S.A. (**)	Dakar / Senegal	40,00
Kredi Garanti Fonu	Ankara / Türkiye	1,67
Asyafin Sigorta Ara. Ltd. Şti.	İstanbul / Türkiye	95,00
Nil Yönetim Hiz. Tür. San ve Tic. A.Ş.	Ankara / Türkiye	99,93
Işık Sigorta A.Ş.	İstanbul / Türkiye	65,42
Tuna Gayrimenkul Yatırım Ortaklığı A.Ş.	İstanbul / Türkiye	22,94
Asya Kart Teknoloji Hizmetleri A.Ş.	İstanbul / Türkiye	99,50
Asya Emeklilik ve Hayat A.Ş.	İstanbul / Türkiye	97,99

Kaynak: Bank Asya. “Asya Katılım Bankası A.Ş. 2011 Yılı Faaliyet Raporu”, 2012, s.53.

* Banka, 1 Kasım 2006 tarih ve 26333 sayılı Resmi Gazete’de yayımlanarak yürürlüğe giren Bankaların Kredi İşlemlerine İlişkin Yönetmeliğin 19. maddesinde Katılım Bankalarının Finansman Sağlama Yöntemlerinden ortak yatırımlar yöntemi ve 26.01.2007 tarih ve 26415 (Mükerrer) sayılı Resmi Gazete’de yayınlanan TDHP gereğince Yeni Mağazacılık A.Ş. ve Landmark Holding A.Ş.’yi iştirak olarak kayda almıştır.

** Banka, İslam Kalkınma Bankası (The Islamic Development Bank-IDB) grubu kuruluşu olan İslam Ülkeleri Özel Sektörü Geliştirme Kurumu (The Islamic Corporation for The Development of the Private Sector-ICD)’na ait Tamweel Afrika Holding S.A.’ya 4 Şubat 2010 tarihinde yapılan 21.548 bin TL ödeme ile yüzde 40 oranında ortak olmuştur ve 8 Haziran 2010 tarihli sermaye artırımına 9.077 bin TL ve 3 Ekim 2011 tarihli sermaye artırımına 4.900 bin TL ile katılmış olup sermaye tescil işlemleri henüz tamamlanamamıştır.

3.3.3. Kuveyt Türk Katılım Bankası A.Ş.

Kuveyt Türk, 16.12.1983 gün ve 831/7506 sayılı Bakanlar Kurulu Kararı’nın tespit ettiği esaslara uygun olarak faaliyet göstermek üzere 1989 yılında Özel Finans Kurumu statüsünde kurulmuş, 1999 yılı Aralık ayından itibaren diğer Özel Finans Kurumları gibi Kuveyt Türk de 4389 sayılı Bankacılık Kanunu’na tâbi hale gelmiştir. Mayıs 2006’da bankanın ünvanı, Kuveyt Türk Katılım Bankası A.Ş. olarak değişmiştir.

Kuveyt Türk’ün sermayesinin %62’si Kuveyt Finans Kurumu’na (Kuwait Finance House), %9’u Kuveyt Devlet Sosyal Güvenlik Kurumu’na, %9’u İslam Kalkınma Bankası’na, %18’u Vakıflar Genel Müdürlüğü’ne, %2’i de diğer ortaklara ait

bulunmaktadır. Aşağıdaki tabloda bankanın sermaye yapısı hisse tutarı ve oranları bazında gösterildiği gibidir.¹⁵¹

Tablo 13
Kuveyt Türk’ün Sermaye Yapısı Hisse Tutarı ve Oranları

Ortağın Adı/Unvanı	Toplam Hisse Tutarı (Bin TL)	Pay Oranı (%)
1. Kuveyt Finans Kurumu	591.292	62,24
2. T.C. Vakıflar Genel Müdürlüğü	177.833	18,72
3. Kuveyt Sosyal Güvenlik Kurumu	85.500	9,00
4. İslâm Kalkınma Bankası	85.500	9,00
5. Diğer Gerçek ve Tüzel Ortaklar*	9.875	1,04
Toplam	950.000	100,00

* Yönetim Kurulu Başkanı ve üyeleri, Denetim Kurulu üyeleri, Genel Müdür ve yardımcılarının Banka sermayesindeki pay oranı %0.20’dir.

Kaynak: Kuveyt Türk Katılım Bankası A.Ş. “Kuveyt Türk 2011 Yılı Faaliyet Raporu”, 2012, s.17.

Kuveyt Türk’ün 2007 yılına ait toplam aktif 3.868.318.000 TL iken 2011 yılı sonu itibariyle aktif büyüklüğü 14.897.592.000 TL’ye yükselmiştir. Aynı yıllara ait dönem net karı ise 74.123.000 TL’den 195.042.000 TL’ye yükselerek 5 yıllık süre içerisinde %150’nin üzerinde bir rakamsal büyüme göstermiştir.

¹⁵¹ Kuveyt Türk Katılım Bankası A.Ş., “Kuveyt Türk 2011 Yılı Faaliyet Raporu”, s.17.

Tablo 14
Kuveyt Türk 5 Yıllık Döneme İlişkin Özet Finansal Bilgiler (2007-2011)

(Bin TL)	2007*	2008*	2009*	2010*	2011*
Kâr Payı Gelirleri	397.212	561.971	668.134	698.871	965.771
Kâr Payı Giderleri	207.905	298.455	320.475	302.814	425.387
Net Ücret ve Komisyon Gelirleri	38.495	53.441	58.116	60.350	64.705
Diğer Gelirler	58.531	130.025	137.830	148.459	181.758
Diğer Giderler	192.946	312.581	379.928	403.743	541.391
Vergi Karşılığı	(19.264)	(30.315)	(36.544)	(41.475)	(50.414)
Dönem Net Kârı	74.123	104.086	127.133	159.648	195.042
Toplam Aktifler	3.868.318	5.768.034	6.904.526	9.690.553	14.897.592
Toplam Özkaynaklar	388.583	685.679	807.312	1.256.685	1.437.978
Sermaye Yeterlilik Rasyosu (%)	14,72	15,63	14,56	17,05	16,02

Kaynak: Kuveyt Türk Katılım Bankası A.Ş. “Kuveyt Türk 2011 Yılı Faaliyet Raporu”, 2012, s.69.

3.3.4. Türkiye Finans Katılım Bankası A.Ş.

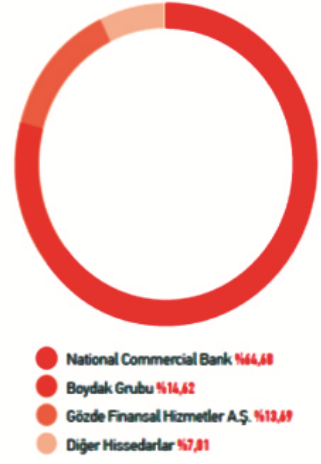
Türkiye Finans Katılım Bankası; geçmişi 1985 yılına dayanmaktadır. Türkiye’de ilk kurulan Özel Finans Kurumları’ndan biri olan Family Finans ve 01.10.1991 yılında Ankara’da faaliyete geçen Anadolu Finans’ın 01 Ocak 2006 tarihinde birleşmesi ile meydana gelmiştir.

Türkiye Finans Katılım Bankası ortaklık yapısı Temmuz 2007 itibarıyla Boydak Grubu ve Ülker Grubu’nun bankanın yüzde 60 hissesini, aktif toplamı açısından Suudi Arabistan’ın en büyük bankalarından biri olan The National Commercial Bank’a (NCB) satışı ile değişmiştir. Buna göre; The National Commercial Bank’ın Türkiye Finans’ın %60 hissesini 1 milyar 80 milyon USD’ye satın almış ve Ülker ve Boydak gruplarının hisseleri %20’şer olarak değişmiştir. 211 şubesi ve 3.600’ü aşkın çalışanı bulunan Türkiye Finans’ın 2011 yılı itibarıyla ödenmiş sermayesi 800 milyon TL’ye ulaşmıştır. Aşağıdaki tabloda 2011 sonu itibarıyla bankanın ortakları olan özel ve tüzel kişiler sıralanmıştır.¹⁵²

¹⁵² Türkiye Finans Katılım Bankası A.Ş., “Türkiye Finans 2011 Yılı Faaliyet Raporu”, s.12.

Tablo 15
Türkiye Finans’ın Özel ve Tüzel Nitelikli Ortakları (2011)

Adı Soyadı / Ticaret Unvanı	Pay Tutarları (Bin TL)	Pay Oranları (%)
The National Commercial Bank	517.413	64,68
Diğer Hissedarlar (122 Adet)	56.089	7,01
Gözde Finansal Hizmetler A.Ş.	109.550	13,69
(Hacı) Mustafa Boydak	18.109	2,26
Boydak Holding A.Ş.	17.247	2,16
Memduh Boydak	14.633	1,83
Bekir Boydak	14.633	1,83
Mustafa Boydak (Sami Oğlu)	14.624	1,83
Yusuf Boydak	13.771	1,72
Şükrü Boydak	12.197	1,52
Hacı Boydak	11.734	1,47
Toplam	800.000	100,00

Kaynak: Türkiye Finans Katılım Bankası A.Ş., “Türkiye Finans 2011 Yılı Faaliyet Raporu” 2012, s.12.

2011 yılı sonu itibariyle toplam aktif değeri 13.528 milyar TL’yi aşmış olan Türkiye Finans’ın net dönem karı da 231 milyar TL’nin üzerinde gerçekleşmiştir.

DÖRDÜNCÜ BÖLÜM:

İSLAM BANKALARI'NIN DÜNYA VE TÜRKİYE'DEKİ YERİ

4.1. İSLAM BANKALARI'NIN DÜNYADAKİ YERİ

İslami bankacılık 1975 yılında ilk İslam bankası olan İslam Kalkınma Bankası'nın kurulmasının ardından 30 senelik süreç içerisinde, sadece ilk doğmuş olduğu Körfez ülkelerinde değil bütün dünya üzerinde ve önemli finans merkezlerinde hızlı bir gelişim göstermiştir. İslami Bankacılık modeli başlarda sadece faiz karşılığı ve İslami prensiplere bağlılık sebebiyle ortaya çıkmış gibi algılanmış olmasına rağmen süreç içinde bir finansal model olarak da finans ve banka sektörü içerisindeki her kesimden gördüğü destek ve ilgi ile sistem olarak da büyük bir boşluğu doldurduğu görülmüştür. Nitekim 30 senelik süreç içerisinde dünya üzerinde faaliyet gösteren faizsiz bankaların sayısı 300'ü aşmış; 2010 yılı sonu itibariyle de toplam faizsiz fon hacmi 1,2 trilyon USD'yi geçmiştir. 2000'li yıllarda büyüme ivmesi gittikçe artan faizsiz bankaların küresel ve ülkesel ekonomik krizlerden de diğer bankalara nazaran daha az hasarla çıkmaları İslami bankalara olan ilgiyi daha da arttırmıştır.

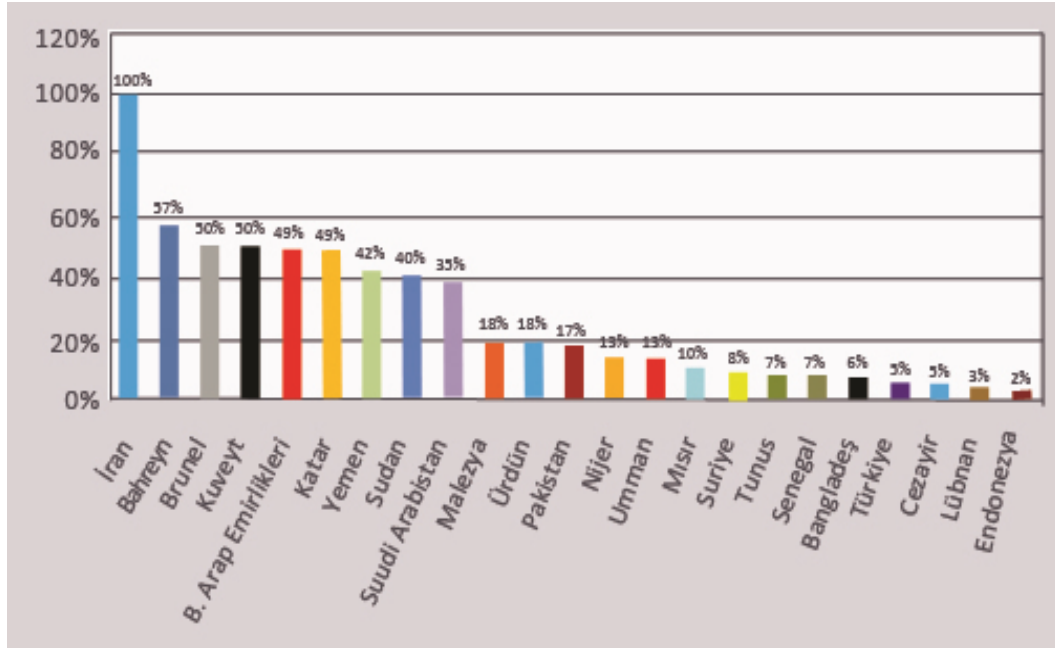
Aşağıdaki tabloda gösterildiği üzere, küresel çapta 1,2 trilyon USD'yi aşan faizsiz finans endüstrisinin aktif büyüklüğünün %79,9'luk kısmı faizsiz bankacılık işlemlerinden oluşmaktadır. %12,2'lik oran ile 147 milyar USD'lik bir paya sahip olan sukuk'u (kira sertifikaları) ise yüzde 4,3 ile (52 milyar USD) faizsiz yatırım fonları takip etmektedir. Faizsiz hisse senedi fonları ve son zamanlarda gelişim gösteren tekafül'ün (faizsiz sigorta) toplamı 43 milyar USD olarak görülmektedir.

Tablo 16
Global Faizsiz Finans Endüstrisi Aktif Büyüklüğü (2010)

	Milyar USD	% Payı
Faizsiz Bankacılık	960	79,9
Kira Sertifikası	147	12,2
Faizsiz Yatırım Fonları	52	4,3
Faizsiz Hisse Senedi Fonları	35	2,9
Faizsiz Sigortacılık (Tekafül)	8	0,7
Toplam	1.202	100,0

Kaynak: Türkiye Katılım Bankaları Birliği, “Katılım Bankaları 2010”, 19 Mayıs 2011, s.31.

Faizsiz bankacılık sisteminin en geniş anlamda uygulandığı bölgeler, Ortadoğu ülkeleri ve Uzakdoğu ülkeleri. IMF’nin ve Türkiye Katılım Bankaları Birliği’nin (TKBB) verilerine göre; İran’da tüm bankacılık sistemi, faizsiz finans sistemine göre uygulanıyor. Bazı tahminlere göre toplam küresel İslami finans varlıklarının yüzde 40 oranına sahip bulunuyor. Faizsiz finans sisteminin yüzde 100 uygulandığı tek ülke olan İran’ın İslami finans pazarı içindeki payı uluslar arası yaptırımlar sebebiyle kısıtlı kalmaktadır. Ortadoğu’nun diğer ülkelerinde ise karma bir sistem uygulandığı bilinmektedir. Bu doğrultuda, aşağıdaki grafikte ülkelere göre faizsiz bankaların toplam bankacılık sektörü içindeki payı oransal olarak gösterilmektedir.

Şekil 8: Ülke Bazında Faizsiz Bankacılığın Toplam Bankacılık Sektörü İçindeki Payı

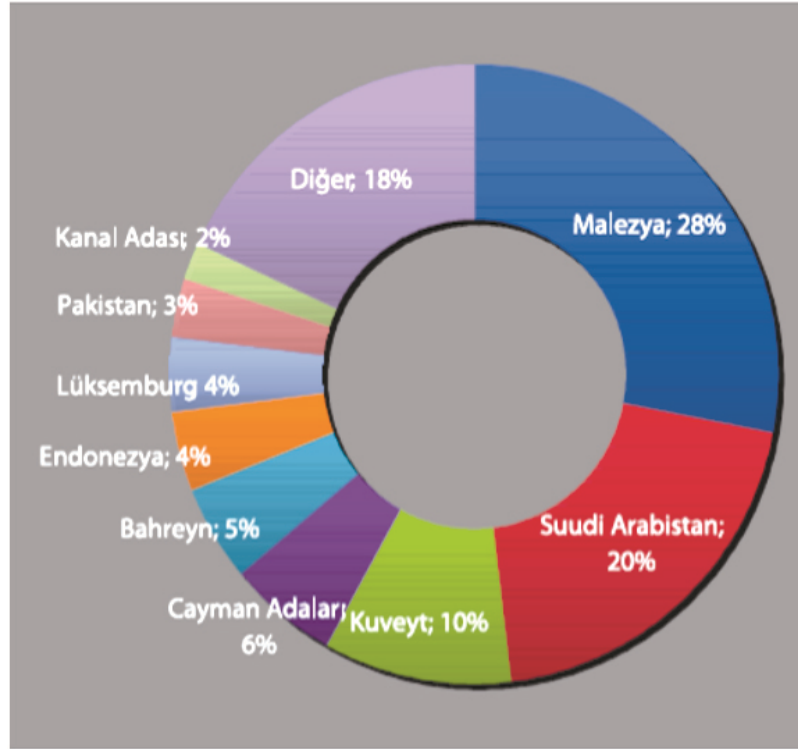
Kaynak: Türkiye Katılım Bankaları Birliği, “Katılım Bankaları 2010” 19 Mayıs 2011, s.31.

Yukarıdaki grafikten de görüleceği üzere, Bahreyn’de genel bankacılık sektörü içindeki faizsiz bankacılığın payı %57 seviyesindedir. Brunei ve Kuveyt’te bu oran % 50 mertebesinde iken bu ülkeleri, %49 ile Birleşik Arap Emirlikleri ve Katar, %42 ile Yemen, %40 ile Sudan, %38 ile Suudi Arabistan takip etmektedir. Faizsiz finans sisteminde son yıllarda büyük bir ivme yakalayan Türkiye’de ise faizsiz bankacılığın genel sistem içindeki payı %5 seviyesinde bulunmaktadır.

Faizsiz bankacılık sisteminin toplam bankacılık sektörü içindeki payı %18 olan Malezya, faizsiz bankacılık sistemini yaklaşık 30 yıl önce uygulayan ilk Uzakdoğu ülkesi olarak, bugün faizsiz bankacılık sistemi bağlamında dünyanın önde gelen ülkelerinden biri olmuştur. Malezya aynı zamanda sukuk, faizsiz sigorta işlemleri ve fon yönetiminde de öncü ülke konumunda bulunmaktadır. Nitekim Malezya Merkez Bankası’nın verilerine göre dünyadaki sukuk işlemlerinde ilk sırayı Malezya alıyor. Malezya’yı sırasıyla, Birleşik Arap Emirlikleri, Suudi Arabistan, Endonezya ve Bahreyn takip etmektedir.

Öte yandan dünyanın diğer bölgelerinde de İslami bankacılık sisteminin uygulandığı ülke sayısı gittikçe artmaktadır. Ortadoğu ve Asya’nın ardından İslami

bankacılığın merkezi olarak İngiltere önde gelmektedir. Bunun yanında Fransa ve İrlanda gibi ülkeler de faizsiz sisteme uygun bankacılık hizmeti sağlamak amacıyla gerekli düzenlemeler yapan ülkeler arasında yer almaktadır. Diğer yandan, Asya’da Japonya, Güney Kore, Hong Kong, Singapur ve Tayland gibi ülkeler de faizsiz bankacılık konusunda benzer faaliyetler içinde bulunmaktadır. Bu doğrultuda, Eurakehedge tarafından hazırlanmış olan aşağıdaki şekilde dünya üzerinde İslami fonların büyüklük bakımından ülke bazında dağılımı gösterilmiştir.

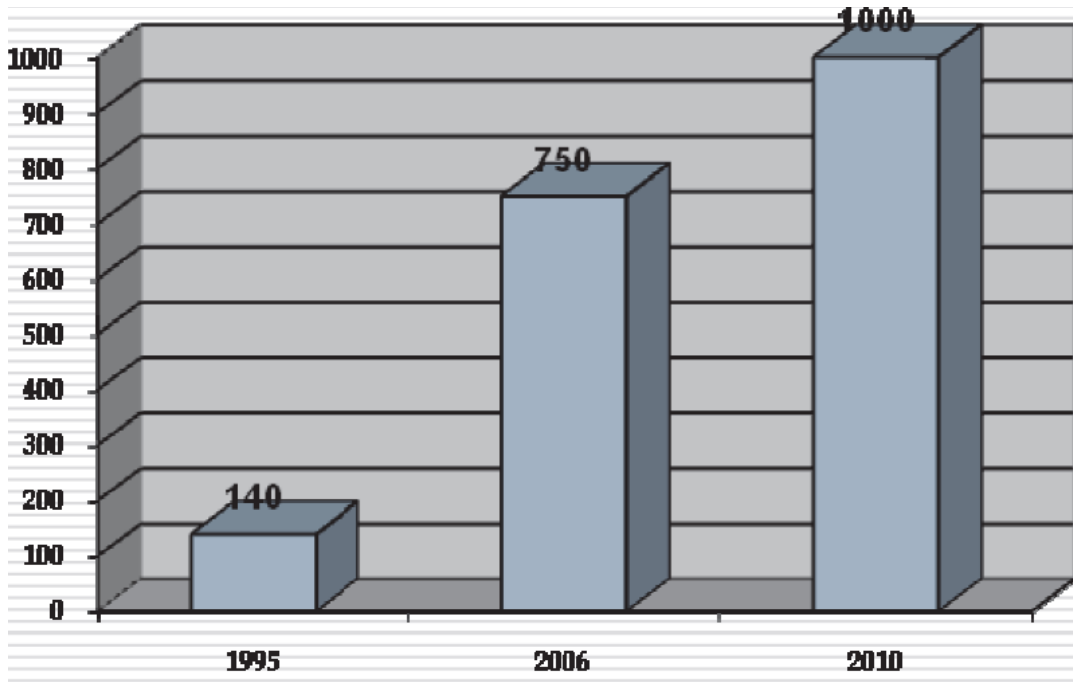

Şekil 9: İslami Fonların Büyüklüğünün Ülke Bazında Dağılımları

Kaynak: Eurakehedge, “Owerview of 2009 Key Trends in Islamic Funds”, January 2010. s.5.

Standart and Poor’s’un 2012 yılında yayınlamış olduğu İslami Finans’ın küreselleşmesini konu alan araştırma yayını (The Globalisation of Islamic Finance: Connecting the GCC with Asia and Beyond), dünya üzerindeki İslami bankalarla geleneksel bankaların karşılaştırılması ve dünya üzerinde İslam bankalarının sektör içerisindeki yerini gözlemlene açısından önemli bir yayın olarak karşımıza çıkmaktadır. Bu araştırmaya göre dünya üzerindeki 2011 yılı itibariyle İslami finans aktif toplamı 1,2 trilyon USD civarında bir rakama ulaşmıştır. Diğer yandan İslami

finans sektörünün yıllık ortalama olarak %15 – 20 civarında bir büyüme sergilediği görülmektedir. Aşağıdaki grafikte dünya üzerindeki 75 ülkeden seçilen 275 İslami finans kurumunun milyar USD cinsinden toplam aktif büyüklükleri 1995, 2006 ve 2010 yılları itibariyle gösterilmiştir. Buna göre 1995 yılında 140 milyar USD olan toplam aktifler, on sene sonrasında 750 milyar USD’ye; 2010 yılı itibariyle de 1 trilyon USD olarak karşımıza çıkmaktadır.¹⁵³

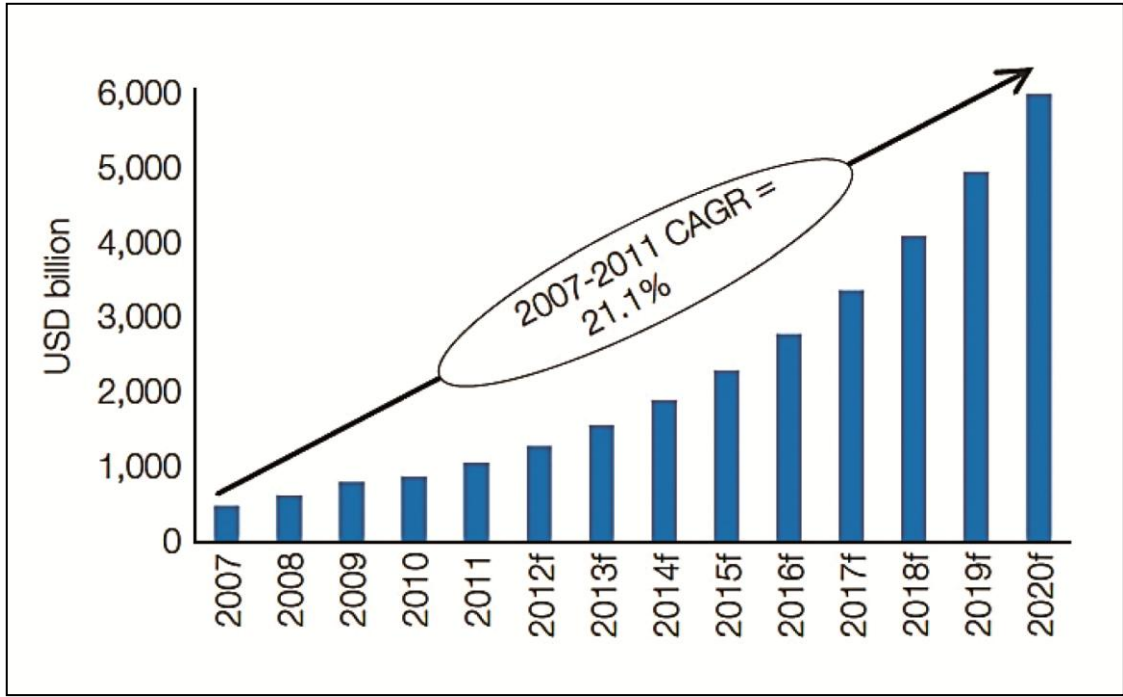
Şekil 10: Toplam Global İslami Finans Değeri

Kaynak: Standart&Poor’s, “The Globalisation of Islamic Finance: Connecting the GCC with Asia and Beyond”, 2012, s.7.

Kuwait Finance House tarafından 2012 yılında düzenlenen Global Islamic Finance Forum’da verilmiş olan bilgilere göre 2007 – 2011 yılları arasında küresel İslami Bankacılık aktif değeri %21,1 oranında ilerleme göstermiştir. Aynı verilere dayanarak 2020 yılı itibariyle toplam İslami aktif değerinin 6 trilyon dolara ulaşması beklenmektedir. Aşağıdaki tabloda 2007 – 2020 yılları arasında yıllara göre küresel toplam İslami bankacılık aktif değeri ve gelecek eğilim tahminleri gösterilmektedir:¹⁵⁴

¹⁵³ Standart and Poor’s Ratin Services, “The Globalisation of Islamic Finance: Connecting the GCC with Asia and Beyond” 25 Eylül 2012, s.7.

¹⁵⁴ Kuwait Finance House, “Global Islamic Finance Forum 2012: Bridging Economies” 19 Eylül 2012, s.5.

Şekil 11: 2007 – 2012 Yılları Arası Global İslami Finans Toplam Aktif Değerleri

Kaynak: Kuwait Finance House, “Global Islamic Finance Forum 2012”, 19 Eylül 2012, s.5.

Dünya üzerindeki önde gelen 50 bankanın toplam büyüklüğüne bakıldığında (2011 yılı sonu itibariyle 66,2 trilyon USD)¹⁵⁵ İslami bankacılık endüstrisi bu toplamın sadece %1,6’sına tekabül etmektedir. Buna rağmen bankacılık sektörü içerisinde küresel ekonomik krize rağmen İslam bankaları beş yıl içerisinde (2007 – 2011) %21.1’lik bir büyüme performansı göstermiştir. Diğer yandan kriz sebebiyle öncelikli olarak Avrupa’daki ekonomiler küçülürken dünya üzerindeki İslam bankalarının büyüme hızları gittikçe ivme kazanmaktadır. Yukarıdaki araştırmaya ek olarak birçok kuruma ait diğer araştırmalar da İslami bankacılık toplam büyüklüğünün 2020 yılı itibariyle 6 trilyon USD civarına ulaşacağını öngörmektedir. Bu açıdan bakıldığında, günümüz itibariyle İslami bankacılığın sektör içindeki payı küçük bir paya sahip olsa da, bu pay gün geçtikçe daha da güçlenmekte ve büyümektedir.

¹⁵⁵ a.g.m. s.5.

4.2. İSLAM BANKALARI'NIN TÜRKİYE'DEKİ YERİ

25 yıl gibi kısa bir geçmişe sahip olmalarına rağmen Türkiye’de faaliyet gösteren katılım bankaları günümüz itibariyle büyük bir gelişim performansı göstermiştir. 2005 yılına kadar durağan bir performans göstermiş olsalar da, Türkiye’deki katılım bankaları faaliyete girdikleri günden bugüne kadar sürekli yükselen bir trende sahip olmuşlardır. 2001’de yaşanan ekonomik kriz dışında Türkiye’deki katılım bankaları ulusal ve küresel ekonomik darboğazlardan büyük sıkıntılar almadan geçmiştir.

Aralık 2011 verilerine göre Bankacılık sektörü aktif büyüklüğü 1,2 trilyon TL seviyesine ulaşırken, toplanan fonlar 696 milyar TL olmuştur. Sektördeki kredi tutarı ise 701 milyar TL düzeyindedir. Katılım bankalarının gelişimine baktığımızda ise 2011 yılında aktif büyüklüğü 56,2 milyar TL seviyesine yükselmiştir. Toplanan fon büyüklüğü 39,2 milyar TL olurken, kredi hacmi 41,5 milyar TL olmuştur. Katılım bankalarının performansını sektörle karşılaştırdığımızda, katılım bankalarının aktif büyüklükte ve toplanan fonlarda sektördeki paylarını artırdığı görülmektedir. Katılım bankalarının aktiflerinin toplam bankacılık sektör aktiflerine oranı 2010 yılında %4,31 seviyesinden 2011 Aralık sonunda %4,61’e yükselmiştir. Toplanan fonlarda katılım bankalarının sektördeki payı 2010 yılında %5,36’dan 2011 yılında %5,64’e yükselirken, kredilerde sektördeki payı ise 2010 yılında %6,03’ten 2011 yılında %5,93’e gerilemiştir.¹⁵⁶

Tablo 17’de 2010 – 2010 yılları arası katılım bankalarının göstermiş oldukları aktif gelişimleri gösterilmiştir.¹⁵⁷

¹⁵⁶ Bank Asya, “Bank Asya 2011 Yılı Faaliyet Raporu” s.36.

¹⁵⁷ Türkiye Katılım Bankaları Birliği, “Katılım Bankaları 2010” 19 Mayıs 2011, s.39.

Tablo 17**Türkiye’deki Katılım Bankalarının Aktif Gelişimleri (2002 – 2010)**

Yıllar	Katılım Bankaları	Büyüme (%)	Bankacılık Sektörü	Payı (%)
2002	3.962		216.63	1,83%
2003	5.112	29,05%	254.863	2,01%
2004	7.298	42,75%	313.751	2,33%
2005	9.945	36,26%	406.915	2,44%
2006	13.729	38,05%	498.587	2,75%
2007	19.435	41,55%	580.607	3,35%
2008	25.769	32,59%	731.640	3,52%
2009	33.628	30,50%	833.968	4,03%
2010	43.339	28,88%	1.006.672	4,31%

Kaynak: TKBB, “Katılım Bankaları 2010, s.39

Tablodan da görüleceği üzere katılım bankalarının toplam aktif büyüklüğü 2005 yılına kadar sektör içerisinde küçük bir paya sahiptir. 2005 yılı sonrasında yürürlüğe giren yasal düzenlemeler ile mevduat garantisinin getirilmesi ve katılım bankalarının Bankacılık Kanunu kapsamı içerisine alınması, etkisini göstererek katılım bankaları aktif büyüklüklerini arttırma imkanı bulmuştur. 2010 yılında 43.339 milyon TL olan toplam katılım bankaları aktif büyüklüğü 2011 yılı sonu itibariyle 56.153 milyon TL’ye yükselerek Türkiye’deki toplam bankacılık sektörü içerisindeki payını 4,31’den %4,61’ye yükseltmiştir.¹⁵⁸ Diğer yandan katılım bankalarına dair genel veriler incelendiğinde bu bankaların finansal yapılarının sağlıklı olduğu ve istikrarlı bir büyüme eğilimine sahip olduğu görülmektedir. Türkiye Katılım Bankaları Birliği’nin hazırlamış olduğu rapora göre de bunun başlıca kaynakları arasında mevduat garantisinin getirilmesi ve Bankacılık Düzenleme ve Denetleme Kurumu ve tasfiye halinde Tasarruf Mevduatı Sigorta Fonu ilkelerine tabi oluşu sistemin daha sağlıklı işlemesi gösterilmektedir.¹⁵⁹

Katılım Bankalarının Türkiye’deki toplam bankacılık sektörünü oluşturan diğer bankacılık yapıları karşılaştırıldığında toplam aktif büyüklüğü 2012 yılı artışının kamu

¹⁵⁸ Bank Asya, “Asya Katılım Bankası A.Ş. 2011 Yılı Faaliyet Raporu”, s.37.

¹⁵⁹ Türkiye Katılım Bankaları Birliği, “Katılım Bankaları 2010” 19 Mayıs 2011, s.36.

bankaları, özel bankalar ve yabancı bankalardan daha büyük bir performans gösterdiği gözlemlenmektedir. Aşağıdaki tabloya bakıldığında Aralık 2011 yılında toplam bankacılık sektörü içerisindeki %4,6 olan payı, %25,2’lik bir büyüme göstererek %5,1’e yükselmiştir. Kamu bankalarının aynı yıllar bazında gösterdiği büyüme %10,3 iken, özel bankalarda %11,7; yabancı bankalar için %12,7 olarak gerçekleşmiştir.

Tablo 18
Türkiye’de Banka Grupları Bazında Toplam Aktiflerin Gelişimi

(Milyon TL)				Sektör İçindeki Payı (%)		Aralık 2011 - Aralık 2012 Değişim	
	Aralık 2010	Aralık 2011	Aralık 2012	Aralık 2011	Aralık 2012	Tutar	(%)
Kamu Bankaları	298.593	341.550	376.582	28,0	27,5	35.032	10,3
Özel Bankalar	497.088	619.190	691.725	50,8	50,5	72.535	11,7
Yabancı Bankalar	135.840	158.291	178.418	13,0	13,0	20.127	12,7
Katılım Bankaları	43.339	56.148	70.293	4,6	5,1	14.145	25,2
Kalkınma ve Yatırım B.	30.958	41.636	52.760	3,4	3,8	11.124	26,7
TMSF Bankaları	849	880	864	0,1	0,1	-16	-1,8
SEKTÖR TOPLAMI	1.006.667	1.217.695	1.370.642	100,0	100,0	152.947	12,6

Kaynak: Bankacılık Düzenleme ve Denetleme Kurumu, “Türk Bankacılık Sektörü Genel Görünümü”, Sayı:2013/1, Aralık 2012, s.16.

Türkiye’deki katılım bankaları, güçlü mali yapılarının yanında kurumsal yapılarında da gelişme kaydetmiştir. Bu doğrultuda, Türk bankacılık sektörü içerisinde 2012 yılı itibariyle personel sayısı artış oranı %10,87 ile katılım bankalarında meydana gelmiştir. Katılım bankalarının 2011 yılında 13 bin 857 olan personel sayısı 2012 yılında 15 bin 356 kişiye ulaşmıştır. Diğer yandan 2011 yılında 685 adet şubeye sahip olan katılım bankaları 2012 yılında şube sayılarını 829’a yükselmiştir.¹⁶⁰ Aşağıdaki tablolarda 2011 – 2012 yılları arası Türkiye’deki banka gruplarının toplam personel ile şube sayıları ve değişim miktarları gösterilmektedir.

¹⁶⁰ Bankacılık Düzenleme ve Denetleme Kurumu, “Türk Bankacılık Sektörü Genel Görünümü”, Sayı:2013/1, Aralık 2012, s.8.

Tablo 19
Banka Grupları Bazında Bankaların Toplam Personel Sayıları

Banka Grupları	Aralık 2011	Haziran 2012	Eylül 2012	Aralık 2012	Değişim (Kişi)	
					Aralık 11 Aralık 12	Eylül 12 Aralık 12
Kamu Bankaları	50.239	51.166	50.914	51.587	1.348	673
Özel Bankalar	89.006	89.954	90.218	89.968	962	-250
Yabancı Bankalar	37.048	37.164	38.054	39.405	2.357	1.351
Katılım Bankaları	13.851	14.620	14.925	15.356	1.505	431
Kalkınma ve Yatırım Bankaları	4.841	4.799	4.852	4.900	59	48
TMSF Bankaları	286	273	267	258	-28	-9
BANKACILIK SEKTÖRÜ	195.271	197.976	199.230	201.474	6.203	2.244

Kaynak: Bankacılık Düzenleme ve Denetleme Kurumu, “Türk Bankacılık Sektörü Genel Görünümü”, Sayı:2013/1, Aralık 2012, s.8.

Tablo 20
Banka Grupları Bazında Bankaların Toplam Şube Sayıları

Banka Grupları	Aralık 2011	Haziran 2012	Eylül 2012	Aralık 2012	Değişim (Adet)	
					Aralık 11 Aralık 12	Eylül 12 Aralık 12
Kamu Bankaları	2.909	2.988	3.058	3.084	175	26
Özel Bankalar	4.943	5.002	5.044	5.071	128	27
Yabancı Bankalar	1.937	1.944	1.963	2.039	102	76
Katılım Bankaları	685	741	784	829	144	45
Kalkınma ve Yatırım Bankaları	41	41	41	41	0	0
TMSF Bankaları	2	2	2	2	0	0
BANKACILIK SEKTÖRÜ	10.517	10.718	10.892	11.066	549	174

Kaynak: Bankacılık Düzenleme ve Denetleme Kurumu. “Türk Bankacılık Sektörü Genel Görünümü”, Sayı:2013/1, Aralık 2012, s.8.

Toplanan ve kullanılan fon açısından Türkiye’deki katılım bankalarının 2007 – 2011 yılları arasında da mali yapılarına paralel olarak büyüme gözlemlenmiştir. Aşağıdaki tabloda Türkiye’deki katılım bankalarının topladıkları ve kullandıkları toplam fonlar rakamsal ve oransal olarak gösterilmiştir.¹⁶¹

Tablo 51

Katılım Bankalarının Yıllara Göre Topladığı ve Kullandığı Fon Toplamı

Toplanan Fon Gelişimi (Milyon TL)					
Dönem	Katılım Bankaları	Değişim (%)	Mevduat Bankaları	Sektör	Katılım Bankaları /Sektör (%)
2007	14.834	33,0	342.031	356.865	4,16
2008	19.045	28,4	435.554	454.599	4,19
2009	26.711	40,3	487.909	514.620	5,19
2010	33.089	23,9	583.947	617.037	5,36
2011	39.220	18,5	656.281	695.501	5,64
Kullanılan Fon Gelişimi (Milyon TL)					
Dönem	Katılım Bankaları	Değişim (%)	Mevduat Bankaları	Sektör	Katılım Bankaları /Sektör (%)
2007	15.367	46,3	279.868	304.909	5,04
2008	20.190	31,4	364.592	397.460	5,08
2009	25.372	25,7	382.334	422.270	6,01
2010	32.412	27,7	488.650	537.492	6,03
2011	41.526	28,1	635.523	700.706	5,93

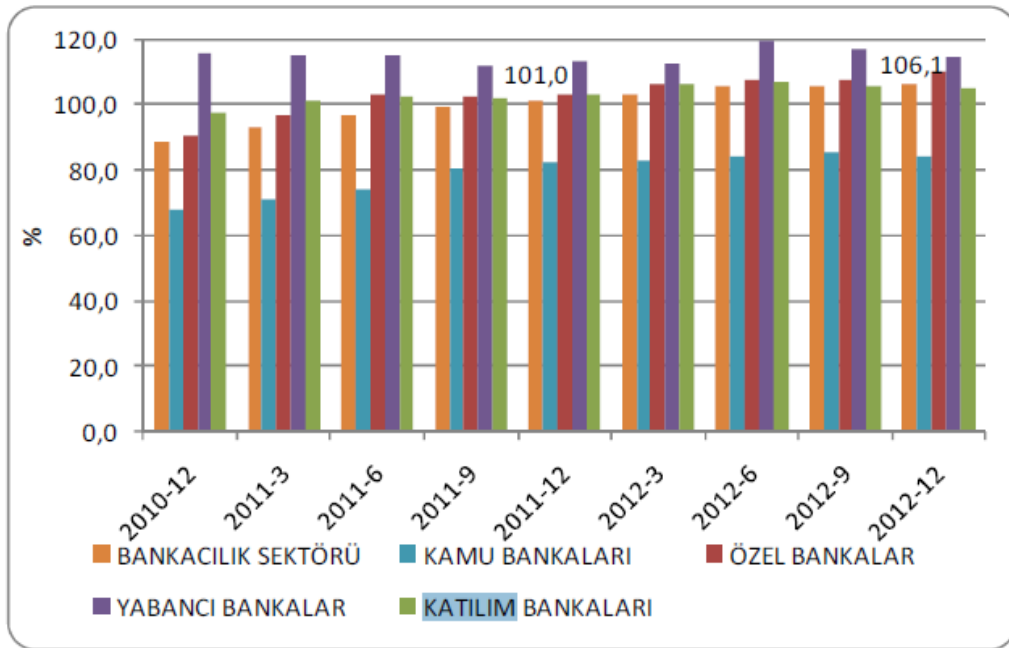
Kaynak: Bank Asya, “Bank Asya 2011 Yılı Faaliyet Raporu”, 2012 s.37.

Tablodan da görüleceği üzere 2009 yılında 26.8 milyar TL olan fon hacmi, 2010 yılı sonunda % 26’lık artışla 33.8 milyar TL’ye ulaşmıştır. Böylece bankacılık sektörü genelinde ortalama %19,9 olan mevduat artış oranı, % 26 ile katılım bankalarında daha yüksek oranda görülmüştür. 2011 yılında bu rakam 39,2 milyar TL’ye ulaşmıştır. Sektörde en büyük fon hacmini 11,2 milyar TL ile Bank Asya sağlamıştır. Bank Asya’yı 8,4 milyar TL ile Türkiye Finans, 7,4 milyar TL ile Kuveyt

¹⁶¹ Bank Asya, “Asya Katılım Bankası A.Ş. 2011 Yılı Faaliyet Raporu”, 2012, s.37.

Türk ve 6,9 milyar TL ile Albaraka takip etmiştir.¹⁶² Özetle, katılım bankalarının halktan topladığı fon hacmindeki artış eğiliminin devam ettiği görülmektedir.

Mevduatların krediye dönüşüm oranı açısından son üç yılın verileri incelendiğinde katılım bankalarının, bankacılık sektörü genel oranının 2012 Aralık dönemi hariç dönemlerde ortalamanın üstünde olduğu görülmektedir. TKBB'nin verilerine göre katılım bankalarının topladıkları mevduatların yaklaşık olarak %95'i reel sektöre aktarılmaktadır.¹⁶³ Bu açıdan değerlendirildiğinde, katılım bankalarının topladığın fonların reel sektöre kazandırılması faizsiz bankacılık sisteminin kalkınma ve gelişme prensibine uygun hareket ederken ülke ekonomisinin gelişimine de katkı sağlamaktadır. Aşağıdaki grafikte bankacılık sektörü içerisindeki banka gruplarının toplanan mevduatlarının krediye dönüşüm oranları 2010 – 2012 yılları itibariyle sunulmuştur.

Şekil 12: Banka Grupları Bazında Mevduatın Krediye Dönüşüm Oranları

Kaynak: Bankacılık Düzenleme ve Denetleme Kurumu. “Türk Bankacılık Sektörü Genel Görünümü”, Sayı:2013/1, Aralık 2012, s.44.

Katılım bankalarının Türk bankacılık sektöründeki yeri, mali ve kurumsal yapıları ile sınırlı değildir. Nitekim faaliyete başladıkları günden bu yana kullanmış

¹⁶² Türkiye Katılım Bankaları Birliği, “Katılım Bankaları 2010” 19 Mayıs 2011, s.37.

¹⁶³ Türkiye Katılım Bankaları Birliği, “Katılım Bankaları 2010” 19 Mayıs 2011, s.37.

oldukları faizsiz sistem finansal araçları vesilesiyle Türk bankacılık sistemine yeni finansman metotları ve bu metotlar vesilesiyle yeni müşteriler ve fonlar kazandırmışlardır. Dünya üzerinde başlayan faizsiz bankacılık anlayışının Türkiye’deki uygulama alanı, katılım bankaları aracılığıyla sağlandığı bilinmektedir. Bu yeni anlayış vesilesiyle, yatırımlarını faizsiz olarak yapmak ve değerlendirmek isteyen müşteriler, fonlarını değerlendirme imkanı bulmuşlardır. Diğer yandan, katılım bankaları aracılığıyla toplanan fonlar geneli itibariyle proje bazlı kullanıldığından kaynakların daha verimli kullanımı ve olası risk ve zararların minimize edilmesi sağlanmaktadır.

Diğer bir husus olarak katılım bankaları, faiz oranlarını düşürücü ve sınırlayıcı faaliyetlerinin fonksiyonel olarak ekonomiye katkı sağladığı kaidesine göre, ülkenin ekonomik büyümesine de katkı sağlamaktadır. Katılım bankaları, esnek fon toplama yöntemlerinin yanı sıra ticaret ve üretime dayalı finansman biçimleriyle cari faiz oranlarını aşağıya çekici bir fonksiyon yüklenmektedir. Bu ise ekonomide yatırımların hacminin artmasına yol açarak, üretilen mal ve hizmetlerin değerini, yani milli geliri artırıcı sonuç vermektedir.¹⁶⁴

¹⁶⁴ Türkiye Katılım Bankaları Birliği, “Katılım Bankaları, Topladığı Fonların Tamamını Reel Sektöre Akıtıyor”, **Katılım Bankaları 2008**, İstanbul: Türkiye Katılım Bankalar Birliği, 2009, s.26-27.

SONUÇ

İslami bankacılık kavramı temel olarak, İslamiyet'in gelişiyle beraber oluŖan faiz yasağına dayanmaktadır. Faiz yasağı itibariyle faizsiz bankacılığın temelleri çok daha eskiye dayandığı kaynaklarda belirtildiğı gibi günümüzde de kabul gören bir görüŖtür. Diğer yandan İslami bankacılık prensipleri dahilinde, faizin her ne surette olursa olsun kullanılmaması esası yanında sosyo-kültürel ve ekonomik kalkınma bu bankacılık anlayışı içerisinde önemli bir yere sahiptir. Nitekim faizsiz bankacılık sisteminde toplanan ve kullandırılan fonlar bireysel, kurumsal ve ulusal kalkınmaya destek olmak amacı yanında toplumsal kalkınma ve gelişmeyi de hedeflemektedir.

İslami bankacılık kapsamında ilk kurulan İslam Bankası 1975 yılında faaliyete geçen İslam Kalkınma Bankasıdır. Günümüz itibariyle 56 üye ülkeden oluŖan ve üye ülkeleri arasında sosyal, ekonomik ve kültürel kalkınmayı amaçlayan İslam Kalkınma Bankası, İslami bankacılık ilkelerine göre kurulmuş olan ve faaliyette bulunan ilk İslam bankası olarak örnek teşkil etmektedir. Bunun ardından 80'li yılların başında ilk özel İslami banka olarak Dar Al Mal Al İslami ve Albaraka Grup faaliyetlerine başlamıştır.

70'li yıllarda finans ve akademi çevrelerinden hayata geçirilmesi zor olarak nitelendirilen İslami bankacılığın ilk temellerinin atılmasıyla birlikte başta Ortadoğı'daki petrol zengini ülkeler olmak üzere bütün dünyada İslami bankacılığa karşı aşırı bir ilgi meydana geldi. Nitekim Bahreyn, Kuveyt, Katar, Suudi Arabistan ve Birleşik Arap Emirlikleri gibi körfez ülkeleri yanında dünyanın birçok ülkesinde İslam bankaları faaliyet göstermeye başladı. Günümüz rakamları ile dünya üzerinde toplamda 300'den fazla İslam bankası, 80'den fazla ülkede 1,2 trilyon USD'nin üzerinde bir rakama ulaştı.

İlk kurulan İslam bankası unvanına sahip İslam Kalkınma Bankası'nın kurucu üyeleri arasında yer almasına rağmen Türkiye faizsiz bankacılık sistemiyle daha geç dönemde tanışmıştır. Türkiye'de ilk olarak Özel Finans Kurumları adıyla hizmet vermeye başlayan katılım bankalarının ilki 1985 yılında kurulan Albaraka Türk Özel Finans Kurumu A.Ş. olmuştur. Özel Finans Kurumları ile ilgili düzenlemeler ise 19 Aralık 1999 tarihli 4491 sayılı kanun kapsamında, 4389 sayılı Bankalar Kanunu kapsamına alınmalarının ardından 2005 yılındaki 5411 sayılı kanun ile tüm faaliyetleri

ve denetimleri normal bankalar ile aynı kapsama getirilmiştir. Bu düzenlemelerin ardından günümüz itibariyle bankacılık hizmeti sunmaya devam eden Albaraka Türk Katılım Bankası, Kuveyt Türk Katılım Bankası, Türkiye Finans Katılım bankası ve Bank Asya olmak üzere 4 katılım bankası bulunmaktadır.

Türkiye’deki katılım bankalarının Türk bankacılık sektörü içerisinde 2012 yılı sonu itibariyle %5,1’lik bir paya sahiptir. Bu oran toplam bankacılık sektörü içerisinde küçük bir yere sahip olsa da, dünya genelinde İslam bankalarının toplam bankacılık sektörü içerisinde %1 olan payı ile karşılaştırıldığında dünya ortalamasının üstünde bir performansa sahiptir. Diğer yandan, her yıl hızlı bir ivme ile yükseliş gösteren Türkiye’deki katılım bankalarının toplam aktif büyüklüğü 2012 sonu itibariyle 70 milyar TL’nin üzerinde bir rakama ulaşmıştır.

Dünyada olduğu gibi Türkiye’de de büyük ve hızlı bir gelişme gösteren faizsiz bankacılık sisteminde kullanılan finansal araçlar arasında mudarebe, müşareke, murabaha, icare, iktina, bey’i müeccel, selem ve selef, tavarruk, tekafül ve dünya üzerinde başlı başına bir pazar haline gelmiş olan sukuk bulunmaktadır. Bu finansal entrümanlar içerisinde esas açısından mevduat bankalarında kullanılan finansal araçlara benzerlik taşıyanlar olsa da, uygulama, amaç ve kapsam açısından bu finansal araçlar farklılık göstermektedirler.

İslami finans araçlarında temel esas faizden arınmış olma şartıdır. Diğer yandan, bu finansal araçlar vasıtasıyla kullandırılan fonların reel bir proje ya da yatırıma dönüştürülmesi veya toplumun faydasına yürütülen işlerde kullanılması şartı faizsiz bankacılığın diğer şartlarından biridir. Diğer bir husus olarak İslami prensipler dahilinde, borcunu ödeyemeyen borçlunun borcunun bir kısmı ya da tamamının silinmesi İslami bankacılık sisteminde uygulanması gereken hususlardan biridir. Bu prensipler doğrultusunda faizsiz bankacılık sistemini oluşturan finansal araçlar ve faaliyetler günümüz bankalarına kıyasla farklılıklar göstermektedir.

Bütün bu veriler göz önüne alındığında faizsiz bankacılık sisteminin hem dünya hem de Türkiye’de hızla yayıldığı ve gelişim gösterdiği görülmektedir. Buna karşın, dünya üzerinde oluşmuş olan bankacılık sektörü içinde faizsiz bankaların payı dünyada %1; Türkiye’de ise %5 civarında bulunmaktadır. Fakat bu oranlar, faizsiz

bankacılığın 30 yıllık bir geçmişe sahip olduğu düşünöldüğünde çok hızlı gelişen ve büyüyen bir yapıya sahip olduğunu göstermektedir. Bu doğrultuda faizsiz bankacılık sadece Müslüman ölkelerde değil; başta Avrupa ve Amerika olmak üzere birçok ölkenin ilgilendiğı ve faaliyet göstermeye başladığı bir alan haline gelmiştir.

Dünya üzerinde faizsiz bankaların üssü Ortadoğudur. Fakat ilgili bölümlerde bahsedildiğı gibi dünyanın birçok ölkesinde yeni faizsiz bankalar kurulmuş, birçok köklü banka da faizli bankacılık faaliyetlerinin yanında faizsiz finansal araçlarla hizmet vermeye başlamıştır. Buradaki amaç, mevduat bankalarının kendi paylarını koruma istekleri yanında yeni mevduat ve fon kaynakları yaratma hedefidir. Nitekim faizsiz bankalar sunmuş oldukları yeni hizmetler vesilesiyle fon toplayabilirken mevduat bankaları mevcut sistemlerini devam ettirmektedirler. Ayrıca faizsiz sistemin reel sektörü kalkındırmaya yönelik daha etkin olduğu da yapılan araştırmalar sonucunda ortaya çıkan hususlardan biridir. Bu yönüyle faizsiz bankalar mevduat bankalarına kıyasla daha avantajlı bir konumda bulunmaktadır.

Dünyadaki örneklerinin aksine Türkiye’de katılım bankaları dışında faizsiz finanman enstümanları kullanan mevduat bankaları bulunmamaktadır. Bu durum katılım bankalarının lehine olsa da mevduat bankaları için bir kayıp olarak değerlendirilebilir. Nitekim yeni finansal araçların kullanımı rekabeti ve verilen hizmeti arttırması yönünden bankalar ve müşteriler arasındaki çeşitlenmeyi fazlalaştırıcı bir unsur olarak hem bankacılık sektörünün büyümesine hem de İslami bankacılığın yaygınlaşma alanının genişlemesine katkı sağlayabilir.

EKLER

EK-1: Dünya Üzerinde Faaliyet Gösteren Tekafül Sigorta Şirketleri

TEKAFÜL SİGORTA ŞİRKETLERİ	ÜLKE
Abu Dhabi National Takaful Co.	Abu Dhabi
Methaq Takaful Insurance Co	Abu Dhabi
Salama Assurances (formerly Al Baraka Oua Amane)	Cezayir
ACR ReTakaful MEA B.S.C. (c)	Bahreyn
Allianz Takaful Bahrain B.S.C.	Bahreyn
Allied Cooperative Insurance Group (formerly Oasis Insurance Cooperative)	Bahreyn
Chartis Takaful - Enaya (formerly AIG Takaful - Enaya) B.S.C.	Bahreyn
Hannover ReTakaful B.S.C. (c)	Bahreyn
Legal and General Gulf Takaful B.S.C. (c)	Bahreyn
Solidarity Islamic Takaful & Retakaful Co.	Bahreyn
t'azur Company B.S.C.	Bahreyn
Takaful & Re-Takaful International Investment Corp (Salama Group)	Bahreyn
Takaful International Company (formerly Bahrain Islamic Insurance Co)	Bahreyn
Fareast Islami Life Insurance Co. Ltd	Bangladeş
Islami Insurance Bangladesh Limited	Bangladeş
Padma Islami Life Insurance Ltd	Bangladeş
Prime Islami Life Insurance Ltd	Bangladeş
Takaful Islami Insurance Limited	Bangladeş
Insurans Islam TAIB Sdn Bhd (formerly Takaful TAIB Sdn Bhd)	Brunei
Syarikat Takaful Brunei Darussalam Sdn Bhd	Brunei
Takaful Brunei Am Sdn Bhd (formerly Takaful IBB Sdn Bhd)	Brunei
Takaful Brunei Keluarga Sdn Bhd (formerly Takaful BIBD Sdn Bhd)	Brunei
ACR ReTakaful Holdings Limited	Dubai
Dar Al Takaful (formerly Takaful House)	Dubai
Dubai Islamic Insurance and Reinsurance Company (Salama Group)	Dubai
Islamic Arab Insurance Company	Dubai
Noor Takaful	Dubai
Takaful Al Emarat Insurance Co. (Emirates Takaful Insurance)	Dubai
Takaful Re Limited	Dubai
Arab Orient Takaful Insurance Co. (new) - no website	Mısır

Egyptian Saudi Insurance Home (Salama Group) - no website	Mısır
Egyptian Takaful Insurance Company	Mısır
Nile Takaful Company	Mısır
PT Asuransi Syariah Mubarakah	Endonezya
PT Asuransi Takaful Keluarga	Endonezya
Takaful Indonesia	Endonezya
Alborz Insurance Co	Iran
Asia Insurance Co	Iran
Dana Insurance Co	Iran
Day Insurance Company	Iran
Export & Investment Insurance Co	Iran
Hafez Insurance Co	Iran
Iran Insurance Company	Iran
Karafarin Insurance Co	Iran
Mellat Insurance Co	Iran
Parsian Insurance Co	Iran
Razi Insurance Co	Iran
Saman Insurance Co	Iran
Sina Insurance Co	Iran
Al Barakah Takaful Company (formerly Arab American Takaful Insurance Co Ltd)	Ürdün
Arab Jordanian Insurance Group	Ürdün
First Insurance Company	Ürdün
The Islamic Insurance Company	Ürdün
Takaful Insurance of Africa Ltd	Ürdün
Ain Takaful Insurance	Kuveyt
Al Fajer Retakaful Insurance Company K.S.C.C	Kuveyt
Al Muthanna Takaful Insurance Co (K.S.C.C.)	Kuveyt
Al Safat Takaful Company	Kuveyt
Boubyan Takaful Insurance	Kuveyt
First Takaful Insurance Co	Kuveyt
Gulf Takaful Insurance Company K.S.C. c	Kuveyt
National Takaful Insurance Company	Kuveyt
Ritaj Takaful Insurance Company (B.C.C.C)	Kuveyt
Takaful Islamic Insurance Co (E.C.)	Kuveyt

Warba Takaful Insurance Company	Kuveyt
Wethaq Takaful Insurance Company (K.C.S.c).	Kuveyt
Al Aman Takaful Insurance S.A.A	Lübnan
Arab Re	Lübnan
Takaful Insurance Co.	Libya
Takaful SA (Solidarity Group) - no website	Lüksemburg
ACR ReTakaful SEA Berhad	Malezya
AIA AFG Takaful Berhad	Malezya
AmFamily Takaful Berhad	Malezya
Asean Retakaful International (L) Ltd	Malezya
CIMB Aviva Takaful Berhad	Malezya
Etiqa Takaful Berhad (merged Takaful Nasional Sdn Bhd)	Malezya
Great Eastern Takaful Sdn Bhd	Malezya
Hong Leong MSIG Takaful Berhad	Malezya
HSBC Amanah Takaful (Malaysia) Sdn Bhd	Malezya
ING PUBLIC Takaful Ehsan Berhad	Malezya
MAA Takaful Berhad	Malezya
MNRB Retakaful Berhad	Malezya
Munchener Ruckversicherungs-Gesellschaft (Munich Re Retakaful)	Malezya
Prudential BSN Takaful Berhad	Malezya
Syarikat Takaful Malaysia Berhad	Malezya
Takaful Ikhlas Sdn Bhd	Malezya
Amana Takaful (Maldives) PLC	Maldivler
Taamin Assurances Islamique	Moritanya
Dawood Family Takaful Limited	Pakistan
Pak-Kuwait Takaful Company Limited	Pakistan
Pak-Qatar Family Takaful Limited	Pakistan
Takaful Pakistan Limited	Pakistan
Al Jasr Takaful	Katar
Al Khaleej Takaful Insurance & Reinsurance Co (formerly Al Khaleej Insurance & Reinsurance Co)	Katar
Damaan Islamic Insurance Company (Beema)	Katar
Qatar Islamic Insurance Company	Katar
Al Ahli Takaful Company	Suudi Arabistan
Al Ahlia Insurance Co for Co-operative Insurance	Suudi Arabistan

Al Rajhi Company for Cooperative Insurance	Suudi Arabistan
Arabian Malaysian Takaful Company	Suudi Arabistan
International Islamic Insurance Co.	Suudi Arabistan
Islamic Arab Insurance Co.	Suudi Arabistan
SABB Takaful	Suudi Arabistan
SALAMA - Islamic Arab Insurance Co	Suudi Arabistan
Saudi IAIC Cooperative Insurance Company (Salama Group)	Suudi Arabistan
Saudi United Cooperative Insurance Company (Wala'a)	Suudi Arabistan
Solidarity Saudi Takaful Co	Suudi Arabistan
The Company for Co-operative Insurance (Tawuniya)	Suudi Arabistan
The Islamic Corporation for Insurance of Investment & Export Credit	Suudi Arabistan
Weqaya Takaful Insurance & Reinsurance Company	Suudi Arabistan
Reliance Takaful	Suudi Arabistan
Takaful South Africa (Pty) Ltd	Kuzey Afrika
Amana Takaful Insurance	Sri Lanka
Ceylinco Takaful Ltd	Sri Lanka
Albaraka Insurance Co. (Sudan) Ltd	Sudan
Islamic Insurance Co. Ltd	Sudan
Red Sea Insurance Company Ltd	Sudan
Shiekan Insurance & Reinsurance Co Ltd	Sudan
The Blue Nile Insurance Co Ltd	Sudan
The Sudanese Insurance and Reinsurance Company Ltd	Sudan
The United Insurance Co (Sudan) Ltd	Sudan
Watania Co-operative Insurance Company	Sudan
Al Aqeelah Takaful Insurance Company	Suriye
Noor Takaful Insurance Company	Suriye
Syrian Islamic Insurance Company	Suriye
Muang Thai Takaful	Tayland
Beit Elttamoul Tunisi Saudi - Reinsurance Co	Tunus
Zitouna Takaful - new and no website	Tunus
Neova Sigorta A.S	Türkiye
Principle Insurance Holdings Limited (formerly British Islamic Insurance Holdings Ltd)	Birleşik Krallık
Salaam Halal Insurance (ceased trading Nov 2009)	Birleşik Krallık

EK-2: Dünya Üzerinde Faaliyet Gösteren İslami Bankalar

İSLAMİ FİNANS KURUMLARI	ÜLKE
Abu Dhabi Islamic Bank	Abu Dhabi
Abu Dhabi National Islamic Finance (ADNIF) - subsidiary of National Bank of Abu Dhabi	Abu Dhabi
Al Hilal Bank (aka Crescent Bank)	Abu Dhabi
Al Salam Bank (Algeria)	Cezayir
Banque Al-Baraka d'Algerie	Cezayir
Gulf Bank Algeria	Cezayir
Kauthar Bank	Azerbaycan
ABC Islamic Bank (E.C)	Bahreyn
Al Baraka Islamic Bank (formerly Al Baraka Islamic Investment Bank & merged with Al Amin Bank)	Bahreyn
Al Salam Bank (Bahrain)	Bahreyn
Albaraka Banking Group (Bahrain)	Bahreyn
Arcapita Bank B.S.C. (c) (formerly First Islamic Investment Bank)	Bahreyn
Bahrain Islamic Bank	Bahreyn
Bank Alkhair B.S.C. (C) (formerly Unicorn Investment Bank)	Bahreyn
Capinnova Investment Bank B.S.C. (c)	Bahreyn
Capital Management House B.S.C.(c)	Bahreyn
Capinvest B.S.C.(c) (formerly Khaleej Finance and Investment)	Bahreyn
Citi Islamic Investment Bank E. C. (CIIB)	Bahreyn
Elaf Bank B.S. (c) - (formerly Sokouk Exchange Center - Tadawul)	Bahreyn
Family Bank	Bahreyn
First Energy Bank B.S.C. (c)	Bahreyn
First Investment Bank B.S.C (c) - Dissolved	Bahreyn
Global Banking Corporation B.S.C. (c)	Bahreyn
Gulf Finance House (GFH)	Bahreyn
Gulf One Investment Bank	Bahreyn
International Investment Bank B.S.C. (c), Manama	Bahreyn
Investment Dar Bank (B.S.C.) (c)	Bahreyn
Investors Bank B.S.C (C)	Bahreyn
Ithmaar Bank (formerly Faysal Investment Bank of Bahrain E.C and merged with Shamil Bank of Bahrain)	Bahreyn
Khaleeji Commercial Bank B.S.C. (E.C) (formerly GFH Commercial Bank)	Bahreyn

Kuwait Finance House (Bahrain) B.S.C. (c)	Bahreyn
Seera Investment Bank B.S.C. (c) (formerly United International Bank)	Bahreyn
Venture Capital Bank B.S.C (c)	Bahreyn
Al-Arafah Islami Bank Limited	Bangladeş
Export Import Bank of Bangladesh (Exim Bank)	Bangladeş
First Security Islami Bank Ltd	Bangladeş
ICB Islamic Bank Ltd (formerly The Oriental Bank Ltd)	Bangladeş
Islami Bank Bangladesh Limited	Bangladeş
Shahjalal Islami Bank Limited	Bangladeş
Social Investment Bank Limited	Bangladeş
Bosna Bank International	Bosna
Bank Islam Brunei Darussalam Berhad (merged Islamic Development Bank of Brunei)	Brunei
Faisal Islamic Bank of Kibris Ltd	Kıbrıs
Ajman Bank	Dubai
Dubai Bank	Dubai
Dubai Islamic Bank	Dubai
Emirates Islamic Bank (formerly Middle East Bank)	Dubai
Noor Islamic Bank	Dubai
Rasameel Investment Bank	Dubai
YUSR Islamic Investment Bank	Dubai
AlBaraka Bank Egypt (formerly The Egyptian Saudi Finance Bank)	Mısır
Faisal Islamic Bank of Egypt	Mısır
ZamZam Bank S.C.	Etiyopya
Arab Gambian Islamic Bank	Gambiya
Banque Islamique de Guinee	Gine
PT Bank BCA Syariah (formerly Bank Utama Internasional Bank)	Endonezya
PT Bank BRI Syariah	Endonezya
PT Bank Maybank Syariah Indonesia (formerly PT Bank Maybank Indocorp (BMI))	Endonezya
PT Bank Muamalat Indonesia, Tbk	Endonezya
PT Bank Panin Syariah (formerly Bank Harfa)	Endonezya
PT Bank Syariah Bukopin (formerly PT Bank Persyarikatan Indonesia)	Endonezya
PT Bank Syariah Mandiri	Endonezya
PT Bank Syariah Mega Indonesia	Endonezya

PT Bank Victoria Syariah (formerly PT Bank Swaguna)	Endonezya
Ansar Bank	Iran
Bank Day	Iran
Bank Eghtesad Novin (EN Bank)	Iran
Bank Maskan	Iran
Bank Mellat	Iran
Bank Melli	Iran
Bank Pasargad	Iran
Bank Qarzolhasane Mehr Iran	Iran
Bank Refah	Iran
Bank Saderat Iran (BSI)	Iran
City Bank	Iran
Karafarin Bank	Iran
Parsian Bank	Iran
Post Bank of Iran	Iran
Saman Bank	Iran
Sarmayeh Bank	Iran
Sepah Bank	Iran
Sina Bank	Iran
Tat Bank	Iran
Tejarat Bank	Iran
Al Bilad Islamic Bank for Investment and Funding	Irak
Cihan Bank for Islamic Investment & Finance	Irak
Dijlah & Furat (Tigris & Euphrates) Bank for Development & Investment	Irak
Elaf Islamic Bank (formerly Barakaat Bank for Investment and Funding)	Irak
Iraqi Islamic Bank for Investment & Development	Irak
National Islamic Bank	Irak
Islamic International Arab Bank	Ürdün
Jordan Dubai Islamic Bank	Ürdün
Jordan Islamic Bank (Al Baraka banking group)	Ürdün
Al Hilal Islamic Bank JSC	Kazakistan
AsiaCredit Bank (formerly Lariba Bank)	Kazakistan
First Community Bank Limited	Kenya
Gulf African Bank	Kenya

Ahli United Bank (formerly Bank of Kuwait & the Middle East) KSC	Kuveyt
Boubyan Bank (K.S.C)	Kuveyt
Kuwait Finance House	Kuveyt
Kuwait International Bank (formerly Kuwait Real Estate Bank)	Kuveyt
Warba Bank	Kuveyt
First Islamic Investment Bank Ltd	Labuan
Al Baraka Bank Lebanon S.A.L	Lübnan
Arab Finance House S.A.L	Lübnan
Blom Development Bank	Lübnan
Lebanese Islamic Bank (LIB)	Lübnan
Affin Islamic Bank Berhad	Malezya
Al-Hidayah Investment Bank (Labuan) Ltd	Malezya
Al-Rajhi Banking & Investment Corpn (Malaysia) Berhad	Malezya
Alkhair International Islamic Bank Malaysia Berhad (formerly Unicorn International Islamic Bank Malaysia Berhad)	Malezya
Alliance Islamic Bank Malaysia Berhad	Malezya
AmIslamic Bank Berhad	Malezya
Asian Finance Bank Berhad	Malezya
Bank Islam Malaysia Berhad	Malezya
Bank Kerjasama Rakyat Malaysia Berhad	Malezya
Bank Muamalat Malaysia Berhad	Malezya
Bank Persatuan Malaysia Berhad	Malezya
CIMB Islamic Bank Berhad	Malezya
EONCAP Islamic Bank Berhad	Malezya
Hong Leong Islamic Bank Berhad	Malezya
HSBC Amanah Malaysia Berhad	Malezya
Kuwait Finance House (Labuan) Berhad - no website	Malezya
Kuwait Finance House (Malaysia) Berhad	Malezya
Maybank Islamic Behad	Malezya
OCBC Al-Amin Bank Berhad	Malezya
PT Bank Muamalat Indonesia, Kuala Lumpur Branch	Malezya
Public Islamic Bank Berhad	Malezya
RHB Islamic Bank Berhad	Malezya
RUSD Investment Bank Inc, Labuan	Malezya
Standard Chartered Saadiq Berhad	Malezya

Maldives Islamic Bank Pvt Ltd	Maldivler
Banque Al Wava Mauritanienne Islamique (BAMIS) (formerly Banque Al Baraka Mauritanienne Islamique)	Moritanya
Banque Islamique de Mauritanie - no website	Moritanya
Century Banking Corporation Ltd	Mauritius
Banque Islamique du Niger - no website	Nijer
Jaiz Bank International Plc	Nijerya
Al Izz International Bank (Bank Al Izz) - new and not in operations yet	Umman
Bank Nizwa	Umman
Al Baraka Bank (Pakistan) Limited (merger of Al Baraka Islamic Bank & Emirates Global Islamic Bank)	Pakistan
BankIslami Pakistan Limited	Pakistan
Burj Bank Limited (formerly Dawood Islamic Bank Limited)	Pakistan
Dubai Islamic Bank Pakistan Limited	Pakistan
Meezan Bank Limited	Pakistan
Al Aqsa Islamic Bank (liquidated & licence revoked April 2010)	Filistin
Arab Islamic Bank	Filistin
National Islamic Bank - no website	Filistin
Palestine Islamic Bank	Filistin
Al-Amanah Islamic Investment Bank of the Philippines	Filipinler
Al Rayan Investment LLC	Katar
Barwa Bank	Katar
Masraf Al Rayan Bank	Katar
Qatar First Investment Bank	Katar
Qatar International Islamic Bank	Katar
Qatar Islamic Bank	Katar
Qinvest PLC	Katar
Badr Forte Bank (license revoked in 2006)	Rusya
Al Rajhi Banking & Investment Corp (Saudi Arabia)	Suudi Arabistan
Al-Khabeer Merchant Finance Corporation	Suudi Arabistan
Alinma Bank	Suudi Arabistan
Bank Al Jazira	Suudi Arabistan
Bank Albilad	Suudi Arabistan
Banque Islamique du Senegal	Senegal
Sharjah Islamic Bank (formerly National Bank of Sharjah)	Birleşik Arap Emirlikleri

The Islamic Bank of Asia (IBA)	Singapur
Dahabshil Bank International	Somali
Dayax Islamic Bank	Somali
Salaam African Bank	Somali
Al-Baraka Bank Ltd (South Africa)	Kuzey Afrika
Amana Bank Ltd	Sri Lanka
Al Jazeera Sudanese Jordanian Bank	Sudan
Al Salam Bank (Sudan)	Sudan
Al Shamal Islamic Bank - no website	Sudan
AlBaraka Bank Sudan	Sudan
Animal Resources Bank (ARB)	Sudan
Arab Sudanese Bank (subsidiary of Arab Bank) - no website	Sudan
Bank of Khartoum (BoK)	Sudan
Blue Nile Mashreq Bank	Sudan
Byblos Bank Africa ltd	Sudan
Emirates and Sudan Bank	Sudan
Faisal Islamic Bank (Sudan)	Sudan
Financial Investment Bank	Sudan
National Bank of Sudan	Sudan
Omdurman National Bank	Sudan
Real Estate Commercial Bank	Sudan
Saudi Sudanese Bank	Sudan
Sudanese Egyptian Bank	Sudan
Sudanese French Bank	Sudan
Sudanese Islamic Bank - in the pipeline	Sudan
Tadamon Islamic Bank	Sudan
United Capital Bank (UCB)	Sudan
Workers National Bank	Sudan
Faisal Private Bank (Switzerland) S.A	İsviçre
Al Baraka Bank (Syria)	Suriye
Cham Bank (Al-Sham Islamic Bank)	Suriye
Syria International Islamic Bank (SIIB)	Suriye
Amana Bank Limited	Tanzanya
Islamic Bank of Thailand	Tayland

Banque Zitouna	Tunus
Al Baraka Bank Tunisia (formerly Bank Ettamouil Tounsi Saoudi (BEST Bank))	Tunus
Albaraka Turk Participation Bank (formerly Al-Baraka Turkish Finance House)	Türkiye
Bank Asya (Asya Katilim Bankasi Anonim Sirketi) (formerly Asya Finans Kurumu A.S.)	Türkiye
Kuveyt Turk Participation Bank (Kuwait Turk)	Türkiye
Türkiye Finans Katilim Bankasi A.S (formerly Anadolu Finans Kurumu)	Türkiye
Cyprus Islamic (offshore) Bank Ltd	K.K.T.C.
The National Islamic Bank of Uganda - no website	Uganda
Bank of London and the Middle East plc (BLME)	Birleşik Krallık
European Islamic Investment Bank PLC (EIIB)	Birleşik Krallık
Gatehouse Bank	Birleşik Krallık
Islamic Bank of Britain (IBB)	Birleşik Krallık
QIB (UK) PLC (formerly European Finance House)	Birleşik Krallık
American Finance House (LARIBA)	Amerika Birleşik Devletleri
University Islamic Financial Corporation, Ann Arbor	Amerika Birleşik Devletleri
International Islamic Union Bank - no website	Yemen
Islamic Bank of Yemen for Finance & Investment	Yemen
Saba Islamic Bank (Yemen)	Yemen
Shamil Bank of Yemen & Bahrain	Yemen
Tadhamon International Islamic Bank	Yemen

EK-3: Dünya Üzerinde İslami Bankacılık Hizmeti de Sunan Bankalar

İSLAMİ BANKACILIK HİZMETİ DE VEREN BANKALAR	ÜLKE
Abu Dhabi Commercial Bank Meethaq	Abu Dhabi
First Gulf Bank - Siraj	Abu Dhabi
Azizi Bank	Afganistan
Bakhtar Bank (took over Development Bank of Afghanistan)	Afganistan
Ghazanfar Bank	Afganistan
New Kabul Bank	Afganistan
National Australia Bank	Avustralya
Amrahbank	Azerbaycan
Nikoil Bank	Azerbaycan
Turan Bank	Azerbaycan
Ahli United Bank - Al Hilal Islamic Banking Services	Bahreyn
Arab Banking Corporation B.S.C., Manama	Bahreyn
Bank Muscat International B.S.C	Bahreyn
Bank of Bahrain & Kuwait B.S.C.	Bahreyn
BMI Bank B.S.C. (c)	Bahreyn
BNP Paribas Najmah, Manama	Bahreyn
CIMB Middle East B.S.C. (c) (formerly CIMB Islamic Investment House)	Bahreyn
Gulf International Bank B.S.C.	Bahreyn
TAIB Bank	Bahreyn
The Arab Investment Company SAA (Offshore Banking Unit)	Bahreyn
United Gulf Bank	Bahreyn
AB Bank Limited	Bangladeş
Bank Asia Limited	Bangladeş
Dhaka Bank Ltd	Bangladeş
National Credit & Commercial Bank Ltd	Bangladeş
Prime Bank Limited	Bangladeş
Pubali Bank Limited	Bangladeş
Sonali Bank Limited	Bangladeş
Southeast Bank Limited	Bangladeş
Standard Bank Limited	Bangladeş
The City Bank Limited	Bangladeş

The Premier Bank Limited	Bangladeş
Trust Bank Limited	Bangladeş
First National Bank of Botswana	Botswana
Bank of Ningxia	Çin
London Asia Group	Çin
Commercial Bank International	Dubai
Commercial Bank of Dubai - Attijari Al Islami	Dubai
Mashreqbank - Badr Al-Islami	Dubai
Shuaa Capital	Dubai
UBS AG - Dubai Branch (absorbed Noriba Bank)	Dubai
Al Watany Bank of Egypt	Mısır
Arab Investment Bank	Mısır
Banque Misr	Mısır
Egyptian American Bank	Mısır
Misr Exterior Bank	Mısır
National Bank of Egypt	Mısır
The United Bank (merged United Bank of Egypt, Nile Bank and Islamic International Bank for Investment and Development)	Mısır
BNP Paribas (selected countries)	Fransa
Calyon Corporate & Investment Bank	Fransa
Deutsche Bank AG	Almanya
PT Bank BPD Daerah Istimewa Yogyakarta	Endonezya
PT Bank BTN (formerly PT Bank Tabungan Negara) - SBU	Endonezya
PT Bank CIMB Niaga - SBU (CIMB Niaga Syariah)	Endonezya
PT Bank Danamon Indonesia - SBU (Danamon Syariah)	Endonezya
PT Bank DKI - SBU	Endonezya
PT Bank IFI - Liquidated by Bank Indonesia	Endonezya
PT Bank Internasional Indonesia - SBU	Endonezya
PT Bank Negara Indonesia - SBU (BNI Syariah)	Endonezya
PT Bank Permata - SBU (PermataBank Syariah)	Endonezya
PT BPD Aceh - SBU - no website	Endonezya
PT BPD Bank Riau Kepri	Endonezya
PT BPD Jawa Barat dan Banten (Bank Jabar Banten) - SBU (formerly PT BPD Jawa Barat)	Endonezya
PT BPD Kalimantan Barat - SBU - no website	Endonezya

PT BPD Kalimantan Selatan	Endonezya
PT BPD Nusa Tenggara Barat - SBU	Endonezya
PT BPD Riau - SBU (bankriau SYARIAH)	Endonezya
PT BPD Sumatera Selatan (Bank Sumsel) - SBU	Endonezya
PT BPD Sumatera Utara (Bank Sumut) - SBU	Endonezya
Arab Banking Corporation (Jordan)	Ürdün
Arab Jordan Investment Bank	Ürdün
Cairo Amman Bank	Ürdün
Societe Generale De Banque-Jordanie (formerly Middle East Investment Bank)	Ürdün
TAIB Kazak Bank	Kazakistan
NIC Bank	Kenya
Kenya Commercial Bank - Amana Islamic Suite	Kenya
Commercial Bank of Kuwait	Kuveyt
Gulf Bank K.S.C	Kuveyt
National Bank of Kuwait	Kuveyt
The International Investor	Kuveyt
Bank of Beirut	Lübnan
Fransabank	Lübnan
Affin Investment Bank Berhad	Malezya
Alliance Investment Bank Malaysia Berhad	Malezya
Amanahraya Investment Bank Ltd	Malezya
AmInvestment Bank Berhad	Malezya
CIMB Investment Bank	Malezya
Citibank Berhad	Malezya
Deutsche Bank (Malaysia) Berhad	Malezya
KAF Investment Bank Berhad	Malezya
Kenanga Investment Bank Berhad	Malezya
Maybank International Islamic Banking Operations	Malezya
Maybank Investment Bank Berhad (formerly Aseambankers Berhad)	Malezya
MIDF Amanah Investment Bank Berhad	Malezya
OSK Investment Bank Berhad	Malezya
BACIM Bank	Moritanya
Banque Centrale Populaire	Fas
Bank PHB	Nijerya

First Inland Bank PLC (FinBank)	Nijerya
Integrated Microfinance Bank PLC	Nijerya
Bank Muscat (SAOG)	Umman
ABN AMRO Pakistan (merged Prime Commercial Bank Ltd)	Pakistan
Allied Bank Limited	Pakistan
Askari Bank Ltd (formerly Askari Commercial Bank Ltd)	Pakistan
Bank Al Habib Limited	Pakistan
Bank Alfalah Limited	Pakistan
Escorts Investment Bank Limited	Pakistan
Faysal Bank Limited - Barkat Islamic Bank (merged Al Faysal Investment Bank Limited)	Pakistan
First Dawood Investment Bank Limited	Pakistan
First Women Bank Limited	Pakistan
Habib Bank Limited	Pakistan
Habib Metropolitan Bank (formerly Metro Bank Ltd and merged with Habib Bank AG Zurich)	Pakistan
Innovative Investment Bank Ltd	Pakistan
JS Bank Limited	Pakistan
MCB Bank Limited (formerly Muslim Commercial Bank Ltd)	Pakistan
Mybank Ltd (formerly Bolan Bank Ltd)	Pakistan
National Bank of Pakistan	Pakistan
NIB Bank Limited (formerly NDLC-IFIC Bank Ltd and merged PICIC Commercial Bank)	Pakistan
Samba Bank Limited (formerly Crescent Commercial Bank Limited)	Pakistan
Silkbank Limited (formerly Saudi Pak Commercial Bank Limited)	Pakistan
Soneri Bank Limited	Pakistan
Standard Chartered Bank (Pakistan) Limited (merge with Union Bank Ltd)	Pakistan
Summit Bank Ltd (formerly Arif Habib Bank Limited and merged with Mybank Ltd and Atlas Bank Ltd))	Pakistan
The Bank of Punjab	Pakistan
The Royal Bank of Scotland (RBS Pakistan)	Pakistan
United Bank Limited - UBL Ameen	Pakistan
Ahli Bank QSC	Katar
Al Ahli Bank (Qatar)	Katar
Al Khalij Commercial Bank (al khaliji)	Katar
Commercial Bank of Qatar - Al Safa Islamic Banking (discontinued 31/12/2011)	Katar

Doha Bank - Doha Islamic	Katar
HSBC (Qatar)	Katar
International Bank of Qatar (Al Yusr Islamic Banking Service)	Katar
United Bank Ltd	Katar
AK Bars Bank	Rusya
Al Bank Al Saudi Al Fransi	Suudi Arabistan
Arab National Bank	Suudi Arabistan
Banque Saudi Fransi	Suudi Arabistan
Riyad Bank	Suudi Arabistan
Samba Financial Group (formerly The Saudi American Bank)	Suudi Arabistan
Saudi British Bank	Suudi Arabistan
Saudi Hollandi Bank	Suudi Arabistan
The National Commercial Bank (NCB)	Suudi Arabistan
The Saudi Investment Bank	Suudi Arabistan
First National Bank	Kuzey Afrika
Absa Bank Limited	Kuzey Afrika
Hatton National Bank PLC - Al Najah	Sri Lanka
MCB Bank Limited	Sri Lanka
Qatar National Bank (QNB Al Islami)	Sudan
Credit Suisse	İsviçre
National Bank of Commerce	Tanzanya
Stanbic Bank	Tanzanya
Bank for Agriculture and Cooperation	Tayland
Cyprus Islamic Offshore Bank Ltd	K.K.T.C.
Emirates NBD	Birleşik Arap Emirlikleri
United Arab Bank	Birleşik Arap Emirlikleri
ABC International Bank - Alburaq	Birleşik Krallık
HSBC Amanah (UK)	Birleşik Krallık
Lloyds TSB Islamic Financial Services	Birleşik Krallık
The Royal Bank of Scotland	Birleşik Krallık
United National Bank	Birleşik Krallık
National Bank of Umm Al Qaiwain	Birleşik Krallık
Bank of Whittier	Amerika Birleşik

	Devletleri
Devon Bank	Amerika Birleşik Devletleri
People's Bank of Zanzibar	Zanzibar

EK-4: Ülkeler'in İslam Kalkınma Bankası Bünyesinde Üye Olduğu Kurumlar

	Country	IDB	ICIEC	ICD	ITFC	Membership of the Entities (out of 4)
1	Afghanistan	√	×	×	×	1
2	Albania	√	√	√	×	3
3	Algeria	√	√	√	√	4
4	Azerbaijan	√	×	√	×	2
5	Bahrain	√	√	√	√	4
6	Bangladesh	√	√	√	√	4
7	Benin	√	√	√	√	4
8	Brunei Darussalam	√	√	√	√	4
9	Burkina Faso	√	√	√	√	4
10	Cameroon	√	√	√	√	4
11	Chad	√	√	√	×	3
12	Comoros	√	√	×	×	1
13	Côte d'Ivoire	√	√	√	√	4
14	Djibouti	√	√	√	√	4
15	Egypt	√	√	√	√	4
16	Gabon	√	√	√	√	4
17	Gambia	√	√	√	√	4
18	Guinea	√	√	√	×	3
19	Guinea-Bissau	√	×	√	×	2
20	Indonesia	√	√	√	√	4
21	Iran	√	√	√	√	4
22	Iraq	√	×	√	×	2
23	Jordan	√	√	√	√	4
24	Kazakhstan	√	√	√	×	3
25	Kuwait	√	√	√	√	4
26	Kyrgyz Republic	√	×	√	×	2
27	Lebanon	√	√	√	√	4
28	Libya	√	√	√	√	4
29	Malaysia	√	√	√	√	4
30	Maldives	√	×	√	×	2
31	Mali	√	√	√	×	3
32	Mauritania	√	√	√	√	4
33	Morocco	√	√	√	√	4
34	Mozambique	√	×	√	√	3
35	Niger	√	√	√	√	4
36	Nigeria	√	√	√	√	4
37	Oman	√	√	×	×	2
38	Pakistan	√	√	√	√	4
39	Palestine	√	×	√	√	3
40	Qatar	√	√	√	√	4
41	Saudi Arabia	√	√	√	√	4
42	Senegal	√	√	√	√	4
43	Sierra Leone	√	×	√	×	2
44	Somalia	√	×	×	√	2
45	Sudan	√	√	√	√	4
46	Suriname	√	×	√	×	2
47	Syria	√	√	√	√	4
48	Tajikistan	√	×	√	×	2
49	Togo	√	×	×	×	1
50	Tunisia	√	√	√	√	4
51	Turkey	√	√	√	√	3
52	Turkmenistan	√	×	√	×	2
53	Uganda	√	√	√	√	4
54	U.A.E.	√	√	√	√	4
55	Uzbekistan	√	×	√	×	2
56	Yemen	√	√	√	√	4
	Total	56	40	52	37	-

KAYNAKÇA

Kitaplar

Ahmad, Ausaf. **Contemporary Practices of Islamic Financing Techniques**. Jeddah: Islamic Development Bank Islamic Research and Training Institute (IRTI). 1993.

Ahmad, Ziyauddin. **Islamic Banking: State of The Art**. 1. Basım, Jeddah: Islamic Development Bank Islamic Research and Training Institute (IRTI), 1994.

Akın, Cihangir. **Faizsiz Bankacılık ve Kalkınma**. 1. Basım, İstanbul: Kayıhan Yayınları, 1986.

Battal, Ahmet. **Bankalarla Karşılaştırmalı Olarak Hukukî Yönden Özel Finans Kurumları**. Ankara: Banka ve Ticaret Hukuku Araştırma Enstitüsü, No: 343, 1999.

Bayındır, Servet. **İslam Hukuku Penceresinden Faizsiz Bankacılık**. İstanbul: Rağbet Yayınları, 2005.

Bendjilali, Boualem ve Tariqullah Khan, **Economics of Diminishing Musharaka**, Jeddah: Islamic Development Bank Islamic Research and Training Institute (IRTI), 1995.

Çağatay, Neşet. **Osmanlı İmparatorluğu'nda Riba- Faiz Konusu Para Vakıfları ve Bankacılık**. 9. Basım, Ankara: V.D. Yayınları, 1971.

Çizakça, Murat. **Risk Sermayesi, Özel Finans Kurumları ve Para Vakıfları**. İstanbul: İlmi Neşriyat, 1993.

Daşdemir, Latif. **Osmanlı Devleti'nde Banker-Sarraf Faaliyetleri Yahut Bir Gerileme Sebebi Olarak Bankacılıktaki Gecikme**. Ankara: Osmanlı Yayınları, 1999.

Diyanet İşleri Başkanlığı. **Tecrid-i Sarih Tercümesi ve Şerhi**. Ankara: Diyanet İşleri Başkanlığı Yayınları, 1974.

El-Ghazali, Abdel Hamid. **Man is the Basis of the Islamic Strategy for Economic Development**. 1. Basım, Jeddah: Islamic Development Bank Islamic Research and Training Institute (IRTI), 1994.

Ersöz, Halis Yunus. **Türkiye’de Kurumsal Sosyal Sorumluluk Anlayışının Gelişiminde Meslek ve Sivil Toplum Kuruluşları**. İstanbul: İstanbul Ticaret Odası Yayınları, Vol.36, 2001

Günel, Vural. **Özel Finans Kurumları**. Ankara: Türkiye Bankalar Birliği, 1984.

Hitti, Philip K. **Siyasi ve Kültürel İslam Tarihi**. Salih Tuğ (çev.). İstanbul: Boğaziçi Yayınevi, 1980.

Ilias, Shareyah. “Islamic Finance: Overview and Policy Concerns”, **Congressional Research Services**. 30 Kasım 2010, ss.1-9.

Kadri, Hüseyin Kazım. **Türk Lugatı**. İstanbul: Maarif Matbaası, 1927.

Karluk, Rıdvan. **Küreselleşen Dünyada Uluslar arası Ekonomik Kurulurlar ve Entegrasyonlar**. 2. Basım, Eskişehir: Eskişehir Üniversitesi Basımevi, İstanbul, 1995.

Keynes, John Maynard. **The General Theory of Employment, Interest and Money**. New Delhi: Atlantic Publishers & DIST, 2006.

Matyszak, Philip. **Ancient Rome on Five Denarii a Day**. New York: Thames & Hudson, 2007.

Mevdudi, Ebu’l A’la. **Faiz**. İstanbul: Bir Yayıncılık, 1985.

Obaidullah, Mohammed. **Islamic Financial Services**. Jeddah: Scientific Publishing Centre, King Abdulaziz University, 2005.

Orman, Sabri. **Gazali’nin İktisat Felsefesi**. İstanbul: İnsan Yayınları, 2002.

Özsoy, İsmail. **Özel Finans Kurumları**. 1. Basım, İstanbul: Asya Finans Kültür Yayınları, 1997.

Parasız, İlker. **Modern Bankacılık – Teori ve Uygulama**. İstanbul: Banksis Yayınları, 2000.

Şekerci, Osman. **İslam Şirketler Hukuku: Emek – Sermaye Şirketi**. İstanbul: Marifet Yayınları, 1981.

Takan, Mehmet. **Bankacılık: Teori Uygulama ve Yönetim**. 1. Basım, Ankara: Nobel Yayın Dağıtım, 2001.

Uçar, Mustafa. **Türkiye’de – Dünyada Faizsiz Bankacılık ve Hesap Sistemleri**. İstanbul: Faisal Eğitim ve Yardımlaşma Vakfı Yayınları, 1993.

Yeniçeri, Celal. **İslamda Devlet Bütçesi**. İstanbul: Şamil Yayınevi, 1984.

Yeniçeri, Celal. **Hız. Muhammed - Yaşadığı ve Yön Verdiği Hayat**. 2.Basım, İstanbul: Marmara Üniversitesi İlahiyat Fakültesi Vakfı, 2007.

Yılmaz, Osman Nihat. **Faizsiz Bankacılık İlkeleri ve Katılım Bankacılığı**. Antalya: Türkiye Katılım Bankalar Birliği, 2010.

Zaim, Sabahattin. **Türkiye’nin Yirminci Yüzyılı Toplum/ İktisat/ Siyaset**. 1. Basım, İstanbul: İşaret Yayınları, 2005.

Zerka, Ahmet ve Muhammed Abdülaziz Neccar. **İslam Düşüncesinde Ekonomi, Banka ve Sigorta**. Hayrettin Karaman (çev.). İstanbul: İz Yayıncılık, 2003.

Zeme, Hasan ve Muhammed Faruk, **Faiz Tarihi ve İslam**. Osman Şekerci (çev.). İstanbul: Sinan Yayınevi, 1968.

Sürekli Yayınlar

Albaraka Türk Katılım Bankası A.Ş., “Albarak Türk 2011 Yılı Faaliyet Raporu”, 2011, ss.1-177.

Albaraka Türk Katılım Bankası A.Ş. “30 Eylül 2012 Dönemi Faaliyet Raporu”, 2012, ss.1-14.

Al Baraka Banking Group B.S.C. **Additional Public Disclosures**. 31 Aralık 2011, ss.1-33.

Bank Asya. “Asya Katılım Bankası A.Ş. 2012 Yılı III. Ara Dönem Konsolide Faaliyet Raporu”, 2013, ss.1-12.

Bank Asya. “Asya Katılım Bankası A.Ş. 2011 Yılı Faaliyet Raporu”, 2012, ss.1-245.

Bankacılık Düzenleme ve Denetleme Kurumu. “Türk Bankacılık Sektörü Genel Görünümü”, Sayı:2013/1, Aralık 2012, ss.1-64.

Bayındır, Abdülaziz. “Faizsiz Sistemde Ödemeyi Geciktiren Borçluya Uygulanacak Maddi Ceza”, *İstanbul Üniversitesi İlahiyat Fakültesi Dergisi*. 2001, No.3. ss.51-70.

Ece, Nalan. “Dünya’da Ve Türk Bankacılık Sektöründe İslam Bankalarının Gelişimi”, **Akademik Bakış Dergisi**. Sayı 25, Temmuz Ağustos 2011, ss.1-17.

El-Şawi,Muhammed Tewfiq. “El-Hasaisu’l-Mumeyyizeh li’l-Bank el-İslami li’t-Temniyeh min Hilal Nusüs İttifakiyye Te’sisih We Melamihi’n-Nizami’l-Masrif we’l-İqtisat el-İslami”, **Riyad: Suudi Arabistan Muhammed bin Suud Üniversitesi İslam Fıkhi Kongresi**. Mekke, 1976. ss.14-28.

Erden, Orhan. “Ahilik Kültürünün Endüstriyel Kalite Kontrolüne Yansımaları”, **I. Ahi Evran-ı Veli ve Ahilik Araştırmaları Sempozyumu**. Kırşehir, 12-13 Ekim 2004, ss.381-397.

Erkal, Mehmet. “Beytü’l-mal ve İslam Ekonomisinde Rolü”, **Atatürk Üniversitesi İlahiyat Fakültesi Dergisi**. 1986, No.6, ss.221-223.

Eurakehedge, “Owerview of 2009 Key Trends in Islamic Funds”, January 2010. ss.1-12.

Islamic Development Bank. **Islamic Development Bank Articles of Agreement**. Article 1, ss.1-34.

Islamic Development Bank Group. **Islamic Development Bank Group in Brief**. April 2012, ss.1-21.

Khan, Abdul Jabbar. “Divine Banking System”, **Journal of Islamic Banking and Finance**. Cilt.1, Sayı.1, Karachi: Quarterly Publication of the International Association of Islamic Banks, Kış 1984. ss.29-50.

Khan, M. Mansour ve M. Ishaq Bhatti, “Development in Islamic Banking: A Financial Risk-Allocation Approach”, **The Journal of Risk Finance**. Vol.9 No.1, 2008, ss.40-51.

Kuveyt Türk Katılım Bankası A.Ş. “Kuveyt Türk 2011 Yılı Faaliyet Raporu”, 2012, ss.1-227.

Kuwait Finance House. “Kuwait Finance House K.S.C. and Subsidiaries”, **33rd Annual Report**. 2011, ss.1-89.

Kuwait Finance House. “Global Islamic Finance Forum 2012: Bridging Economies”, 19 Eylül 2012. ss.1-22.

Nassief, Nabil. Revival of “Islamic Economics (Operational Experience of Faysal Islamic Bank of Bahrain, EE)”, **Islamic Financial Institutions Seminar Proceedings Series**. No.27, Jeddah: Islamic Development Bank-Islamic Research and Training Institute, 1995, ss.1-176.

Sermaye Piyasası Kurulu. “Kira Sertifikalarına ve Varlık Kiralama Şirketlerine İlişkin Esaslar Hakkında Tebliğ”. 1 Nisan 2010, Seri: 3, No: 43. ss.1-6.

Standart and Poor’s Rating Services. “The Globalisation of Islamic Finance: Connecting the GCC with Asia and Beyond”. 25 Eylül 2012. ss.1-91.

Sundararajan, Vasudevan, David Marston and Ghiath Shabsigh. “Monetary Operations and Government Debt Management Under Islamic Banking”, **IMF Working Paper**. Eylül 1998, ss.1-30.

The World Islamic Banking Conference. **World Islamic Banking Competitiveness Report 2011 – 2012**. 2013, ss.1-107.

Tunç, Hüseyin. **Katılım Bankacılığı Felsefesi, Teorisi ve Türkiye Uygulaması**. İstanbul: Nesil Yayınları, 2010.

Türkiye Katılım Bankaları Birliği. “Katılım Bankaları Topladığı Fonların Tamamını Reel Sektöre Akıtıyor”, **Katılım Bankaları 2008**. İstanbul: Türkiye Katılım Bankalar Birliği, 2009. ss.1-27.

Türkiye Bankalar Birliği. “5411 Sayılı Bankacılık Kanunu”. Yayın No: 273, Nisan 2011, ss.1-223.

Türkiye Katılım Bankaları Birliği. “Katılım Bankaları 2010”, 19 Mayıs 2011, ss.1-104.

Türkiye Finans Katılım Bankası A.Ş. “Türkiye Finans 2011 Yılı Faaliyet Raporu”, 2012, ss.1-143.

Türker, Murat. “MENA Bölgesi Faizsiz Bankacılık Fonlarının Ülkemiz Ekonomisine Kazandırılması: Tavarruk ya da Uluslararası Murabaha”, **Active**, Sayı:35, Mart-Nisan 2004, ss.6-12.

Ansiklopediler

İlkin, Akın. “Bankacılığın Tarihçesi”, **Ekonomi Ansiklopedisi**. C.1. İstanbul: Paymas Yayınları, 1993.

Kutsal Kitaplar

Kur'an. Al'i İmran suresi, Ayet 30.

Kur'an. Al'i İmran suresi, Ayet 130.

Kur'an. Bakara Suresi, Ayet 245.

Kur'an. Bakara Suresi, Ayet 278.

Kur'an. Bakara Suresi, Ayet 280.

Tevrat. Tesniye, Ayet 3.

İnternet

Albaraka Banking Group. “Strategy”, November 2008.
<http://www.albaraka.com/default.asp?action=category&id=72> (2 Şubat 2013).

Albaraka Türk Katılım Bankası. “Yatırımcı İlişkileri”, 31 Aralık 2012.
http://www.albarakaturk.com.tr/yatirimci_iliskileri/detay.aspx?SectionID=GLyuPTzOfVj4qHOPF8tPkQ%3d%3d&ContentID=gl4w57GPhoXBvqnxzqsIwQ%3d%3d (2 Şubat 2013).

Association of Islamic Banking Institutions Malaysia. “Financial Institutions”, 2013.
http://aibim.com/component/option,com_bookmarks/task,order/Itemid,999999999/mode,0/catid,5/orderbycol,description/orderbyupdown,asc/search,search../ (6 Şubat 2013).

Association of Islamic Banking Institutions Malaysia, “Tekaful Institutions”, 2013.
http://aibim.com/component/option,com_bookmarks/Itemid,999999999/mode,0/catid,8/navstart,0/search,search../ (27 Kasım 2012).

Acar, Okan. “Tekafül veya İslami Sigorta Nedir?”, 23 Ekim 2012, <http://www.okanacar.com/2012/10/tekaful-takaful-veya-islami-sigorta.html> (25 Kasım 2012).

İstanbul Ticaret Odası. “Sukuk Fenomeni Türkiye’yi Sarsacak”, 2012, http://www.ito.org.tr/wps/portal/gazete-detay?WCM_GLOBAL_CONTEXT=ito_portal_tr/ito-portal/gazete/gzt-2012/gzt-2012-1/gzt-2012-1-27/fdfe818049f234cb9dddbd2c23397de9 (30 Kasım 2012)

Kuveyt Türk Katılım Bankası A.Ş. “Dünyada ve Türkiye’de Faizsiz Bankacılık”, http://www.kuveytturk.com.tr/pages/faizsiz_bankacilik.aspx (12.07.2012)

Kuveyt Türk Katılım Bankası A.Ş. “Ortaklık Yapısı”, http://www.kuveytturk.com.tr/pages/ortaklik_yapisi_hakkimizda.aspx (4 Şubat 2013).

Neova Sigorta. Ortaklık Yapısı. 2009. http://www.neova.com.tr/?s=ortaklik_yapisi (25 Kasım 2012).

Tekafül Sigorta. Tekafül Sigorta Türleri. 2012. http://www.tekafulsigorta.com/2011_04_01_archive.html (25 Kasım 2012).

Türkiye Katılım Bankaları Birliği. “Global faizsiz fonlar 1.2 trilyon doları aştı.”. 9 Haziran 2012. http://www.tkbb.org.tr/index.php?option=com_content&task=view&id=4070&Itemid=846 (6 Şubat 2013).

Türkiye Katılım Bankaları Birliği. “Körfez Semayesini Sukuk’la Çekmeye Başladık”, 31 Ekim 2011, http://www.tkbb.org.tr/index.php?option=com_content&task=view&id=4156&Itemid=846 (30 Kasım 2012).